

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515

9 770353 802002

VREME

broj
1518

6. februar 2020.

**DRAGOLJUB
ŽARKOVIĆ
(1951–2020)**

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Čirić (mozaik), Zora Drčelić,
Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Bojan Stekić,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Dragoljub Žarković (1951–2020)

08 Intervju – Dragan Đilas:

Nema kompromisa oko bojkota

13 Izborni potencijal Srpske desnice:

Budala za jedan izborni ciklus

16 Nuspojave: Kerberi u pokušaju i

prostodušnost totalitarnog uma

18 Intervju: prof. dr Zoran

Radovanović, epidemiolog

21 Kina: Bezimeni virus

22 Rat Telekomu protiv Junajted grupe:

Bitka za državni i politički monopol

26 Istraživanje: Psima protiv izbeglica

60 Slučaj Jovanjica:

Da li su oni ozbiljni

KULTURA

32 Intervju: pisac Draško Sikimić

35 Pozorište: Upotreba čoveka

37 Intervju: Jovan Sibinović,
Šajzerbiterlemon

40 Bioskop: Asimetrija

41 Bioskop (2): Gospoda

43 Provetranje: Gdje ćemo
sutra tražiti Davida Weisera

SVET

44 SAD: Impiement
Donalda Trampa46 Prekranje istorije:
Novi sukobi u senci prošlosti

MOZAIK

52 Intervju: Nina Savčić

54 Prvi prevod:

Slike iz ličnog života

56 Arheologija sećanja:

Neko koga i ima i nema

57 Domesti verske nastave:

Čekajući promenu

59 Navigator:

Korona virus prešao na kompjutere

62 Vreme uživanja: Jogurt

Za nas nema priče kako će neko da izađe na izbore, a da se tretira kao opozicija, to ne može. To je naša crvena linija. Jer svako ko izađe na izbore u Srbiji taj izlazi zbog sebe.

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

“Zamislite da se sada nas troje dogovorimo da izvršimo biološki napad. Prvo treba da imunizujemo sebe, a zatim i celu našu populaciju kojoj mislimo dobro. Tek onda puštamo taj agens neprijatelju. Gde je problem? U tome što moramo da budemo sigurni da agens neće promeniti strukturu tokom širenja i da nam se neće vratiti u izmenjenom obliku od kog nismo vakcinisani i zaraziti i nas. Dakle, nemoguće je”

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

U nastavku istrage protiv Koluvijske i njegovih saradnika tužilaštvo se oglasilo prvi put i saopštilo da predsednik Srbije i njegov brat nisu

poznavali osumnjičene i da sa njima nemaju ništa. Nije jasno zašto je ova krivična prijava tretirana odvojeno od celog slučaja. Jer, skoro tri meseca nakon otkrivanja plantaže marihuane u Jovanjici javnost nema ni naznake kada će biti podignuta optužnica

SLOBODAN GEORGIJEV

Fotografija na naslovnoj strani: Milovan Milenković

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ (1951–2020)

Svako u Vremenu u bilo koje doba dana i noći zna dvije stvari – kada je došao u redakciju i kada je i kako upoznali Žareta. Mada svi zajedno činimo Vreme, Vreme je – gledano u cjelini – Žaretovo životno djelo. Njegov gubitak je nenadoknativ. Nastavićemo dalje onako kako nas je Žare formirao, na temeljima svega što je s toliko ljubavi, dara i odricanja izgradio, maksimalno se trudeći da slijedimo njegov duh. Kao i do sada biće tu uspjeha i poraza.

Međutim, nikad više neće biti onako kao kad je Žare bio s nama

Dok je u noći utorak na srijedu štampan ovaj broj "Vremena", umro je naš glavni urednik Dragoljub Žarković; za sve nas u redakciji, ali i mnoge druge, jednostavno – Žare. Da je podlegao podmukloj bolesti, još uvijek ne dopire do svijesti.

Žare je bio posljednji od one nekolicine istinskih novinarskih velikana koji su prije više decenija uspjeli da se izbore za

slobodu izražavanja u svojim medijima. Od tada, pa do svog posljednjeg daha, nije znao za kompromis kada je riječ o poštovanju najviših novinarskih standarda, danas gotovo izumrlih. U tom kontekstu, teško je reći što je više prezirao i odbijao – nametnutu cenzuru ili pristajanje na autocenzuru. Javni interes mu je bio iznad svega. Tako je sam pisao, tako je uređivao novine, tako je uticao na sve oko sebe.

Briljantan, beskrajno duhovit, načitan, uvijek dobro obaviješten i sa rijetkom sposobnošću da ono ključno i najvažnije sažme u nekoliko rečenica, Žare je imao istinsku karizmu. Svako tko ga je malo bolje upoznao, može to posvjedočiti. Nije trpio pokvarenjake, budale, poltrove i bahate gospodare tuđe muke gradeći sliku o sebi kao o rezigniranom i pomalo ciničnom uredniku. Međutim, iza nje se krio jedan izuzetno dobar, velikodušan i

Saopštenje redakcije

Redakcija nedeljnika "Vreme" sa žaljenjem obaveštava čitaoce i prijatelje da je naš glavni urednik Dragoljub Žarković preminuo posle kraće i teške bolesti.

Dragoljub Žarković, osnivač je "Vremena" i njegov glavni urednik od 1991. godine. Pre toga bio je novinar i urednik u novinskim kućama "Politika" (1974–1987) i "Borba" (1987–1990). Bio je radijski komentator "Slobodne Evrope" (1993–1998), sarađivao je sa WDR (Nemački narodni radio) i povremeno pisao za čitav niz listova u Evropi (italijanska "Republika", austrijski "Standard...") Usavršavao se u SAD kao gost Udruženja američkih urednika.

Bio je autor je više televizijskih emisija i projekata. Kasnije tokom karijere bio je stalni je kolumnista dnevnog lista "Politika" i predavač na Fakultetu političkih nauka gde je bio i član Saveta fakulteta. Bio je prvi predsednik Udruže-

nja profesionalnih novinara Srbije iz koga je kasnije nastalo Nezavisno udruženje novinara Srbije i počasni član više međunarodnih medijskih asocijacija. Godine 2016. objavio je "Naprednu knjigu" sa podnaslovom "Godine uspona Aleksandra Vučića".

Svi biografski podaci, međutim, nisu dovoljni da dočaraju njegovu uredničku i novinarsku lucidnost, talenat i neverovatnu veštinu komunikacije i harizmu. Redakcija "Vremena" Žaretovim odlaskom izgubila je sopstveni koren i veliki deo identiteta. Pamtićemo ga po svemu, a najviše po spremnosti da na sopstvenim leđima ponese najveći teret pritisaka i da čak žrtvuje i sebe kako bi poštdeo redakciju i sačuvao njen integritet i kredibilitet.

Vreme i mesto komemoracije i sahrane biće objavljeno naknadno.

Foto: A. Anđić

nesebičan čovjek. Svi nama koji smo imali privilegiju da radimo i družimo se sa Žaretom, bio je i ostao prva i najvažnija adresa za sve naše probleme. Beskrajno smo ga poštovali i voljeli, a nam je uzvraćao očinskom brigom.

Sa vječnom cigaretom u usnama, Žare nas je vodio praktično od nastanka nedeljnika Vreme. Njegov autoritet uvijek je bio neprikosnoven. Svaka dilema rješavana je jednostavno – "Pitajmo

Žareta". Kada bi nas pohvalio, osjećali smo se kao da smo dobili oreden, a kad bi nam uputio kritiku preispitivali smo se da li smo dorasli ovom poslu. Što god da se događalo i ma sa čim da smo se kao redakcija nosili, on je stalno bio tu da nas ohrabri, podrži, usmjeri, smiri...

Svako u Vremena u bilo koje doba dana i noći zna dvije stvari – kada je došao u redakciju i kada je i kako upoznali Žareta. Mada svi zajedno činimo Vreme, Vre-

me je – gledano u cjelini – Žaretovo životno djelo. Njegov gubitak je nenadoknadiv. Nastavićemo dalje onako kako nas je Žare formirao, na temeljima svega što je s toliko ljubavi, dara i odricanja izgradio, maksimalno se trudeći da slijedimo njegov duh. Kao i do sada biće tu uspjeha i poraza. Međutim, nikad više neće biti onako kao kad je Žare bio s nama. ¶

FILIP ŠVARM

I REDAKCIJA NEDELJNIKA VREME »

Ponovo objavljujemo jedan od poslednjih tekstova Dragoljuba Žarkovića, objavljen u broju 1504 od 31. oktobra 2019.

Petka i Longin: Najbolji su rođendani koje ćemo tek da doživimo

—ROBERT ORBEN, američki
komediograf i mađioničar

Od utorka ušli smo u tridesetu godinu postojanja, što je mnogo duže nego dinamika kojom se ovde menjaju, najčešće kvare, institucije, zakoni, pa i običaji, a o ljudima i da ne govorim. Voleo bih da verujem kako smo ostali dosledni i poštteni bez prava na izgovor da se političke i nadasve društvene, a još više tehničke okolnosti menjaju

Drugi deo naslova ovog teksta citat je čoveka koji trenutno ima 92 godine, ako Vikipedija, izvor svetskog (ne)znanja ne greši. Valja verovati čoveku sa tolikim iskustvom ukoliko je vest o njegovom iskustvu pouzdana.

Prostom permutacijom brojki (iskustvo "Vremena" je 29 godina) teško da bismo u ovom dobu izvukli sličan zaključak.

Ali mi nismo komediografi, još manje smo mađioničari, i naš posao jeste da sudimo o svetu, nedeljama i danima, a pošto ne pripadamo ni naciji sistemski zaraženoj optimizmom, zaključak da će svaki rođendan koji tek doživimo biti bolji lako je demantovati i dosadašnjom praksom, osim ako se ne misli na dugovečnost kao neki svevišnji dar pod uslovom da te ništa ne boli i da na počinak ne ideš s medicinskim pelenama.

Dakle, u trenutku kada nastaje ovaj prigodan tekst, tačno pre 29 godina, u isto doba kada se tekst piše, malobrojna redakcija iščekivala je u Klubu Narodnog pozorišta u Beogradu da se pojavi prvi štampani broj "Vremena" – i to je, eto, naš rođendan.

Od utorka ušli smo u tridesetu godinu postojanja, što je mnogo duže nego dinamika kojom se ovde menjaju, najčešće

kvare, institucije, zakoni, pa i običaji, a o ljudima i da ne govorim. Voleo bih da verujem kako smo u ključnim stvarima ostali dosledni i poštteni bez prava na izgovor da se političke i nadasve društvene, a još više tehničke okolnosti menjaju.

Kada smo počinjali, od alata smo imali neku IBM-ovu električnu pisaču mašinu, jedne makaze (istina velike), kutiju (ta-kođe veliku) i veliku želju da napravimo nešto drugo.

Sad sve zuji od kompjutera (istina nevelike snage), makaze (male) se mogu naći u ženskoj tašni, ali meni se čini (mada su prvoborci prvo sebi dodelili besplatne karte za voz, kao dokaz da o svojoj borbi imaju najbolje mišljenje) da mi koji smo startovali projekat – o kome je čaršija brujala da će izdržati najviše tri meseca (umalo da se to i ostvari) – nismo promašili ono najvrednije: doslednost i poštenje. Otuda bi i mi mogli vozom besplatno – kad bi bilo vozova.

Sticajem okolnosti, Srpska napredna stranka slavi rođendan na Prepodobnu mati Paraskevu – s narodnim nadimkom Sveta Petka, koja pada dva dana pre našeg rođendana. To su oni nasledili od Srpske radikalne stranke i po ta dva dana stariji su od nas, ali po godinama su mlađi. To im možda daje duboku veru da će im ovako prekrštenima svaki naredni

Foto: Vreme foto arhiv

rođendan biti najbolji, a niko pouzdan još se ne usuđuje da tvrdi da se u njihovom životu ne ostvaruje doskočica već citiranog američkog mađioničara.

Da smo, kada smo pravili "Vreme", makar malo pogledali u crkveni kalendar, mislim da ne bismo odustali od datuma. Tog dana pada Sveti mučenik Longin Sotnik, koji je kao šef straže nad svežim Isusovim grobom odbio da po cenu života i ponude krupnog mita (u smislu današnje korupcije) svedoči, dakle, da laže, da Hristos nije uskrsao trećeg dana od sahranjivanja, već da Longin treba da smisli tabloidnu priču kako su ga njegove malobrojne pristalice ukrale iz groba. Priča je mnogo duža i finale je da je Longina, kao i stražare koji su bili uz njega, nepotkupljivost stajala glava.

O doslednosti govori i činjenica da je njihov aktuelni prvosveštenik, radikalno i narodski, na proslavi rođendana u proteklu nedelju pred nepreglednom masom presvučenih

radikala u novosadskom Spensu, permutovao deo u govoru i rekao "mi iz Srpske radikalne..." i dobio je aplauz veći od svih onih koji unazad svakodnevno dobija od plaćene publike, one prvoboračke koja ima besplatan prevoz, istina autobusima. I njemu je to bilo smešno.

Oni su, pa verovatno i među njima najsvežiji primerci naprednjačke vojske, svesni da se lapsusi ovakve vrste ne događaju zbog problema s govorom (setite se nezaboravnog vazduplohova), već iz duboke vatrene podsvesti, koja se radi političkog oportuniteta povremeno prigasi, a onda kada se slavi, iskre žara probiju na opšte veselje. To je pravi vatromet onog što su bili i što će, kad se jednom sve sabere i oduzme, i ostati.

Mi se i dalje zovemo "Vreme" i "ja tu ništa ne bih menjao." Koristim priliku da svim čitaocima, saradnicima i poslovnim partnerima zahvalim što su se setili i pravovremeno nam uputili čestitke.

NEMA KOMPROMISA OKO BOJKOTA

Za nas nema priče kako će neko da izađe na izbore a da se tretira kao opozicija, to ne može. To je naša crvena linija. Jer svako ko izađe na izbore u Srbiji taj izlazi zbog sebe. Jedni da ostanu poslanici, jer bez toga ne znaju šta će sa sobom, drugi da postanu poslanici, jer im je to san, ili da postanu neki odbornici ili da sačuvaju neku vlast. Svima su puna usta da to rade zbog Srbije, ali ne, to rade samo zbog sebe

Pitanje izlaska na izbore ili njihovog bojkota sve jasnije potcrta-va i površinske i dubinske razlike među dojučerašnjim opozicionim saradnicima. Određivanje 26. aprila kao izbornog dana samo je još dublje utisnulo međusobne surevnjivosti. Predvodnici uličnih protesta, koji su mesecima šetali sa građanima i liderima opozicije, skandirajući "bojkot, bojkot", najednom su odlučili da izađu na izbore unoseći potpunu pometnju i nevericu u to "šta se ovde dešava". Za to ko stoji iza toga, opet su se javno i međusobno okrivljavali pojedini opozicioni lideri. Živci su se gubili, optužujuće reči olako letele, a pojedine političke odluke padale na glave građana pravo iz vedra neba. Ipak, na samom početku meseca došlo je, pa neka i naizgled, do dizanja ručne i zastavljanja daljeg sunovrata. Održan je prvi zajednički skup opozicije – one koja je za sada rešena da na izbore ne izađe.

"VREME": Da li je skup opozicije održan u subotu, 1. februara, doneo neki novi kvalitet u politički život Srbije? I koji je značaj termina "srpska opozicija", proklamovan tom prilikom?

DRAGAN ĐILAS: Srpska opozicija je logičan termin koji se pojavio zato što su sve relevantne opozicione partije i pokre-

ti u Srbiji odlučili da bojkotuju izbore. Ono što vidim kao kvalitet jeste jedinstvo i spremnost da se zajedno borimo za fer i poštene izbore i za promenu u Srbiji. Kvalitet je i broj nestranačkih ličnosti koji su bili na tom skupu i dali podršku bojkotu kao načinu borbe. Ali, važne su i poruke koje su poslate sa tog skupa. Mislim da je velika većina shvatila da ne treba trošiti vreme na Aleksandra Vučića i da niko od nas više ne treba sebi da dozvoli, kako je rekao na tom skupu Boško Obradović, da iz osećaja bespomoćnosti u koji nas uvodi to što radi vlast, odgovaramo i rečima i potezima za koje uistinu možemo da kažemo da to nismo mi. I zaista verujem u to da Srbija nije to što predstavlja današnja vlast. Nije Srbija bahatost, arogancija, kriminal, izdaja. Srbija je sve suprotno tome.

Ko čini srpsku opoziciju?

Pokret slobodnih građana, Ne davi-mo Beograd, Socijaldemokratska stranka, Državotvorni pokret, Dosta je bilo, Savez za Srbiju sa svim svojim članicama... Sve političke organizacije koje bi na izborima mogle da dostignu taj smanjeni cenzus danas su u bojkotu. Nijedna od onih organizacija koje će se na lažnim izborima predstaviti kao opozicija ne može sama da dođe do cenzusa.

Ne želim nikoga da omalovažavam niti da se postavljam sa pozicije nekoga ko može da pobedi na izborima – jer niko od nas u ovom trenutku to ne može – ali govorimo o argumentima zasnovanim na onome što znamo i na istraživanjima koja postoje. Zato ne prihvatam priču da deo srpske opozicije bojkotuje, a deo ne. Sve relevantne opozicione stranke i pokreti koje bi na izborima mogle da uđu u parlament, na tim izborima neće učestvovati.

Hoćete da kažete da oni koji izlaze na izbore nisu opozicija?

Ne tvrdim da sve organizacije koje izlaze na lažne izbore to rade zato što su se sa Vučićem dogovorile, uzele novac i nešto slično. Ali tvrdim da, svesno ili nesvesno svejedno, rade u korist Vučića i produžavaju njegov ostanak na vlasti. Činjenica je da u srpskom parlamentu neće sedeti predstavnici onih građana koji su zaista protiv ovog režima. Jer, oni ne prave nikakve kompromise sa sadašnjom vlasti.

Često se u govorima pozivate na "čast i dostojanstvo građana", zapravo pozivate na bojkot u odbranu toga. Vaš politički takmac nudi prosečnu platu od 900 evra, sprovodi stranačko zapošljavanje, gradi autoputeve i uopšte obećava kule i gradove. Razumeju li ljudi šta im kažete

kada ih pozovete u odbranu "časti i dostojanstva"?

Vučić ne daje ništa. I ne nudi ništa. On kaže da će za šest godina plata u Srbiji biti 900 evra. Ko živ, ko mrtav do 2026. Aleksandar Vučić je svašta obećavao, govorio je kako će da smanji cenu struje čim dođe na vlast, kako će odmah raščistiti 24 privatizacije, kako će stizati deset milijardi evra investicija svake godine, kako će plata biti 500 evra, kako ćemo praviti Mercedes... I sve će to biti koliko sutra, prekосуtra. Kada je shvatio da od toga nema ništa, počeo je da pomera rokove. Džaba. Opet od svega toga neće biti ništa jer on ne zna posao i okružio se ljudima koji, što je jako teško, znaju manje od njega.

Za mene nije pitanje političkog izbora nego časti boriti se protiv ovog zla, koje je u stvari jedna moderna verzija fašizma. Što se tiče dostojanstva – mislim da ova vlast namerno drži narod siromašnim da bi mogla da manipuliše njime. Smatram da ona prvo ponizi ljude, pa ih ucenjuje, dovodi u poziciju da prodaju svoje duše, da glasaju za SNS da bi im se dete zaposlilo ili nešto slično i na kraju ih prodaje kao jeftinu radnu snagu. Mi moramo da vratimo dostojanstvo ljudima u ovoj zemlji. A dostojanstvo ljudi podrazumeva svakako veće plate, ali ne samo to, nego i poštovanje njihovog rada i uopšte promenu sistema vrednosti.

Na koji način mislite da postignete veće plate?

Taj deo je najlakši. Trenutno Srbija iz svog budžeta od deset milijardi evra, dve milijarde troši na stvari koje su potpuno nepotrebne. Samo kroz kupovinu roba i usluga država košta 730 miliona više nego 2011. godine. Pitam, zašto? Pa, onda imamo ulaganje 250 miliona u nacionalni stadion. Učestvujemo u gradnji pruge Baja-Subotica-Segedin sa 130 miliona evra. Ali, šta će nama ta pruga, to treba Mađarskoj, pa onda ona treba i da finansira. Plaćamo ludačke cene autoputeva na mestima gde nisu potrebni, nego su dovoljni dobri putevi, brze saobraćajnice sa mnogo ulazaka i izlazaka.

Gde nije potreban autoput?

Autoputevi u Srbiji su potrebni u dva glavna kraka: ka Nišu i od Niša ka Bugarskoj i Makedoniji i, drugi glavni krak, treba da bude ka Crnoj Gori. Gradovi kao Šabac, Kruševac, Kragujevac treba da

budu priključeni na taj glavni autoput, ali praviti autoput od Kruševca do Čačka i platiti ga 900 miliona evra čista je besmislica.

Kaže se da nema para. Zna li koliko platu ima recimo Biljana Ivković, državna sekretarka u MUP-u? 186.000 dinara. A meni kažu da nema za početnu platu nastavnika 86.000 dinara, nego će on da radi za početnu platu od šezdesetak hiljada dinara. Dakle, oni kažu da Biljana Ivković vredi tri puta više od srpskog nastavnika! Da Milosav Miličković, državni sekretar isto u MUP-u Srbije, ima platu od 220.000 dinara. I kada kažem da lekar početnik mora da ima 120.000, oni kažu, ne može, imaće 80.000. Znači, tri lekara kao Miličko, tri srpska nastavnika kao Biljana Ivković. Dakle, para ima, samo je pitanje hoćete li da ih date Miličkovićima i Ivkovićkama ili ljudima koji nas leče i koji uče i vaspitavaju našu decu.

U ekonomskom smislu, za šest meseci u Srbiji mogu ozbiljno da se povećaju plate, mogu da se uvedu besplatne knjige, može da se uvede besplatan obrok u školi, mogu da se smanje porezi i doprinosi na plate. Da bi se sve na kraju zaokružilo i napravio dobar život potrebno je četiri godine. Ali, suština je i u promeni sistema vrednosti, a to je jako težak zadatak, i zato ulaganje u obrazovanje i kulturu, u ljude koji se bave ovim delatnostima, mora da bude drastično veće, jer ti ljudi kreiraju određene vrednosti.

Na drugoj strani stoji Vučić koji pred glasačima veoma dugo radi na svom imidžu "vrednog čoveka" koji svuda nešto gradi, uvek negde žuri i postiže sve.

Ima jedno poslovno pravilo koje kaže: u svakoj firmi postoje četiri vrste ljudi. Jedni su oni koji znaju, koji su pametni i sposobni i vredni, dakle idealni. Drugi znaju, ali su lenji, dobro i oni će nešto uraditi. Treći su oni koji ne znaju, ali su i lenji pa ne mogu ni štetu da nanesu. Najgori su oni koji ništa ne znaju, pa su još i vredni. Takav je Aleksandar Vučić. E takav što može da uništi, to ni deset ovih sposobnih ne mogu da poprave. Nažalost, mi to danas imamo.

Model ove vlasti je da na sva važna mesta gde je novac, funkcija, moć, doveđe ljude koji nikakve kvalifikacije za to nemaju i koji nisu mogli ni da sanjaju da

■ To što su se neki mladi ljudi iz "1 od 5 miliona" kleli u bojkot do juče, osuđivali sve druge koji bi najavili mogućnost izlaska na izbore, pa su posle toga doneli sasvim suprotnu odluku, pokazuje da mi vrednosno imamo problem kao društvo. Kada neko sa 20 i nešto godina može tako da slaže, onda nešto nije u redu. To samo pokazuje dubinu krize u kojoj smo

će tu biti. To je recimo Grčić u EPS-u, eipe po ministarstvima, ti neki direktori po stotinama firmi, oni znaju da to mogu da budu samo u sistemu ove vlasti. I znaju da sutra kada se vlast promeni, oni tu ne mogu ostati jer ništa ne znaju. To je jedna armija ljudi koja je spremna da se bori svim sredstvima kako bi tu i ostala.

Govorite kao da će do promene vlasti doći stvarno sutra? Gde vidite naznake toga?

Svuda. Pa sve se raspada u ovoj zemlji. Procesi su nezaustavljivi. Vlast se raspada, oni imaju toliko klanova da ne znaju šta će s njima, međusobno se bore oko plena, a Vučić pokušava da vodi spoljnu politiku tako što će svakome prodati nešto: Kinezima da rade puteve bez tendera, Rusima železnicu, Francuzima aerodrom i spalionicu, Amerikancima autoput. Kad sve to dâ, šta će ostati građanima Srbije? Usput naravno daje i Kosovo...

Dobro, ali ako se vlast zaista raspadne, kako kažete, kako biste vi to sve prodato vratili?

Prvo ćemo da vidimo kako su ti ugovori potpisani i možemo li da dokažemo da su koruptivnog karaktera. Ako jesu, samim tim prestaju da važe. Ako nisu, raskinućemo one koji su štetni, tužićemo se, platićemo penale, ali sve je to manja šteta od budalaštine da se proda 30.000 hektara zemljišta za smešne pare ili, recimo, Bor. Možemo da radimo zajedno sa svima, ali zemljište, rudnici i voda mora biti vlasništvo države Srbije.

Međutim, ovde je osnovni problem u tome što mi komuniciramo preko medija sa petnaestak odsto ljudi, preko društvenih mreža sa još 10-20 odsto, a oni komuniciraju sa 100 odsto. Ako ste videli anketu na N1 – u gradovima se ta televizija ne vidi – u kojima pitaju ljude da li su čuli za aferu Krušik, a oni i ne znaju šta ih pitaju.

Mi se krećemo među ljudima koji imaju informacije i deluje nam da 90 odsto ljudi to sve zna, ali većina ljudi ne znaju ništa. U Nemačkoj i Austriji, sa ovakvim medijima kakve ima Vučić, CDU i Angela Merkel ili Sebastijan Kurc bi imali 90 odsto glasova. A u Srbiji, uz ovakve medije, uz ovakav pritisak na ljude, uz to da ih svaki dan otpuštaju pošto neće da rade ono što se od njih traži ili prihvataju pa čute, uz odlazak ovolikog broja ljudi, Vučić nema ni 50 odsto glasova!

A kakvi su naši mediji? Primera radi, na RTS-u u godini dana 240 puta su Vučić i njegovi sledbenici govorili o meni. I lagali. Nikad me RTS nije pozvao, što je osnova profesionalnog novinarstva, da odgovorim na jednu jedinu stvar. Kad sam napisao demanti protiv Vesićeve izjave, nisu ga pustili, pa sam morao da tužim RTS, dobio sam prvi stepen da pročitaju demanti što će biti posle skoro dve godine. RTS mora da bude korektiv za sve pinkove, hepije, O2, prve, a on to nije. On je samo umivena verzija svega toga. Na RTS-u mora da bude mesta i za Majića i za Čedu Čupića i Aleksandra Obradovića i Mariju Lukić – mora da bude mesta za svakoga od ljudi koji u ovoj zemlji nešto vrede i razmišljaju svojom glavom, i da narod to čuje. Tvrdim da devet meseci drugačijeg RTS-a drastično menja Srbiju.

Smatrate da je uloga medija presudna?

Vučić opstaje zahvaljujući medijima i zahvaljujući pritisku na ljude, to je mašinerija koju je napravio. To su njegove dve poluge vlasti. Treća poluga je podrška dobrog dela međunarodne zajednice.

U čemu je suština tog odnosa sa međunarodnom zajednicom? Uvek samo Kosovo?

Jedno je da im kao državama daje sve što ovde traže ekonomski, a drugo je da

no stavi tačka na rešavanje pitanja Kosova? Zna li vi za neki novi datum koji je u opticaju?

Ko god vam dâ neki od datuma taj ili laže ili nema pojma. Potcenjujemo da to što on "rasprodaje" ekonomski odgovara mnogim silama. Potcenjujemo to što deo po deo Srbije daje i tako ostaje na vlasti. Drugi deo priče je Kosovo. Obećanja koja je do sada dao u vezi sa Kosovom držala su ga na vlasti. I dalje tvrdim, ne mogu ljudi koji su bili ratni zločinci ili huškali na zločine, oni koji su okrvavili ruke ili jezik da donesu rešenje. Rešenje za Kosovo iza koga je stao ceo Savez za Srbiju, a napravio ga je SSP, zapravo je pomirenje a ne razgraničenje. A pomirenje znači sasvim drugi kvalitet života, bolji standard i veću povezanost između Srba i Albanaca bilo kroz slobodno kretanje, bilo kroz obrazovanje, sport... Ne možemo samo govoriti status, status, status. Jer, mi ne smatramo da imaju pravo da se odvoje, oni smatraju da nisu deo Srbije i to ne može da se reši. Ali, možemo da rešimo sve ostale stvari.

Kad kažete "mi", mislite i na sebe lično?

Zaista ne mislim da Kosovo ima pravo da se odvoji od Srbije. Prvo zato što smatram da po međunarodnom pravu na to nemaju pravo, drugo – ako nešto važi za albanski narod onda mora da važi i za sve ostale narode, pa i narod kome ja pripadam. Isto tako znam da ni Kosovo u punom kapacitetu ne može da bude deo Srbije na način na koji je to nekad bilo i da oko toga sada ne možemo da se dogovorimo. Oko svih drugih pitanja o životu u uređenim sistemima možemo da se dogovorimo. Samo što ljudi sa platama od 300 evra u toj atmosferi ne mogu da postignu nikakvo rešenje. To ćemo postići kad prestanemo da se mrzimo i kad počnemo nešto zajedno da gradimo, a ne da ratujemo i dalje. A mi ratujemo sa svima. Ratujemo sa Hrvatima, Bošnjacima, sa Albancima, sa svima, ovaj čovek nas je uveo u to. Kada to vidite, onda shvatite da potpisivanje jednog papira u nekoj stranoj ambasadi neće doneti ništa novo, jer se ništa u životu ljudi ni na Kosovu ni u ostatku Srbije neće promeniti.

Šta je to što opozicija treba da preduzme kako bi obezbedila promenu sadašnje vlasti u Srbiji?

pojedine predstavnike te iste Evrope kupuje. Zar vi zasita mislite da ne postoji mito i korupcija kod njih i da nema kod njih ljudi koji su lakomi na novac i razne druge stvari?

A kada vi odete u Brisel, šta vam poručite?

Odlaskom u Evropski parlament uspešni smo da mnogo ljudi za samo nekoliko meseci zainteresujemo za stanje u Srbiji, danas mnogo više znaju o nama i shvataju šta se ovde dešava. Evropski parlament je mesto odakle kreću neke stvari koje posle Evropska komisija sprovodi. Videćete narednih meseci šta će sve odatle krenuti i kako će to sve izgledati. Izjave tih ljudi se razlikuju od izjava mnogih zvaničnika država EU.

Do sada smo čuli da i dalje govore u frazama, pa bilo da hvale ovu vlast ili su neutralni...

I ja im to direktno kažem. Kažem da živimo u zemlji u kojoj neko zbog smrtovnice Aleksandru Vučiću ili groznih reči upućenih njemu i njegovoj porodici na društvenim mrežama, kakvih ja dobijam bar deset dnevno, odleži četiri i šest meseci u zatvoru. U zemlji u kojoj Aleksandar Obradović, uzbunjivač, završi u zatvoru, u kojoj imamo slučaj Marije Lukić, novinara iz Grocke Milana Jovanovića, profesorki u Beloj Crkvi koje ostaju bez posla jer neće da budu politički poslušnici, a vi gospodo dolazite ovde i pričate sa čovekom koji je tvorac ovog zla i, kao, ne vidite ništa. Treba da znate da kada dajete te neutralne izjave, čak ga i hvalite, vi postajete saučesnici Aleksandra Vučića. I to građani vide. Zato je podrška EU na istorijskom minimumu.

Vi svakako znate da im zbog pitanja Kosova ova vlast više imponuje nego opredeljenost opozicije ka

tome da nikada neće priznati nezavisnost Kosova. Zašto bi onda Evropa menjala svoj kurs podrške?

Ne očekujem podršku, niti pomoć u promeni vlasti. To moramo sami i to ćemo uraditi sami. Očekujem da kažu ono što je istina i što i oni sami vide. Šta bi u suprotnom to značilo? Da treba da čekamo da prođe Vučić, pa onda jednog dana kada on završi sve što treba i završi sa Kosovom, oni će reći e dosta je bilo Vučiću, nego da vidimo ko je ovde sad najbolji da mi nje ga postavimo? Neće to tako da bude, zato što se na kraju svega ne pitaju oni nego ljudi koji ovde žive. To jednostavno neće moći, jer Srbija je ipak Evropa.

Na osnovu čega ste tako uvereni da to neće moći?

Zato što je Vučić svaku borbu koju je sa nama imao izgubio. On pobeđuje jedino u diktaturi, u tome što neće da dozvoli da mediji budu slobodni. Jesmo li digli opoziciju u Srbiji? Jesmo. Je li omalovažavao protest, pa je protest bogami zaživeo. Je li rekao da opozicija nikad neće izaći iz parlamenta, pa smo izašli iz parlamenta. Je li ubeđivao da lažemo za bojkot i da za to nema šanse, da će, kako je govorio, bojkotovati samo Đilas koji ima jedan odsto glasova a da demokrate i PSG neće. Pa se ispostavilo da i demokrate i PSG idu u bojkot, i sad on spušta cenzus na tri odsto. Primećujete li da su se neke stvari ipak za godinu dana promenile? Primećujete li izveštaj Evropske komisije za prethodnu godinu koji je krajnje negativan? Sve je to jedan pazl sa puno delića i sve je to deo jednog procesa. Procesu pada Aleksandra Vučića koji je nezaustavljiv.

Do sada smo i zvanično i nezvanično slušali o nekoliko datuma kada bi morao biti krajnji rok da se konač-

Pobeda nad Vučićem je moguća samo ako se ujedine svi koji su protiv Vučića i koji ne propagiraju mržnju, nasilje, nepoštovanje ljudskih prava. Mogli smo da pobedimo i u Beogradu 2018. samo tada nisu svi hteli na jednu listu. Mnogi su išli sami i niko nije prešao cenzus. SPS i SNS su dobili 51 odsto u Beogradu, opozicija 42-43 odsto. Međutim, 130.000 ljudi – a to je 13 odsto – nije tada glasalo, a glasali su na predsedničkim izborima godinu dana ranije. PSG se raspao tri meseca pred beogradske izbore, DS-SDS-Nova stranka su ostali van i dobili dva odsto. Nadam se da se nešto naučilo. Znete li koliko je bitno što su sada na skupu opozicije sedeli i Dragoljub Bakić, i Vesna Pešić i Prvanović i Božo Koprivica i Mladen Kapor, glumac iz Novog Sada koji je vodio proteste i koji je s pravom bio kritičan prema opo-

tičkih razloga bez posla, a ti ne možeš da joj pomogneš. O tome ćemo da im pričamo u kampanji, onima koji mogu da nas čuju. To je ono što mi možemo da radimo, kao i da ne pravimo nikakve kompromise oko izlaska na izbore. Za nas nema priče kako će neko da izađe na izbore a da se tretira kao opozicija, to ne može. To je naša crvena linija. Jer svako ko izađe na izbore u Srbiji taj izlazi zbog sebe. Jedni da ostanu poslanici, jer bez toga ne znaju šta će sa sobom, drugi da postanu poslanici, jer im je to san, ili da postanu neki odbornici ili da sačuvaju neku vlast. Svima su puna usta da to rade zbog Srbije, ali ne, to rade samo zbog sebe.

Ipak, međunarodnoj zajednici je jako stalo da opozicija izađe na izbore. Zašto?

■ Ono što vidim da se nije naučilo, a to primećujem i u medijima i na društvenim mrežama, jeste da je političko mišljenje ljudi koji su svoju stranku doveli na dva posto toliko nebitno da ja i nemam pravu reč za to

ziciji. Ipak, ono što vidim da se nije naučilo, a to primećujem i u medijima i na društvenim mrežama, to je da je političko mišljenje ljudi koji su svoju stranku doveli na dva posto i to u koaliciji sa još dve stranke toliko nebitno da ja i nemam pravu reč za to.

Šta bi po vama bio uspeh ovih izbora?

Kojih izbora? Ako mislite na bojkot, ja sam već zadovoljan.

Zašto onda idete u kampanju za bojkot?

Prvo, da objasnimo ljudima šta je bojkot, šta on danas znači za Srbiju. Ne treba ići sa pozicije da ljudi znaju za bojkot – ja uporno tvrdim da pola Srbije i ne zna za to i da nemaju gde ni da saznaju. Pod dva, da čuju zašto smo doneli takvu odluku. Da je to jedini odgovor kojim možemo da sačuvamo svoje dostojanstvo, čast i da nešto promenimo. Da im objasnimo da opozicija osam godina sedi u parlamentu i da je situacija gora nego pre osam godina. Da je sramota sedeti u parlamentu kao poslanik dok neka učiteljica od 20 godina staža ostaje iz poli-

Zašto je i njima i Vučiću toliko stalo? Zato što znaju da vlast dobijena na ovakvim izborima nema legitimitet bez obzira šta ko kaže. Osam godina Evropa govori kako je Vučić jedan sjajan čovek, kako dobro vodi Srbiju, kako vodi Srbiju u Evropu. Posle osam godina kada ljudi na zapadu shvate da mi bojkotujemo izbore, da naše stranke ostaju bez finansija, da mnogi ostaju bez plata i posla, bez mogućnosti da se na neki način bavimo politikom, onda će da se zapitaju: a ko je nama osam godina govorio da je u Srbiji sve super. Zato je možda Mekalister i njemu slični najviše u problemu što mi bojkotujemo izbore.

Pre ili posle, međunarodna zajednica će svojim potezima pokazati da priznaje da je bila greška podrška autokrati i diktatoru koji ne može da donese nikakvo rešenje nego donosi samo probleme. Ta činjenica će doneti i konkretne poteze.

Nemam ja problem s tim da nemačkoj privredi odgovara da dobije toliko lekara, sestara, vozača autobusa, kvalifikovanih radnika. Kinezima je sjajno da dobijaju poslove bez tendera, Amerikancima

izgradnju autoputa... To je sve njihov legitimni interes. Ali gde smo tu mi? Pa naša vlast treba da štiti naše interese, a ne interese drugih zemalja.

I naravno tu je i odluka da Kosovo uđe u UN na koju je Vučić spreman, ali je problem da takvu odluku potvrdi neligitimna skupština.

Da li će se nastaviti protesti i da li na isti način kao do sada?

Protesti će se nastaviti pošto postoje ljudi koji žele na taj način da protestuju, a opozicija tek treba da donese odluku na koji način će u tome participirati. Taj protest će biti protest za bojkot. To što su se neki mladi ljudi iz "1 od 5 miliona" kleli u bojkot do juče, osuđivali sve druge koji bi najavili mogućnost izlaska na izbore, pa su posle toga doneli sasvim suprotnu odluku, pokazuje da mi vrednosno imamo problem kao društvo. Kada neko sa 20 i nešto godina može tako da slaže, onda nešto nije u redu. To samo pokazuje dubinu krize u kojoj smo. Njima sam u lice rekao šta sam imao da kažem, da su mene najviše prevarili i da sam ja uvek bio na njihovoj strani čak i kad su bili pod udarom nekih iz opozicije.

Zamišljate li dan posle izbora i kako će on izgledati?

Vučić će moći slobodno da izađe i kaže kako je uspeo da pobedi na izborima i Tanju Macuru i Čedu Jovanovića i Čanka i Zukorlića i Zvonce i Metlu i kako je to neviđen uspeh, ali bi i sam sebi bio smešan. Ovoga puta neće moći da kaže kako je pobedio na izborima, jer se borio sam protiv sebe; 26. april će biti samo još jedan dan u borbi koju smo započeli i od koje nećemo odustati.

Do izbora za naredne četiri godine?

Izbori će biti mnogo ranije. Ne postoji parlament u Evropi koji može da funkcioniše bez opozicije, jer je u pitanju ozbiljna politička kriza. Možemo na zahteve međunarodne zajednice i da izađemo na izbore gledamo zato što oni žele stabilnost bez obzira kako mi u njoj živeli. I da to što mi ne izlazimo na izbore može izazvati političku krizu što oni ne žele. Ali mi smo odluku doneli, od nje nećemo odustati, ona će na duže staze doneti stabilnost i Srbiji i regionu. Od borbe nećemo odustati bez obzira na cenu i na kraju ćemo pobediti.

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Foto: Marija Janković

Budala za jedan izborni ciklus

Dok u Beogradu pozdravlja građane sa ogromnih zidnih postera i poziva na nuždu ulaska "srpske desnice u institucije", a za Bogojavljanje glumi vernika i pliva za Krst časn sa papučama na rukama, Miša Vacić, najnoviji izdanak najgorih stvari u srpskoj politici, već je pobo kočice u mnogim delovima Srbije

O d skandaloznih nastupa u Bujanovcu gde je pretio lokalnim Srbima, preko pretnji lokalnoj upravi u Šapcu, Miša Vacić kao politički pajac i nekadašnji saradnik Marka Đurića u Kancelariji za Kosovo i Metohiju, ide po Srbiji i vodi kampanju na način na koji "tradicionalna" desnica izgleda kao mala maca. Kad se još uzme u obzir da je njega javno podržao pokret Levi-jatan, poznat po svojim desničarskim stavovima, moguće je zaista zamisliti da ovaj "čudni" politički entitet u budućnosti postane relevantna politička činjenica.

Ali kako se Srpska desnica kotira na lokalni? Njeni tragovi kreću od Bujanov-

ca na jugu, preko Kragujevca u Šumadiji i Sombora u Vojvodini.

Čini se da je Vacić bio poslat tamo gde je potrebno da se lako napravi neki skandal, gde je bilo lako još više pojačati desnu retoriku čak i u odnosu na tradicionalne stranke desnice kao što su Šešeljevi radikali, Dveri ili DSS tamo gde daju neke znake života. A sve to u kontekstu nepobedive vladajuće partije koja po potrebi može da na političkoj skali zauzme bilo koje mesto: od krajnje levice do krajnje desnice.

U takvu političku pazlu ugruva se Vacićeva partija, trudeći se, poput radikala iz rane faze, da dramatičnim akcijama, performansima i najzaostrelijom mogućom retorikom, privuče pažnju medija i

proba da izgradi neki profil među biračima. Oni bi trebalo da budu "prava nacionalna partija", ali je na tom spektru tolika gužva da je zaista pitanje da li mogu dalje od par odbornika na lokalni.

Međutim, ako se setimo, tako je i Šešelj krenuo početkom devedesetih, kada se na mala vrata uvukao u parlament Srbije, pobedivši na izborima u Rakovici velikog srpskog pisca Boru Pekića. Taj događaj, koji je u to vreme izgledao kao jedan od paradoksa političkog života mladog srpskog višestranačja, narastao je u godinama nakon toga u snagu koja je na vlasti u Srbiji već osmu godinu. Zato se čini da treba zapamtiti i zabeležiti prve korake ovakve nakaradne opcije.

NOVI SRBI ZA BUJANOVAC

Ibe Levica, izdanak pečalbarske porodice koja se nekoliko generacija ranije doselila sa obronaka Šar-planine, važi za "poznatu facu" u Bujanovcu, a zahvaljujući prezimenu na popularnosti je dodatno dobio krajem oktobra prošle godine, kada je u Bujanovcu osnovan odbor Srpske desnice (SD) Miše Vacića.

Dan posle tog događaja, oko kojeg se u čitavoj Srbiji podigla ogromna bura, jedan od redovnih gostiju kafića u kome Ibe radi kao šanker, sa vrata je, uz uobičajni "duži bez mleka", uzviknuo:

"Svi smo mi desnica, samo je Ibe levica!"

Fora sa igrom reči se primila, iako osnivanje SD-a u gradu poput Bujanovca, u kome se Srbi i Albanci i dalje oporavljaju od ratova, najpre onog na Kosovu 1999, pa zatim i u svom dvorištu godinu dana kasnije, nimalo nije događaj za šalu i smeh.

Za razliku od apolitičnog Ibeta, koji se samo nasmeje i slegne ramenima kad ga u šali pitaju hoće li na izborima da glasa za levicu ili desnicu, Vacić je svojim bujanovačkim performansom 24. oktobra 2019 uznemirio lokalno stanovništvo i političku scenu, što je rezultiralo i istragom koju je pokrenulo Osnovno tužilaštvo u Vranju – Odeljenje Bujanovac (OJT) protiv lidera SD-a.

Doduše, postupak se i dalje razvlači iz samo naizgled banalnog razloga: Beogradska policija već gotovo tri meseca nije saslušala Vacića po nalogu OJT Vranje.

Miša Vacić je, kako rekosmo, na osnivačkoj skupštini stranačkog odbora u Bujanovcu zavređeo mnogo veću pažnju "nadležnih organa" nego lokalaca jer su na događaju dominirali njegovi ljudi iz drugih sredina juga Srbije, ali i iz Beograda, među kojima se isticao čovek koji se predstavio kao nekadašnji pripadnik obezbeđenja Ratka Mladića.

Okrugljenje, dakle, idealno za njegove stavove:

"Ako treba, iz svih gradova gde postoji Srpska desnica dovešćemo 'najzajebanije' ljude da raselimo ove koji vam uništavaju živote, ali prvo pokušajmo demokratski", rekao je Vacić na početku, misleći na lokalnu vlast koju ovde zajedno čine po dve srpske i albanske političke grupacije uz, važno je reći, SNS u opoziciji.

U svom govoru on je izneo niz pretnji, kako je rekao, navodnim predstavnicima Srba u lokalnim institucijama, za koje kaže da će biti proterani, a njihova mesta zauzeti predstavnici Srpske desnice.

"Ne treba da postoje Srbi, kao pojedinci u Bujanovcu, koji su spremni da idu protiv svoje države tako što prave vlast sa separatistima. Doći će ljudi, ako treba blokiraćemo ceo grad protiv onih koji korupcijom uništavaju vaše mesto. Dolaziću ovde dok ih ne oteramo. Svakome od vas verovatno je prećeno i ima problem, ali neka pokušaju da diraju bilo koga, samo neka pokušaju. Blokiraćemo im sve u životu ako dirnu bilo koga od vas. Mogu da se sele iz Srbije, tu pre svega mislim na ove lokalne Srbe koji su u vlasti i ako neko bude pokušao da sputa rad Srpske desnice", poručio je Vacić.

Vacić je poručio i da je Srpska desnica za "dijalog sa lojalnim Albancima" i da će uvek pružiti ruku takvim "normalnim Albancima koji poštuju Srbiju".

Miša Vacić u Bujanovcu ne samo da je uspeo da "zaseni prostotu", već mu je pošlo za rukom ono što nije nebrojenim stranim diplomatama i inima uključenim u južnosrpsku problematiku: da približi stavove lokalnih Albanaca i Srba:

"Idi tamo u Beograd ili odakle si već, pa deli i proteruj ljude", jedan je od sličnih komentara čitalaca lokalnog portala Bujanovačke.

Predsednik opštine Bujanovac Šaip Kamberi rekao je za ovaj portal i da je Vacić kukavica:

"Doći nekome u kuću i pretiti najogavnijim pretnjama, 'vrednost' je koja krase kukavice. Zato moja poruka takvima gla-

si: Nismo se plašili živih vukova, a kamoli ostarelih kurjaka."

Kamberi je apelovao da država "spreči fašizam Miše Vacića" i dodao da ga je strah ako se vlast ili deo vlasti krije iza njegovih stavova i pokušava da ugrozi mir u Bujanovcu i stvaranjem veštačkih incidenata unese razdor između Albanaca i Srba.

Bogoljub Tomić, direktor lokalne Duvanske industrije, reagovao na samu objavu formiranja SD-a u Bujanovcu, zbog čega se na osnivačkoj skupštini našao na Vacićevom nišanu:

"Ja kao Srbin imam komšije i sugrađane Albance sa kojima dobro živim i nemam problema, kao i velika većina Srba u Bujanovcu. U Bujanovcu živimo svi i uglavnom nas muče isti životni problemi. Velika većina Srba u Bujanovcu želi mir i dobre odnose sa komšijama Albancima, a verujem da i oni slično razmišljaju. Desničarske, populističke ideje našoj opštini nikada nisu donosile ništa dobro, ma sa koje strane dolazile", poručio je Tomić.

Još jedna odlika Vacićevog nastupa u Bujanovcu je i ta da je više odjeknula u drugim gradovima.

Na ovu konstataciju, Nedžad Beljuli, lokalni biznismen i medijski radnik, odgovara da ovdašnje ljude malo stvari može da iznenadi jer je "Bujanovac prošao svašta u poslednjih 20 godina i da opstaje takav kakav jeste".

"Srbima prave probleme Srbi sa strane, Albanci su taoci Albanaca sa strane, koji izigravaju velike Albance i patriote, ali iz Prištine i Tirane, a Srbi su taoci velikih Srba iz Beograda", kazao je Beljuli.

Ovo su samo neki od komentara na temu Miše Vacića, i svi su listom jedno-

glasni. Jedini koji za Bujanovačke nije želio da bilo šta kaže o govoru lidera SD-a bio je Nenad Mitrović, narodni poslanik i šef lokalnog odbora SNS-a:

“Ne mogu da komentarišem događaj kome nisam prisustvovao”, bio je jezgrovit Mitrović.

Uoči lokalnih izbora, međutim, nije poznato kojim glasačkim potencijalom raspolaže Srpska desnica. U nekim lokalnim sredinama, poput susednog Vranja, ušli su u lokalni parlament između dva izborna ciklusa “preletanjem” nekoliko odbornika iz drugih stranaka, pre svega iz bratske Jedinствене Srbije, ali i uspeli da otvore Romsku kancelariju.

U Medveđi su u jesen 2019. godine na mišiće, ali i uz bitnu agitaciju već spomenutih “najzajebanijih ljudi”, prebacili cenzus, a čini se da im je to i cilj u Bujanovcu.

Za razliku od svog šefa, predsednik bujanovačkog odbora SD-a Zarije Mitić kao dobar policajac “spušta loptu” i fokusira se na životne teme zajedničke i Srbima i Albancima. Na pitanje da prokomentariše Vacićevu ideju o proterivanju i dolasku “najzajebanijih” ljudi, Mitić pomirljivo kaže da svako ima svoj stil izražavanja, ali dodaje da su njemu prioritet ekonomski razvoj, zapošljavanje i slične fraze.

“Naš odbor je potpuno autonoman od centrale u donošenju odluka”, naglašava Mitić.

Oni koji poznaju Mitića, a radi se o čoveku zaista poznatom i, može se reći, miroljubivom, uglednom i poštenom u maloj sredini poput Bujanovca, gde se zna i šta komšije spremaju za ručak, reći će da ni on nije svestan u kakvo se društvo uvažio.

Zare, kako ga zovu u gradu, na prvi pogled deluje kao simpatični čikica sa šmekerskim brčićima, uz to pčelar, dakle čovek po prirodi pacifističkog zanimanja, može da bude tajni adut Desnice na izborima u Bujanovcu.

MIGRANTI KAO TAČKA OKUPLJANJA

Stranke/pokreti krajnje desne orijentacije, koje na političkoj sceni Srbije opstaju poslednjih nekoliko godina, uglavnom imaju ustanovljene lokalne odbore u Somboru. Međutim, upitna je stvarna funkcionalnost odbora, odnosno njihov učinak na lokalnu. Uglavnom je njihovo delovanje svedeno na nekolicinu rukovodećih ljudi koji su i kroz prethodni iz-

borni ciklus predvodili odbore. Sve ređe se događa, za razliku od pre desetak godina, da neka od stranaka, ne samo desne orijentacije, uspe da organizuje izborni proces na lokalnu.

Srpska radikalna stranka je i dalje najznačajnije uporište lokalnih desničara, no to ne garantuje da na predstojećim izborima mogu dostići cenzus. Srpska napredna stranka je na polovini ovog mandata Skupštine grada preuzela čak tri, od ukupno pet, odbornika radikala, sa kojima su inače u koaliciji. Radi se o SRS-u koji je na lokalnim izborima 2016. imao blizu tri hiljade glasova (6,5 odsto). Poslednji izborni proces u somborskom odboru stranke organizovan je pre četiri godine.

Delimično funkcionalan lokalni ogranak ima i pokret Dveri. Upravlja koordinator uz nekoliko saradnika. Potpisali su na nivou grada sporazum o pristupanju Savezu za Srbiju. Pokret je 2016. godine u koaliciji sa Demokratskom strankom Srbije učestvovao na lokalnim izborima. Poverenje im je ukazalo oko 1300 građana ili oko tri odsto izašlih birača. Somborski odbor DSS-a je nakon tih izbora praktično nestao iz političkog života grada. Može se potvrditi samo da glavni odbor DSS-a ima i dva člana iz Sombora. Nepoznato je ko upravlja gradskim odborom.

Iako je bilo nagoveštaja i nezvaničnih informacija, za sada u Somboru još uvek nije formiran odbor Srpske desnice, niti je bilo događaja koje je organizovao pokret/stranka Miše Vacića.

Prethodnih godina, po izbijanju migrantske krize, sve glasnije su postale grupe građana koje iskazuju nezadovoljstvo upravljanjem migracijama i povećanjem broja izbeglica na ovoj teritoriji. Nekoliko protesta okupilo je više stotina građana, dok su te inicijative značajno snažniju podršku imale na društvenim mrežama. Iako se ne može govoriti o političkoj pozadini tih protesta, može se konstatovati da postoji “stabilno” uporište. Zahteve lokalnoj samoupravi da se problemu migranata posveti dodatna pažnja zvanično su uputili samo Pokret obnove Kraljevine Srbije, udruženje Narodna alternativa, odnosno nedavno reaktivirano Udruženje građana Sombora koje najavljuje svoj proboj na lokalnu političku scenu. Lokalni veterani političke scene u Somboru kažu da se ne može isključiti mogućnost da bi

upravo “stav o izbeglicima” mogao ujediniti desno orijentisane glasače.

DESNICA IZ KOMŠILUKA

Gradski odbor Srpske desnice u Kragujevcu osnovan je krajem oktobra 2019. godine.

Prostorije im se nalaze u Ulici crvenog barjaka 19, gde je nekadašnji kozmetički salon u centru grada adaptiran za potrebe političke stranke. Prostorije okrečene u roze, a ispod plakata na kome je Vacić izviruje manekenka.

Predsednik odbora je izvesni Saša Obradović, potpuno nepoznat ne samo na političkoj sceni Kragujevca, već i Kragujevcanima. Predstavlja se kao uspešan biznismen.

Koliko se zna, on se nedavno doselio iz Kruševca. Pojedini sagovornici kažu da je tolika zainteresovanost Kragujevčana za Srpsku desnicu da nisu mogli da nađu predsednika gradskog odbora u gradu. Opet, priča se da ta osoba neće više biti predsednik lokalnog odbora, pa sve nekako izgleda neozbiljno. Uzgred, u Kragujevcu je nepisano pravilo, kao i u drugim gradovima i opštinama, da je predsednik gradskog odbora onaj koji može da plaća zakup prostora.

Delovanje Srpske desnice svodi se na sporadična saopštenja koja niko od lokalnih medija ne objavljuje jer ih se ne uzima za ozbiljno. Na otvaranju odbora služili su pršut i sir, a publiku je zabavljao i guslar Marko, rodoljubive stihove je govorio lokalni mladi glumac. Oni koji su se pojavili kao članovi lokalnog rukovodstva stranke su osobe koje su nepoznate u Kragujevcu. Osnivačka skupština bila je u prostorijama Pozorišta za decu, koje se redovno izdaje za potrebe političkih skupova. Zanimljivo je samo da su sedišta u pozorištu mala, za decu, pa gosti nekako čudno izgledaju kada se u njih uguraju.

U Kragujevcu je skoro čitava politička scena “desna”. I raniji gradonačelnik Veroljub Stevanović sada se pomera ka desnoj koaliciji Spas, DSS, Dveri, a ni SPS nije daleko od desnice, pošto su glasali da ulica u Kragujevcu dobije ime Draže Mihailovića.

NIKOLA LAZIĆ (BUJANOVAC)

SAVA MAJSTOROV (SOMBOR)

MIROSLAV ČER (KRAGUJEVAC)

Kerberi u pokušaju i pro

Ako pripadnost jeziku nije apsolutno i bezostatno dovoljna da neko književno delo svrsta u korpus srpske, ili mađarske, ili grčke, ili letonske književnosti, onda mora da postoji nešto drugo što će tu pripadnost ustanovljavati. I tu nije kraj: mora da postoji i neko ko je merodavan da razlučuje, recimo, srpsku od nesrpske književnosti

Mi nikada nismo pripadali krugu pisaca koji su podržavali nacionalne euforije. To ne znači da nas neko može izbaciti iz srpske kulture, čak ni uz pomoć državnog aparata.

—MIRKO KOVAČ, Stav, Novi Sad, 15.12.1989.

Treba slušati ljude dok govore. Naročito pažljivo treba slušati one za koje nam se učini da nemaju šta da kažu, ili da je to što će reći toliko uvredljivo po naše tankoćutno biće da bismo se mnogo radije lišili tog preimućstva slušanja. Međutim, to je greška: baš takvi i baš tada izreći će ključne stvari, svešće nazgled mutne i komplikovane procese i zapetljane sukobe na suštinu. Suština se, avaj, može pokazati prilično banalnom, ali i tu treba biti oprezan, jer je to banalnost sa duplim dnom. Drugim rečima, kad razgrneš jedan sloj velova s visokoparne retorike, recimo rodoljubačke i(li) književno-estetičarske, ono što preostane može se ukazati u ganutljivoj golotinji ličnih sujeta, izgubljenih kompasa, bizarnih deluzija. Ali bilo bi najpogrešnije tu stati: treba kopati dublje, treba razgrnuti i onaj donji sloj velova, jer nas tek tu čekaju spektakularna otkrića. Pa se može ispostaviti da je benigna banalnost nesrazmerne nabujalosti spisateljskih sujeta samo vešto iskorištena kao pogonsko gorivo za nešto mnogo mračnije: za inauguraciju destruktivne i toksične agende, namerene preuređenju društva u pravcu sužavanja prava i sloboda u ime neke "jedino ispravne" doktrine, danas najčešće nacionalističke.

Tako je i sa tzv. skandalom oko ovogodišnje NIN-ove nagrade za roman godine, gde se grupa od osamnaestoro pisaca i onih koji se tako osećaju pobunila i proglasila vremenski neograničeni bojkot NIN-ove nagrade, koja je, zajedno s matičnim joj nedeljnikom, prešla u ruke imperijalista i karadušmana srpskih, za koje prljavi posao obavljaju domaći kvislinzi, regrutovani iz probranih redova, kako ono beše, "autošoviništa" i "anacionalnih elemenata" (jbt, za to se kod Antoneskua i sličnih dražesnih spadala iz divnije prošlosti išlo pravo na vešala...).

Ako ne odmaknemo mnogo od površine, ličilo je to na još jedan tipični književni(čki) kermes sa pevanjem i štucanjem, uz preganjanja na temu čiji je veći, ko je odaklen a ko niodaklen nije no se vuče tu po kući ko avetinja, ko je bio dobar čak mada je nosio dugu kosu, a ko se za to vreme zajebavao ume-

sto da uči pa bi sada čestitim odličašima da deli lekcije, i sve u tom stilu, lahorasto i beznačajno, tek blago iritantno poput zunzarinog obletanja oko insano ve glave. Pa se shodno tome i u trivijalnom čaršili maniru i bavilo sitnim i uvrnutim sokadžarskim kleveticama koje lepo nisi imao snage ni da demantuješ, poput one da si "dodelio nagradu ortaku i jaranu", onom za kojeg nisi čak ni glasao, a kojeg si inače u životu video 5-6 puta, toliko ste, eto, jarani, i čije je nekadašnje blisko okruženje godinama siktalo na tebe svakim povodom, eto, toliko ste istomišljenici. Ili one da si izvesne građane, pazi sad, "oterao iz 'Vremena'", što i nije čudo jer si ti ništa manje nego "kulturni hegemon" zemlje Srbije, tako da je tebi laća terati i dovesti ljude po ovoj zemlji kako ti se čefne, normalno. I koješta još što ni sa istinom ni sa pameću ni sa ljudskom čašću veze nema, a na šta se nije vredelo osvrnuti, jer ne vredi ni toliko napora da se odmahne glavom.

Međutim, insistiram, vredelo je pustiti ljude da govore, jer je bilo svakog razloga da očekujemo da će se, uz svu tu lavinu ispraznih, lažljivih i ništavnih iskaza kojima se Užas praznine obraćao sebi samom kroz duge januarske noći, pojaviti i oni zaista bitni, oni koji objašnjavaju neobjašnjivi, to jest, ne, nego nazgled tek hiroviti i pomalo dirljivo blesavi višednevni mentalni dernek koji su upriličili wannabe zajebani momci iz "srca tame", iz tvrdog jezgra bojkotaškog, okupljenog oko jedne književne grupe čije ime zvuči kao međunarodna oznaka za neki autoput (što verovatno i jeste).

I usledili su ti iskazi jedan za drugim, eno ih gde su prepunili stupce parapatriotske štampe, eno ih gde su se nanizali kao biseri rasuti po celom svetu, eno gde su zagušili internete, zakrčili fejsbuke i ostale tvitere, i iz tog bi se krmiva svašta moglo pronaći i iščitati, i raznih bi se dijagnoza, što ličnih što grupnih, moglo ispopostavljati, samo kad bi imalo smisla trošiti se na to. Ali bolje je bilo čutati i osluškvati, vrebajući odakle i iz koga će progovoriti tugaljiva Suština – a da mora progovoriti, to je bilo jasno. Kako bi moglo drukčije? Zajebancije sa žirijem, naporne ljutnjice nenagrađenih, frustracije sličajnih prolaznika i uvređenih frajli koji i koje se potpisom pridružuje momcima koji znaju šta hoće – sve je to naposljetku pena dana, bude i prođe, zapravo već prolazi. A ekipa ima mnogo ozbiljnije namere, gde joj je famozna nagrada, i žiri, i sve to, samo pomalo isforsirani *casus belli*. Mislim, nije da

stodušnost totalitarnog uma

NIN-ova nagrada nije njihov mračni predmet želja, ali prava namera je mnogo ambicioznija: povratak ili očuvanje onakvih društveno-kulturnih prilika u kojima će štošta, pa i ta famozna nagrada, nekako podrazumevano pripadati onima koji su za sebe, nejasno je s kojim i odakle izvirućim pravom, uzurpirali poziciju ekskluzivnih nosilaca "nacionalne kulture".

I te reči, suštinske, kristalno razgovetno izgovorene, neminovno su (nas) stigle. Izgovorio ih je pisac i jedan od "bojkotaša" Nikola Malović, u emisiji "Okolo" RTS-a od 27. januara 2020: "Inostrani vlasnik NIN-a radi jednu diverziju u srpskoj kulturi nagrađujući one romane koji ne pripadaju srpskoj književnosti. NIN-ova nagrada je postala nagrada za roman koji nije srpski roman."

Na stranu sada čvorovićevsko prenemaganje oko "inostranog vlasnika" koji zombijima iz žirija, kiteći im čela evrićima, nalaže koga i kakvoga će nagraditi; ono što fascinira u Malovićevim rečima (izvariranim posle i u Pečatu, da se ne pomisli da se ovom blagolagoljivom Bokelju nešto omaklo) jeste *prostodušnost totalitarnog uma*, nedobacujućeg makar do onog nivoa samorefleksije koji bi mu mogao stvoriti izvesnu nelagodu, otuda i potrebu da malko zakamuflira svoju poentu. Kako toga, međutim, u Malovića nema – a dotični je, da napomenem za manje upućene, jedan od ključnih ljudi ove šarade, a ne tek neki pikzibner koji se zakačio negde usput kao čičak pa sad ne ume da se odlepi – onda imamo mogućnost da vidimo dejstvo *strategije ekskomunikacije* na delu u svojoj njenoj, hm, raskoši.

Šta je, dakle, pouka i sukus Malovićevog i malovićevskog rezona? To je ovaj i ovakav *road to hell*: arbitrarnost-selektivnost-hijerarhičnost-ropstvo. Naime, ako neki roman napisan i objavljen na srpskom jeziku može biti merodavno proglašen romanom koji "nije srpski" (i samim tim preventivno izbačen iz svakog mogućeg budućeg kanona, bez davanja prilike dejstvu vremena da potvrdi ili ospori njegovu vrednost), onda njemu nasuprot moraju stajati neki romani – takođe napisani na srpskom jeziku – koji "jesu srpski" i samom tom svojom "srpskošću" zavređuju drugačiji tretman; ako pripadnost jeziku (pa onda, mnogo sporednije, i mesto objavljivanja, nacionalna i državljanska pripadnost pisca etc.) nije *apsolutno i bezostatno dovoljna* da neko književno delo svrsta u korpus srpske, ili mađarske, ili grčke, ili letonske književnosti, onda mora da postoji nešto drugo što će tu pripadnost ustanovljavati. I tu nije kraj: mora da postoji i neko ko je merodavan da razlučuje, recimo, srpsku od nesrpske književnosti, a sve, gle, unutar srpskog jezika i, što bi se reklo, "kulturnog kruga".

To "nešto" nema šta da bude nego izvesna interpretacija kulturnih i političkih vrednosti i identitetskih obeležja koja

će od neke nad društvom i kulturom suštinski nadređene instance biti legitimizovana i overena kao "srpska"; pazite: ne *jedna od srpskih*, unutar beskrajnog, danonoćno samoredefinišućeg i samoobnavljajućeg pluralističkog polja slobodne kulture i slobodnog društva, nego "srpska" na preskriptivno-normativistički način koji ekskomunicira drugo i drugačije, koji u svemu gde prepoznaje drugačije kodove od onih koje samo nosi i deli vidi nešto onkraj "nacionalne kulture", a ne tek njen inokosan deo, s ravnopravnim pravom na postojanje u zajedničkom javnom prostoru, po naravi stvari dovoljno komfornom za sve. Samim tim je i takva "nacionalna kultura" jednodimenzionalna, hijerarhijska, vojnički centralizovana i, da, dubinski totalitarna. Njoj je, za tumačenje i sprovođenje tog "nečeg", naravno, potreban "neko" ko će dežurati na imaginarnom ulazu u zlatne dveri "nacionalne kulture", pripuštati unutra podobne sa malovićevskog stanovišta, a one druge bacati preko palube, pa ako se udave – udavili su se, ko im je kriv što nisu ostali na suvom, unutar arbitrarno definisanih kodova "nacionalne kulture". Pri tome je, ako nekom nije jasno, sasvim svedjedno ko i u ime čega arbitrirati: sama je arbitrarnost problem. Kada bi neko, na primer, odrekao pravo Malovićima i uveocima na puno i slobodno participiranje u srpskoj književnosti i kulturi, učinio bi podjednako težak kulturno-politički zločin. Samo što to, koliko je poznato, niko ne čini (najmanje nesrećni NIN-ov žiri, dežurna vreća za njihove rahitične bubotčice). E pa, ovi momci bi se rado prijavili kao volonteri – čuj mene, volonteri! Ekipa tako dobro naplaćuje svoje usluge da i najnotorniji "strani plaćenici" mogu da se postide pred njom; ali je baš zato kanda i u panici pred bilo čime što tumači kao moguće sužavanje svog tržišta – za kerberisanje pred narečenim vratima, recimo, srpske književnosti. Mada ni tim ni bilo kojim drugim vratima te vrste stražari uopšte nisu potrebni.

I eto naličja tanušnih i postojano minusinteligentnih optužbi da je taj vražji žiri svojim izborima i odlukama sproveo nekakvu mračnu "kulturnu politiku" i "forsirao jednu poetiku" ili čak ideologiju: dobro naučeni primeni drevnog retoričkog trika "drž'te lopova!", samozvani baštinici onoga najboljeg iz tradicije i nasleđa srpske književnosti – za koje lepo nemamo pojma koji im je to babo u amanet ostavio, i gde je pohranjen taj testament – zapravo bi da budu bogomdani arbitri "srpskosti" ili bilo čega drugog, a to bi bilo moguće jedino unutar kulturno-društvenog konteksta koji se međusobno isključuje s demokratijom, pluralizmom i slobodnim društvom. Samo, ima tu jedan mali problem: neće da može. Nikada više. Ta radna mesta su trajno ukinuta, onako kako su ukinuta mesta dvorske lude ili varošskog dželata.

Političke igre u doba epidemije

“O biološkom ratu je lupio jedan moj kolega, koji je ranije radio na Torlaku na analizi uzoraka, ali nije se mnogo bavio terenskom epidemiologijom. Imao je i ranije ispade. Zamislite da se sada nas troje dogovorimo da izvršimo biološki napad. Prvo treba da imunizujemo sebe, a zatim i celu našu populaciju kojoj mislimo dobro. Tek onda puštamo taj agens neprijatelju. Gde je problem? U tome što moramo da budemo sigurni da agens neće promeniti strukturu tokom širenja i da nam se neće vratiti u izmenjenom obliku od kog nismo vakcinisani i zaraziti i nas. Dakle, nemoguće je”

Korona virus, odnosno njegova najnovija mutacija, još nije stigla do Srbije. U autorskom tekstu za dnevni list “Danas” naš poznati epidemiolog Zoran Radovanović objasnio je da je aktuelni korona virus iz iste grupe kao SARS i MERS i izneo tezu da će verovatno, kao i ta dva virusa, zaobići Srbiju. O tome na čemu je zasnovao tu tezu i kako se oko virusa, epidemija i njihovog širenja uvek pletu i politički interesi, ali i o štetnosti antivakcerskog lobija i lekara koji su u njega uključeni, i o navodnim biološkim ratovima, razgovaramo upravo sa profesorom Radovanovićem.

“Sad je uveden nov termin – ‘infodemija’. To su informacije koje se šire, među kojima ima i tačnih, ali i izmišljotina”, kaže prof. Radovanović na početku razgovora za “Vreme”: “U tom obilju informacija, ako neko nije u struci, jako mu je teško da se snađe. A onda, ovakve, vanredne situacije uvek imaju i političku konotaciju. One uvek služe i da se raščiste neki računi ili da se ostvari neka korist. Evo, Amerikanci su povukli svoje osoblje iz konzulata u Vuhanu. Zatim su zabranili ulaz strancima koji dolaze iz tog područja. To su malo preterane mere. Evo, sad im se Kinezi svete.”

“VREME”: Da li je to nešto novo?

ZORAN RADOVANOVIĆ: Uvek je bilo tako. Sećam se kad sam bio mlad, išao sam fićom za Indiju. Avganistan i Iran su tada bili u lošim odnosima. Jedna grupa je napustila Avganistan, onda ih Iran nije pustio da uđu pod izgovorom da se u Avganistanu pojavila kolera. Međutim,

nisu mogli ni nazad u Avganistan jer su im u pasošima već bili izlazni pečati. Tri dana su bili na ničijoj zemlji u pustinji, kad smo naišli. Pokušali su da hodaju ka Iranu pevajući, bili su hipici, ali su Iranci zapucali i jednog ubili. I karantini takođe mogu da budu sredstvo političke borbe.

Epidemija je uvek bilo. Tokom treće pandemije kolere 1850. održana je Prva međunarodna sanitarna konferencija. Njena suština je bila da se, kad se dogodi neka takva mora pa ljudi masovno umiru, ne obustavi potpuno promet ljudi i robe. Dakle, u redu, borićemo se protiv epidemije, ali da ne trpi trgovina. I ovih dana, Svetska zdravstvena organizacija je donela odluku koja je važna, jer generalni sekretar može da istupi sa preporukama. Njihove su preporuke da se ne ide na blokiranje i ometanje saobraćaja, da se ne blokiraju aerodromi, dakle, sve ovo što su Amerikanci uradili.

Dotakli ste se političkog aspekta.

Metode širenja panike i metode političke propagande su vrlo slične. Čini li vam se da se panika ipak širi brže nego virus?

Nekoliko puta sam pisao o takozvanoj “masovnoj histeriji”, što je termin koji se najčešće koristi u nauci, ali se ta pojava još naziva i “masovna sociogena bolest”. Na primer, pre nekoliko godina, u Šajkašu u Vojvodini, dogodilo se da se obavljala vakcinacija u školi i devojčice su počele da padaju u nesvest. Odmah je došla policija, epidemiolozi nisu reagovali, pa sam napisao tekst o toj pojavi i kako je sramota da policajci propituju ljude. Me-

đutim, roditelji su se uvredili zbog korišćenja pojma “histerija” i govorili kako je u pitanju trovanje vakcinom. Policija je takođe poverovala da je reč o trovanju. Javio sam se kolegama u Novom Sadu da vidim zašto ne odu tamo, da bi mi oni rekli da čekaju da se policija povuče pa da odu. Tako da, čak i kad je situacija sasvim jasna, emocije su prenatraglašene, naročito ako nema dovoljno informacija.

Ja sam 1972. bio angažovan tokom epidemije velikih boginja i najteže nam je bilo prva tri dana jer je bilo zabranjeno da se pusti informacija o epidemiji u Beogradu. Hvatali smo ljude i slali ih u karantin, a nismo smeli da im kažemo zašto to radimo. Dakle, važno je pustiti informaciju, jer tek kad zna o čemu se radi, populacija može da sarađuje. Tako dobijate i poverenje i povratnu informaciju: ljudi neće da kriju ako su bolesni, već će sami da se jave i sasvim je drugačija situacija. Otvorenost je jako bitna. Pre deset godina sam vodio polemiku sa tadašnjim ministrom zdravlja Tomicom Milosavljevićem. Mere koje su preduzimane protiv svinjskog gripa bile su u redu, ali nije bilo u redu što je on iznosio neistine iz političkih razloga. Pričao je kako ćemo dobiti najkvalitetniju vakcinu, a to nije tačno, Crna Gora je uvezla kvalitetniju.

Naša epidemiološka azbuka podrazumeva da budete iskreni sa ljudima, ako ih lažete tu sreće nema. Političari to ne razumeju. Isto je i ovde. Morate da primenjujete celishodne mere, primerene situaciji. Uvek se osećam nelagodno kad govorim afirmativno o našoj vlasti, jer je izričito

Foto: Marija Janković

ne volim. Međutim, u ovom konkretnom slučaju primenjujemo adekvatne mere, kao i cela Evropa. Ne možemo kao Kina da pravimo karantin. Vuhan je danas najveći karantin u svetskoj istoriji, nikada se nije desilo da milioni ljudi budu pod takvom merom. Međutim, ovde u Evropi princip je da se ide na otkrivanje obolelih. Ako se utvrdi da je neko bolestan, biva izolovan. Procenjuje se da tri četvrtine onih koji mogu da prenesu zarazu neće biti bolesni u trenutku kad sleću na Surčin. Međutim, stvar je u tome da sve vreme budemo na oprezu. Još uvek ne znamo da li čovek od ovog virusa postaje zarazan krajem inkubacije. Ali čak i da jeste tako, to nema većeg značaja za prenos bolesti. Moguće je, ali to više ima akademski značaj nego što je bitno za građane. Dakle, ako neko kašlje i širi virus preko kapljica, treba ga izolovati. Ako situacija bude ozbiljnija, na Surčinu će biti debljeni leci sa uputstvom gde će pisati da se

javite lekaru ako u narednih 14 dana počnete da kašljete i dobijete temperaturu. Ako je situacija još ozbiljnija, evidentira se ime svakog putnika i beleži se kuda ide dalje sa aerodroma. On kaže, na primer, Čačak. Onda pogranični sanitarni inspektor obaveštava zavod za javno zdravlje u Čačku da je Pera Perić stigao, pa ako im se sam ne javi, oni ga traže.

Stav EU od prošle nedelje jeste da se razlikuju visokorizični i niskorizični kontakti. Visokorizični su oni koji su bili licem u lice za izvorom zaraze, kao vi i ja sada, zatim bliži članovi domaćinstva i oni koji su sedeli u neposrednoj blizini. Na primer, u avionu, dva sedišta desno, levo, ispred i iza – svi se smatraju visokorizičnim kontaktima u narednih 14 dana. Ali ovog puta nije kao ranije, oni ne moraju da budu zaključani u stanu. Mogu da idu na posao, ali da mere temperaturu ili da dolazi zdravstveni radnik koji im svakog dana meri temperaturu. Što se tiče

manje rizičnih, to su oni koji su se našli u istom prostoru, i takođe, narednih 14 dana treba da mere temperaturu. U oba slučaja ne treba napuštati mesto boravka. To su neke razumne mere, a ako situacija postane dramatičnija, onda se i mere dižu na viši nivo.

Ni ovog puta nas nisu zaobišle sulude teorije zavere o laboratorijski proizvedenim virusima i biološkom ratu protiv Kine. Da li vam je poznat neki slučaj namerno napravljenog laboratorijskog virusa?

O biološkom ratu je lupio jedan moj kolega, koji je ranije radio na Torlaku na analizi uzoraka, ali nije se mnogo bavio terenskom epidemiologijom. Imao je i ranije ispade. Zamislite da se sada nas troje dogovorimo da izvršimo biološki napad. Ne rat, nego napad. Prvo treba da imunizujemo sebe i svoje mile i drage, a zatim i celu našu populaciju kojoj mislimo dobro. Tek onda puštamo taj agens neprijatelju. Gde je problem? U tome što moramo da budemo sigurni da agens neće promeniti strukturu tokom širenja i da nam se neće vratiti u izmenjenom obliku i zaraziti i nas, jer nismo vakcinisani protiv izmenjenog oblika. Dakle, ako smo već takvi zločinci, treba nam ili vakcina ili efikasan lek, neprijatelju napravimo ršum, a mi zaštićeni, što je nemoguće. Dakle, argumenti protiv mogućnosti biološkog napada su vrlo razumni.

Postoji vrlo mala mogućnost, manja od jedan odsto, da je virus "pobegao". Ja u to ne verujem, iako severno od Vuhana postoji laboratorija u kojoj se radi sa virusima, odnosno ispituju se njihove osobine. Međutim, tamo rade isključivo vojni doktori i obezbeđenje je tako jako da ne verujem da je virus odatle pobegao.

U prošlosti je bilo nekoliko slučajeva sumnje da je možda virus pobegao. Recimo, 1976. u američkoj vojnoj bazi Fort Diks oko 200 ljudi se razbolelo od svinjskog gripa i tada je bilo reči o bežanju virusa, ali opet, verovatnoća je jako mala. Naredne godine se u bivšem SSSR pojavio virus sličan svinjskom koji je možda laboratorijski menjan, ali to nikad nije dokazano. Ali biološki napad je apsolutna besmislica, ako izuzmemo pojedince poput onog ludog matematičara u Americi koji je slao koverte sa sporama antraksa.

Ipak, virusi nam jesu pretnja.

Mi smo veštačka vrsta, u tom smislu što smo ovladali tehnologijom i prirodno. Virus su nam najveća pretnja, veća od nuklearnih ratova ili udara meteora. Da nismo ovladali tehnologijom, na planeti bi nas bilo 1000 puta manje. Međutim, znamo da je planeta prenaseljena i zato se virusi brže šire. Poznato je da su Rusi u ekspedicijama po Sibiru obolevali od bolesti s kojima se ranije nisu susretali jer nisu bili na područjima gde su izazivači bili prisutni. Znači, krpelj ili buva ubode glodara, on prenese bolest na drugog glodara. Onda se pojavi neki geolog,

novac i nekoliko meseci samo to radi. On je nekoliko puta iz Britanije odlazio u Ameriku da bi intervjuisao različite roditelje. Mislio sam da će doći mnogo novinara i lekara da bi čuli čoveka koji je uradio tako temeljno i moćno istraživanje. Bilo nas je deset u publici, zaista sramota. To sa Vejkfildom je takva strašna podvala da on ne sme više da se vrati u Englesku, jer ne samo da mu je oduzeta licenca nego bi i krivično odgovarao. Dešavalo se da se tu i tamo objavi poneka budalaština. Bio je u Americi jedan imunolog koji je tušem farbao kožu miševa da bi dokazao neki efekat, ali on je imao

onim raspopom Artemijem. Subotom su šetali i pevali, odvojila se od njih, sa svima se posvađala i sad ima svoj pokret "Živim za Srbiju" i sprema se za neakvu kandidaturu. I nije jedina među lekarima. Imate i one koji tvrde da su Torlakove vakcine bile dobre, a da uvozne nisu, što nije tačno jer Torlak nije imao dobre vakcine zato što nije imao modernu tehnologiju.

Kako odgovoriti na antivakstersku dovrtljivost i brzinu kojom menjaju narativ. Prvo su bili eksplicitno protiv vakcine, a sada su protiv "pritudne vakcinacije", "štite Ustav", brane telesni integritet i slobodu izbora... Zatim imamo manipulaciju informacijama, jer je prošle godine zaista skočio obuhvat MMR vakcinom, pa navodno, ne mogu oni da budu krivi za epidemiju koja je izbišla. Na godišnjem nivou obuhvat jeste skočio, ali tek nakon izbijanja epidemije, zbog koje su se roditelji opametili i vakcinisali decu. Kako tome stati na put?

Nemojte zaboraviti da su to ekstremni desničari. Poslednjih godina sam napisao nekoliko knjiga, u penziji sam, pa pišem. Onda oni dolaze na promocije, nose transparent "Istina o vakcinama"... Iznenadio sam se nedavno, na Kolarcu sam promovisao knjigu *Grip*, nisu banuli, a uvek dođu, čak i kad držim predavanja. Jedan taksista iz Ciriha angažovao je dvojicu momaka da urade mural sa mojim likom i citatom nečega što nikada nisam izgovorio. Sada su napali mog kolegu Srđu Jankovića, i on je dobio mural na auto-putu, isto sa nekim besmislenim citatom.

Imate i lekare koji su protiv samo nekih vakcina. Ovih dana su aktuelne izjave doktora Nestorovića, koji se protivi MMR vakcini. Ali ja sam pre nekoliko godina želeo da osavremenim program vakcinacije i osnovao sam Ligu za imunizaciju, u kojoj je on sarađivao. Angažovao sam ga da govori o vakcini protiv pneumokoka i on je jako afirmativno govorio o njoj. Nažalost, imate lekare koji izgovaraju stvari poput "Da je virus štetan, bog bi ga eliminisao". E pa na to sam odgovorio: da je bog tako milosrdan, eliminisao bi rak, a kamoli grip i male boginje.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

■ "Uvek se osećam nelagodno kad govorim afirmativno o našoj vlasti, jer je izričito ne volim. Međutim, u ovom konkretnom slučaju primenjujemo adekvatne mere, kao i cela Evropa. Ne možemo kao Kina da pravimo karantin"

pa umesto da ubode pacova, buva ubode čoveka i javi se nova bolest. To se sada u sve većoj meri javlja. U poslednjih 10 godina imali smo više takvih vanrednih situacija, 2002. smo imali SARS, 2012. MERS, ebolu 2014, pa zika virus 2015. i 2016. To su sve agensi koji su došli iz prirode. Korona virusi imaju četiri humana tipa, od kojih dva izazivaju samo nazež, dva mogu da se spuste na niže respiratorne organe, a onda su se pojavila i ova dva – SARS i MERS.

Vrlo često ste meta antivaksterskog lobija. Međutim, ono što je za njih karakteristično, i to globalno, ali i kod nas, jeste pojava lekara među predvodnicima. Štaviše, kampanja protiv MMR vakcine je i počela od lekara, Endrjua Vejkfilda, ali je dokazano da su njegovi motivi bili finansijske prirode i da je falsifikovao rezultate studija. Ako izuzmemo motiv slabosti karaktera, kako neko ko je posvećen nauci i bolje od laika zna kako vakcine funkcionišu postane – antivakser?

Svojevremeno je ovde bio Brajan Dir, istraživački novinar koji je raskrinkao Vejkfilda. Ali kod nas nemate takvo istraživačko novinarstvo, da novinar dobije

pomračenje uma i bilo je očigledno da će biti raskrinkan.

Ali kad se ovako nešto, kako kažu ljudi, "primi", to znači da je postojala neka kva spremnost da se to prihvati. I to je taj "njuejdžizam" u kom svi znaju sve i posmodernizam u kom ne postoji jedna istina. Postoji onaj Daning Krugerov efekat. Uradili su nešto što je blizu pameći, jer bismo i bez tog eksperimenta znali da je tako – eksperimentalno su dokazali da što manje čovek zna o nečemu, to je uvereniji da je u pravu. Oskudnost informacija sprečava čoveka da sagleda svoja ograničenja. Što više otvarate neku temu, imate više sumnji. Često se dešava da ljudi koji donose odluke, recimo, da li proglasiti epidemiju, imaju mnogo više dilema nego oni koji su samo jednom na televiziji čuli da se pojavio virus i odmah znaju da li treba pohapsiti sve ili ne činiti ništa. Mnogo je lakše doneti odluku kad je obim informacija skučen.

E sad, kad je o lekarima reč, uvek postoji nešto u strukturi ličnosti ili neke ambicije, politikantski ili politički podstrekač. Recimo, ta Jovana Stojković ima političke ambicije. Ona je krenula sa Dverima, pa joj nisu bili dovoljno radikalni, pa je prešla u Zavetnike, a onda je išla sa

Bezimeni virus

Zaraza korona virusom još uvek, osim oznake 2019-nCov, nema ime, iako je odnela na stotine života

Ruke treba prati često, temeljno, sapunom i vodom, barem po dvadeset sekundi. Mada je savet banalan, čak spada u osnove lične higijene i vaspitanja, pranje ruku sapunom za sada je najjače oružje koje čovek ima na raspolaganju u borbi sa novim korona virusom 2019-nCov. Nova zaraza, koja se na jednoj ribljoj pijaci u Vuhanu sa životinja prenela na ljude, zarazila je tokom prvih mesec dana epidemije više od 20.000 ljudi. U ovom periodu od virusa je preminulo više od 400 ljudi i taj broj raste. Pošto protiv novog korona virusa nema vakcine, niti pouzdanog protokola lečenja, poslednjih nedelja su, pre svega u centralnoj Kini, preduzete razne mere da se epidemija obuzda.

Kako u savetima za stanovnike Evrope navodi Evropski centar za kontrolu i prevenciju zaraznih bolesti (ECDC), malo šta možete da učinite – osim što često treba prati ruke, ne treba dodirivati oči, usta ili nos, jer virus na taj način dospeva u organizam. Zaštitne maske će zdravu osobu koja se nađe u blizini zaraženih pacijenata veoma teško zaštititi od novog virusa, ali dosadašnje iskustvo, kako navodi ECDC, pokazuje da su maske efikasne u zaustavljanju širenja virusa kada ih nose zaražene osobe.

Zaraza korona virusom toliko je nova da se i dalje naziva po celom rodu mahom bezazlenih korona virusa, ali kojima pripadaju i opaki SARS i MERS. Zahvaljujući globalnoj povezanosti, zaraza koja je otkrivena u centralnoj Kini gotovo odmah je stigla i na sve druge kontinente, što izaziva globalnu brigu. U međuvremenu, život u Kini se u dobroj meri izmenio pod opsadom virusa.

Kineska štampa, na primer, ne piše samo o novoj bolnici u Vuhanu, nego i kako je u nedelju 37 pacijenata izlečeno i pušteno kući. Druga vest se bavi pacijentom od 88 godina koji je najstariji preživeli pacijent zaražen virusom 2019-nCoV. Uticajni dnevnik Komunističke partije "Ženmin žibao" piše i kako je registrovano 28 novih slučajeva u provinciji Guan-

dong. Istovremeno, kineski internet su preplavile vesti o telefonskoj liniji za psihološku podršku koja radi 24 sata, saveći zašto je važno vetriti stan, šta su lažne vesti o zarazi, kako postupati sa medicinskim materijalom i šta raditi ako se neko u porodici razboli.

Korona virusi su veličine oko 100 nanometara, što je oko 500 puta manje od debljine ljudske vlasi. Uglavnom napadaju gornje respiratorne i organe za varenje kod ptica i sisara, dok se nekoliko sojeva prenosi i na čoveka. U medicini su poznati od šezdesetih godina 20. veka i poznato je da su kod većine infekcija korona virusom simptomi veoma blagi. Smatra se da su zapravo brojni oblici laganih prehlada izazvani upravo korona virusom, ali pošto se za razliku od drugih teško uzgajaju u laboratoriji, njihov domet nije u potpunosti istražen.

Otkako se koriste takozvani TEM mikroskopi, kojima se sa dramatičnim uvećanjem mogu snimiti i tako mali objekti, istraživačima je poznato da koronavirusi imaju omotač – to je takozvani superkapsid, koji mu, kao što ćelijski zid štiti bakteriju, daje izvesnu otpornost na uslove sredine i čini ga opasnijim od virusa koji svetom putuju samo u kapsidu. Unutar omotača se nalazi kapsid sa RNK genom koji je kod korona virusa vrlo dug.

Korona viruse karakteriše svojevrsna korona, halo ili kruna, koja ih omotava nalik na koronu oko Sunca i zbog koje su i dobili ime, od latinske reči *korona* (što i

OTPORNI NA MANIPULACIJU: Kina

Foto: AP

doslovno znači kruna).

Mada korona virus nema veze sa gripom, simptomi nove zaraze su nalik njemu i uglavnom su blagi: groznica, kašalj, otežano disanje, bol u mišićima i zamor. Kod težih slučajeva, kako navodi WHO u svojim dnevnim izveštajima, razvija se zapaljenje pluća, sindrom akutnog plućnog edema, sepsa i septični šok koji dovodi do smrti pacijenta.

Period inkubacije je oko dvanaest dana i postoje indikacije da virus mogu preneti i zaraženi koji još nisu razvili simptome. Uprkos tome, WHO nije preporučio da se u ovom trenutku zatvaraju granice jer bi to, zapravo, dovelo do širenja virusa mimo kontrole.

Svet je danas, međutim, povezan ne samo avionskim linijama nego pre svega internetom i informacije su daleko brže od zaraze. Internet u uslovima epidemije može biti razoran koliko i sama bolest, podsticati najmorbidnije ideje i zapaljujuće zlonamerne lažne vesti. Već se pojavljuju spekulacije da je virus nastao u laboratoriji kako bi uništio ekonomiju Kine, da je mutirao sa HIV-om, da će neizbežno ubiti milione ljudi ili da se leči sredstvima za čišćenje.

Međutim, ako se informišete na različitim mestima, ako poredite podatke, bićete, ako ne i na 2019-nCoV, otporni makar na takve manipulacije.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Bitka za državni i politički monopol

Naprednjačka Srbija je kao pit-bul terijer: kada zagriže, ne pušta dok ne dobije ono što je naumila da dobije. A hoće sve! Kada im drugi metodi "pripitomljavanja" N1 nisu pošli za rukom, ona se odlučila na meru koja predstavlja svojevrsni prelazak sa reči na dela: počela je da ostvaruje pretnje i pokazuje svoju moć. Ne samo da neemitovanjem programa nanosi štetu Junajted grupi (i građanima) već, paralelno sa tim, sprovodi veoma žestoku, agresivnu kampanju – plaćenu dakako novcem građana – kojom pokušava da poveća svoj udeo na tržištu kablovskih operatera

Pостоje bar dva tumačenja rata koji se poslednjih sedmica vodi između dve moćne kompanije, Telekom Srbije i Junajted grupe. Prvo je ono koje propagiraju država i mediji bliski vlasti: da je u pitanju komercijalna bitka u kojoj se sve vrti oko novca. Prema toj verziji, sukob nema nikakve veze sa politikom, pa će u cilju potkrepljivanja ove tvrdnje državni Telekom i režimski mediji optuživati Junajted grupu da je – oblaporna. Drugo tumačenje je ono formirano u manjinskoj, kritičkoj javnosti, a koje je – po svemu sudeći – neuporedivo bliže istini: politika i te kako ima upliva i to ne samo kroz onemogućavanje ogromnog broja gledalaca da vidi N1, praktično jedinu veliku televiziju koja ima kritički otklon od vlasti, već i u pokušaju da se nanese ozbiljna šteta Junajted grupi i dugoročno uspostavi ako ne monopol, ono svakako dominacija države u oblasti kablovske distribucije medijskih sadržaja. Pokazuje se, naime, da u skoro svim oblastima, a pogotovo onima koje imaju veze sa medijima, država podnosi konku-

renciju jedino onda kada je ova – kooperativna. Dakle, da je Junajted grupa primila k znanju poruke (i postupila po njima) koje godinama dolaze iz vrha države da uređivačka politika televizije N1 treba da se promeni i uskladi sa željama vlasti – verovatno do ovog problema nikada ne bi ni došlo. A problem je – za one koji su baš prespavali prethodnih dvadesetak dana – u tome što je konzorcijum Supernova, zapravo državna Telekom Srbija grupa, obustavila emitovanje televizija N1, Nova S i drugih kanala u produkciji Junajted grupe, zbog čega je oko 300.000 domaćinstava ostalo bez mogućnosti da na svojim televizijskim aparatima čuju i vide i nešto drugo pored danonoćnog, u tri smene, veličanja mudre i dalekovidne politike Aleksandra Vučića.

Da je u pitanju politička odluka i da ona nema veze sa tržištem, odnosno ponudom i potražnjom, kako tvrde Telekom i državni aparat – najbolje potvrđuje upravo dugogodišnji pritisak na Junajted grupu, odnosno N1 koji sprovodi politički vrh Srbije: od javnih pro-

zivki urednika i novinara, konstantnih tabloidnih napada, pa do zakulisnih radnji o kojima javnost nema dovoljno informacija. Tome treba dodati i onemogućavanje pristupa informacijama i odbijanje naprednjaka da gostuju na ovoj televiziji. A naprednjačka Srbija je kao pit-bul terijer: kada zagriže, ne pušta dok ne dobije ono što je naumila da dobije. A hoće sve! Kada im drugi metodi "pripitomljavanja" N1 nisu pošli za rukom, ona se odlučila na meru koja predstavlja svojevrsni prelazak sa reči na dela: počela je da ostvaruje pretnje i pokazuje svoju moć. Ne samo da neemitovanjem programa nanosi štetu Junajted grupi (i građanima) već, paralelno sa tim, sprovodi veoma žestoku, agresivnu kampanju – plaćenu dakako novcem građana – kojom pokušava da poveća svoj udeo na tržištu kablovskih operatera.

Spomenimo samo to da su prošle sedmice, u četvrtak, skoro svi dnevni listovi bila obavijeni reklamnom ponudom Supernove, što je mnoge podsetilo na one predizborne predsedničke severnokorej-

PODRŠKA GRAĐANA N1:

Beograd, januar 2020.

Foto: Aleksandar Levajković

Za razliku od vlasnika "Blica", KKR nije pristao na ovaj inženjering, a ne znamo da li su slični razgovori vođeni sa novim vlasnikom Junajted grupe. Naime, u međuvremenu, u martu 2013. godine, KKR je prodao većinski paket akcija Grupe međunarodnoj investicionoj kompaniji BC Partners. Moguće je samo spekulirati zbog čega nije došlo do nagodbe vlasnika Junajted grupe sa Anom Brnabić i Suzanom Vasiljević, ali se možda razlog krije u tome što je Jugoslav Čosić postigao izvrsne rezultate i oformio ekipu urednika i novinara koju ne bi bilo lako "upodobiti". Odnosno, da je vlasnik ocenio da bi promena urednika i uređivačke politike mogla naneti prilično veliku štetu kompaniji.

Ovih dana Junajted grupa u brojnim saopštenjima sa punim pravom ukazuje na to da Telekom Srbija netransparentno troši novac poreskih obveznika. Podsetimo se da je koncem prošle godine, na opšte iznenađenje medijskih eksperata, Telekom kupio kablovskog operatera Kopernikus tehnologiji, plaćajući za njega čak 190 miliona evra. Ova akvizicija je dvostruko problematična. Prvo zbog cene. Medijski eksperti tvrde kako je državna kompanija umnogome preplatila Kopernikus i da bi se ova investicija – s obzirom na pokazatelje poslovanja ovog kablovskog distributera – mogla isplatiti tek za 150 godina. Osim Kopernikusa, Telekom je pokupovao još nekoliko manjih operatera.

Još veći problem je što je tim novcem, odnosno novcem poreskih obveznika, dotadašnji vlasnik Kopernikusa Srđan Milovanović, inače rođeni brat visokog funkcionera Srpske napredne stranke Zvezdana Milovanovića, kupio dve televizije sa nacionalnom pokrivenošću – Prvu i O2. Da ogolimo stvari do kraja: ovim milionskim marifetlukom Srpska napredna stranka je postala vlasnik dveju televizija koje se mogu videti na teritoriji cele države. I tu se ne radi samo o političkoj propagandi, koja je itekako prisutna, već i o ozbiljnom biznisu. Naime, istraživanja pokazuju da čak 89 odsto udela u oglašavanju pripada televizijskim stanicama sa nacionalnom pokrivenošću. Osim toga, ovim televizijskama državna Supernova plaća prilično velike iznose

ske dane kada su svi dnevници, osim "Danasa", izgledali identično, odnosno reklamirali naslovnim stranicama predsedničkog kandidata Aleksandra Vučića. U okviru agresivne kampanje Supernove, na "terenu" se – kako saznajemo – odvijaju paralelne aktivnosti: predstavnici Telekomu dovode izvođače radova iz cele zemlje, koji seku asfalt, sprovode optičke kablove i uvode ih u zgrade u kojima je već prisutan SBB (Junajted grupa), i to najčešće bez saglasnosti stanara. Sa druge strane, beležimo slučaj da je komunalna inspekcija donela rešenje o uklanjanju SBB-ove opreme iz jedne zgrade, pozivajući se ni manje ni više nego na pravila o kućnom redu. To se desilo u Borči, ali uskoro može da se desi i u vašem kvartu. Možda Telekom Srbija zakuca i na vaša vrata.

NEUSPEO POKUŠAJ "DOGOVORA"

Odavno su već Vučić i predstavnici državnog vrha počeli da prozivaju televiziju N1, nazivajući je prvo američkom, a potom "Đilasovom i Šolakovom". Njihove

su prozivke, kako to biva, pratili verni tabloidi. No, pored javnih prozivki i pritiska, odvijale su se i neke aktivnosti daleko od očiju javnosti. Tako je, recimo, početkom 2018. godine održan tajnoviti sastanak premijerke Srbije Ane Brnabić i čuvene Vučićeve medijske savetnice Suzane Vasiljević sa visokim predstavnikom tadašnjeg većinskog vlasnika Junajted grupe, KKR-a (Kohlberg Kravis Roberts & Co). Poznavaoici medijskih prilika tada su tvrdili da su Ana i Suzana KKR-u ponudili nesmetan rad i određene državne benefite u zamenu za retuširanje uređivačke politike N1, a navodno se razgovaralo i o smeni glavnog i odgovornog urednika Jugoslava Čosića. Ponuđen je, kako kažu, recept koji je primenjen na dnevni list "Blic" posle dolaska naprednjaka na vlast, a to je da N1 – u zamenu za priateljsku i darežljivu ruku naprednjačke vlasti – obustavi sve direktne napade na Vučića (ostali su "slobodne mete"), da ne dovodi u pitanje politiku prema Kosovu i da pruža, ma šta god to značilo, podršku evropskom putu Srbije.

DRŽE SE SVOJE VERZIJE:
Predstavnici televizija

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

za emitovanje njihovog programa, pa je Junajted grupa ovih dana u nekoliko navrata javno zahtevala od Telekom Srbije da saopšti koliko novca izdvaja za te potrebe. Sa druge strane, Telekom traži od Junajted grupe da N1 emituje besplatno.

“Program koji prave novinari i urednici N1, po proceni rukovodstva Telekom, vredi nula dinara, a za sve ostale kablovske televizije bliske vlasti Telekom izdvaja desetine miliona evra na potpuno netransparentan način, krijući cene od građana”, navodi se u saopštenju koje je pre nekoliko dana objavila Junajted grupa. Uzgred, bilo bi dakako interesantno videti i koliko Telekom Srbija plaća na mesečnom nivou za oglašavanje u štampanim medijima bliskim vlasti. Setimo se da je Telekom bio obustavio saradnju sa “Kurirom” kada je ovaj list doživio u jednom periodu “prosvetljenje” i počeo da kritikuje Vučićevu vlast. Sve u svemu, Telekom je jedan od važnih oslonaca vlasti za pripitomljavanje, ucenjivanje i korrumpiranje medija. I nije jedini.

Stručnjak za tehnologiju audio-vizuelnih medija i profesor na Akademiji umetnosti u Novom Sadu Siniša Isakov smatra da bi za građane bilo mnogo korisnije da je Telekom novac, umesto u kupovinu postojećih kablovskih sistema i borbu protiv Junajted grupe, uložio u izgradnju mreže tamo gde ona uopšte ne postoji.

“Telekom pored toga gradi optičku mrežu do krajnjih korisnika u velikim gradovima, upravo tamo gde su građanima već na raspolaganju i druge tehnološke mogućnosti kao KDS i IPTV. Sa druge strane, prema podacima iz 2018. godine, čak četvrtina domaćinstava u Srbiji nema pristup kablovskim kanalima, kao ni širokopojasnom internetu koji bi mogli dobiti preko iste infrastrukture”, kaže Isakov u razgovoru za “Vreme”.

STRATEGIJA I ZAKONI

Podsetimo da je nedavno – između novinarskih i medijskih udruženja i Vlade Srbije – usaglašena, a potom i usvojena Medijska strategija, dokument iz kojeg bi trebalo da proistekne nova medijska regulativa. Iako u nekoliko navrata konstatuje probleme sa kablovskom distribucijom medijskih sadržaja u Srbiji, iako ukazuje na problem sa tzv. medijskim pluralizmom – stiče se utisak da Strategija nema valjano rešenje za problem koji je nastao sa odbijanjem Telekom da distribuiraju programe Junajted grupe. Ni u postojećim zakonima nisu predviđeni mehanizmi koji bi štitili politički pluralizam u medijima.

U razgovoru za “Vreme” medijski stručnjak Rade Veljanovski, međutim, ističe da sadašnji zakoni, iako nisu idealni, ne generišu problem koji je nastao. On ističe da su zakoni u velikoj meri usaglašeni sa evropskim regulatornim okvirom i naglašavaju potrebu za ostvarivanjem demokratskih, profesionalnih i etičkih načela u medijskoj sferi.

“Svaki od naših medijskih zakona u uvodnom delu ima odredbe koje se pozivaju na standarde demokratskog sveta i evropsko iskustvo, tako da u tom duhu treba rešavati sporove čak i kada nedostaju precizne odredbe za pojedinačne slučajeve. Dakle, izmene zakona nisu nužne, nužna je promena prakse, odnosno postupanja po zakonu. Medijski pluralizam mora da bude ne samo dopušten nego podržan i zakonima i praktičnim ponašanjem. Kablovski distributeri su dužni da, pod standardnim komercijalnim uslovima, u svoju ponudu uključe sve televizijske programe”, ističe Veljanovski.

On smatra da se iza rata između kablovskih operatera i konkretnih televi-

zijskih programa definitivno krije “namera države da iz javne sfere istisne one operatore i one programe koji su otvoreni za pluralističko političko mišljenje i kritiku vlasti”. “Država želi da svoje kablovske distributere učini dominantnim, ali ne zbog njih nego zbog sebe i svoje namere da kontroliše sadržaj. Načelno, država dopušta konkurenciju i strane investicije, ali očekuje da oni svi rade prema volji vladajućih struktura”, kaže Veljanovski.

Slučaj “banovanja” televizijskog kanala N1 otvorio je još jedno važno pitanje kojim se nije, nažalost, bavila ni ova, a ni prethodna Medijska strategija. Da li je dobro rešenje da se državi dozvoli da se bavi distribucijom medijskih sadržaja, pogotovo ako ona tako očigledno pokušava da – koristeći svoje beskrajne resurse – ostvari dominaciju na tržištu i uspostavi državni, a samim tim i politički monopol u ovoj oblasti? Podsetimo da se država postojećim zakonima obavezala da izađe iz vlasništva u medijima, pa bi po logici stvari – i uprkos tome što se još iz vlasništva u medijima nije povukla – bilo očekivano da ne može da gazduje operaterima koji distribuiraju medijske sadržaje. Rade Veljanovski ističe da “nije dobro da država bude vlasnik ni kablovskih distributivnih sistema, kao što ne bi smela da bude ni vlasnik medija, jer to nije u skladu ni sa našim zakonima ni sa evropskim standardima”.

Tokom izrade medijskih zakona, 2013. i 2014. godine, u stručnoj javnosti se vodila i rasprava o tome da li distributer medija može da bude i proizvođač medijskog sadržaja. Veljanovski ukazuje da su evropska iskustva u ovom pogledu različita, ali da preteže stav da “distributer medija ne može da bude i pružalac medijskih usluga u smislu proizvodnje sadržaja”.

“To je prilično logično, jer distributer ima interes da poveća konkurentnost svog medija, a onda dolazi u situaciju da diskriminiše druge. Srbija je dozvolila ovakvu mogućnost pre svega zbog Telekomu, da bi mu povećala vrednost u slučaju prodaje. Ali kada je dozvolila Telekomu, morala je da dozvoli i ostalima, a sada pokušava da te druge u tome onemogući”, zaključuje Veljanovski.

NEDIM SEJDINOVIĆ

NOVA ZBIRKA STRIPOVA
IZ LISTA VREME

OHRABRENJA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

U OPTICAJU

Istraživanje

Psima protiv izbeglica

Dok se Fronteks sprema da proširi operacije na Zapadnom Balkanu, interna dokumenta otkrivaju da su glavešine agencije dosledno zanemarivale dokaze o zlostavljanju tražilaca azila na mađarsko-srpskoj granici

Čuvari granice bili su Mađari, ali rukovalac psima bio je Finac. Zajedno, u crnilu noći, gonili su "iregularne migrante" u udaljenom mestu blizu južne granice Mađarske sa Srbijom.

Finski rukovalac psima bio je tu kao pripadnik Fronteksa, agencije za čuvanje spoljnih granica EU. Ovakve zajedničke operacije postale su redovne po izbijanju izbegličke i migrantske krize, koja je pogodila Evropu 2015. godine.

Izenada, neko je iskočio iz žbunja.

"Pas je reagovao ujedanjem, što je prirodna odbrambena reakcija službenih pasa", napisano je u internom izveštaju Fronteksa neposredno nakon incidenta 11. oktobra 2016. Ovaj napad psa predstavlja jasan primer zbog čega su graničari EU možda pomagali i podržavali strogu taktiku mađarskih vlasti pri patroliranju jugoistočnom granicom Unije.

Interna dokumenta u koje je BIRN imao uvid pokazuju kako je starešina Fronteksa 2016. godine odbacio preporuku nadzornog tela agencije da prekine operacije na mađarsko-srpskoj granici zbog zabrinutosti da agenti Fronteksa

saučestvuju u kršenju ljudskih prava od strane mađarskih oficira.

Među prijavljenim aktima brutalnosti su korišćenje palica, suzavca i biber-spreja na tražiocima azila, uključujući decu, i nasilno "potiskivanje" izbeglica i migranata u severnu Srbiju.

U međuvremenu, dok Fronteks širi svoje aktivnosti u zemljama jugoistočne Evrope koje nisu u EU, BIRN otkriva da sporazumi između te agencije i država Zapadnog Balkana pružaju zabrinjavajući nivo imuniteta za bilo koje prestupe koje može počiniti osoblje Fronteksa. Stručnjaci kažu da ovakav imunitet govori o niskom stepenu odgovornosti i transparentnosti koji okružuju delovanje jedne od najbrže rastućih agencija Evropske unije.

PITANJE SAUČESNIŠTVA

Pod zvaničnim imenom "Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu", Fronteks je osnovan 2006. godine radi koordinisane kontrole spoljnih granica EU od strane država članica. Nakon više od decenije, stručnjaci kažu da je Fron-

teks izrastao u jednu od najmoćnijih agencija Evropske komisije, ali zavisnost od sredstava država članica EU ograničila je njegovu sposobnost da funkcioniše. Sada, sa *novim mandatom* da raspoređuje sopstvene naoružane i uniformisane čuvar granice i zapanjujućim budžetom od 11 milijardi evra u sledećem budžet-skom ciklusu EU 2021–2027, agencija sa sedištem u Varšavi se ubrzano transformiše u silu na koju treba računati.

Između jeseni 2016. i zime 2017. godine, istaknute humanitarne organizacije i grupe za ljudska prava upozorile su Evropsku komisiju i Fronteks na navodno korišćenje ekstremne sile od strane mađarskih vlasti u obračunavanju sa ljudima koji neregularno ulaze iz Srbije. Među tim organizacijama bile su agencija UN za izbeglice (UNHCR), Lekari bez granica (MSF), Amnesty internešenel, Hjuman rajts voč i mađarski Helsinški komitet. Ove grupe su takođe kazale da se izbeglicama onemogućava pravilan pristup procedurama za traženje azila u Mađarskoj, zbog čega je UNHCR upozorio da su proterivanja preko granice izvan

**PAKLENI PUT DO BOLJEG ŽIVOTA:
Mađarski graničari i migranti, leto 2015.**
Fotografije: AP

EU vrlo verovatno kršenje međunarodnog prava.

Dosije sa internim dokumentima Fronteksa koji je putem zahteva za pristup informacijama nabavila grupa koja se zalaže za prava izbeglica, mađarski Helsinški komitet, a koji je analizirao BIRN, pokazuje da je rukovodstvo Fronteksa bilo potpuno svesno ovih navoda.

Izveštaj Fronteksovog poverenika za osnovna prava iz marta 2017. godine koji je podnet upravnom odboru agencije – u kom sede predstavnici Evropske komisije i država EU – navodi jedan takav slučaj.

Mađarski stražari otvorili su 16. decembra 2016. godine kapiju na pograničnoj ogradi prema Srbiji i pustili policijskog psa na grupu od desetak Avganistanaca, većinom maloletnika bez pratnje starosti 10-17 godina, koji su pokušavali da pređu u Mađarsku, navodi se u izveštaju. Pas je ujeo troje ljudi, uključujući decu. Ulazeći na teritoriju Srbije, oficiri su jurili migrante, prskali ih u lice biber-sprejom i tukli ih palicama. Njihove povrede je kasnije zabeležio medicinski tim u obližnjem tranzitnom kampu.

Ispitivanje internih dokumenata otkriva dugotrajno neslaganja unutar Fronteksa oko toga šta je uloga te agencije prilikom podrške mađarskim operacijama kontrole granice. Svađa je naizgled kulminirala na jesen 2016. godine, nekoliko meseci nakon što je Mađarska uvela nove zakone o kontroli granice. Novi zakon dao je mađarskim policajcima moć da hvataju izbeglice ili migrante koje pronađu na osam kilometara od granice i pritvore ih u određenim tranzitnim zonama duž ograde na granici sa Srbijom, a onda ih proteraju u Srbiju. U julu 2016. godine mađarska policija zabeležila je 1701 slučaj kada su ljudi vraćani u Srbiju, prema njihovim sopstvenim izveštajima. U avgustu 2016. godine ovaj broj je porastao na 1842.

Dokumenti pokazuju kako je situacija uskoro počela da zabrinjava Fronteksov Savetodavni forum, telo koje je ustanovio sam Fronteks, a koje se sastoji od eksperata iz drugih agencija EU, međunarod-

nih organizacija i grupa za ljudska prava. Njegova svrha je da nadgleda koliko se agencija pridržava standarda ljudskih prava. Krajem 2016. godine Savetodavni forum je preporučio da Fronteks obustavi operacije na mađarsko-srpskoj granici. Ali izvršni direktor Fronteksa Fabris Leđeri odbacio je taj predlog, pokazuju dokumenti.

Leđeri nije odgovorio na BIRN-ov zahtev za intervju, niti na pitanja poslate mejlom o odluci da obustavi operacije u Mađarskoj.

U pismu jednom poslaniku Evropskog parlamenta iz marta 2017. godine rekao je da je odluku doneo kako bi agencija mogla da "navodi, podržava i posmatra u skladu sa Fronteksovim standardima".

IGNORISANJE PREPORUKA UNUTAR ORGANIZACIJE

Pored zanemarivanja preporuka Savetodavnog foruma, Leđeri nije reagovao ni na preporuke poverenice za osnovna prava Inmakulade Arnaez, zvaničnice Fronteksa čiji je zadatak da se stara da operacije te agencije budu usklađene sa evropskim i međunarodnim pravom. Arnaezova je kontinuirano upozoravala na jesen 2016. i u zimu 2017. godine da Fronteks rizikuje da postane saučesnik u kršenjima ljudskih prava od strane vlasti Mađarske, ali na njene preporuke nije obraćena pažnja, uprkos nizu dokaza koje su agenciji predstavile nezavisne organizacije.

Inmakulada Arnaez nije odgovorila na zahtev BIRN-a za komentar.

Dok je tvrdio da nema dovoljno dokaza o prekršajima, Fronteks je naizgled upravljao rizikom od izloženosti prestupima tako što je ograničio angažovanje agencije na prvoj liniji granice između Mađarske i Srbije. Prema savetodavnom

obaveštenju datiranom od oktobra 2017. godine, službenici Fronteksa raspoređeni u regionu imali su kao zadatak "aktivnosti nadgledanja granice" i "presretanje iregularnih migranata" u Mađarskoj unutar teritorije do osam kilometara od granice EU sa Srbijom. Međutim, savetovano im je da pratnju migranata do tranzitnih zona treba da "obavljaju isključivo mađarske vlasti".

"Fronteks je uvek bio tu na početku, ali nikad nisu bili prisutni na kraju", kaže Lidija Gal, pravnik za ljudska prava u Hjuman rajts voču, koja je tada radila u regionu.

"Sećam se da mi je mnogo migranata reklo da su srećni kada je tu i strana policija, jer njihovo prisustvo znači da će ih mađarski graničari bolje tretirati".

Lidija Gal smatra da приметно odsustvo službenika Fronteksa tokom poslednje faze pritvora i potiskivanja pokazuje kako je agencija pokušavala da se distancira od prekršaja zakona ili zloupotreba ljudskih prava prilikom proterivanja.

"Tretman ljudi bi se promenio onog trenutka kada ih ukrcaju u kombije i odvedu u tranzitne zone", kaže ona. "Zašto ne nadgledati celu proceduru kad se zna da se nešto može dogoditi tim ljudima? U čemu se ogleda efikasnost ovog procesa?"

U to vreme, pod vanrednim stanjem, Mađarska je sastavljala naoružanu formaciju od 3.000 ljudi poznatu kao "pogranične lovačke jedinice", koje treba da sprovedu novo zakonodavstvo o kontroli granice. Službenici Fronteksa pomagali su im u patrolama – među njima i rukovaoci psima koji su naizgled imali zadatak da presreću ljude koji se penju preko ograde da pređu u Mađarsku. Fronteks redovno koristi pse da bi jurili migrante i promovise ovo na društvenim medijima.

Fabris Leđeri nije odgovorio na zahtev BIRN-a za intervju, ali agencija je poslala pisane odgovore na pitanja poslata elektronskom poštom.

Odgovorila je da je Fronteks rasporedio osam timova sa psima 2016. i 17 timova 2017. godine u Mađarskoj. "Oni su radili na mestima gde se prelazi granica i pomagali u pronalaženju droge i drugih ilegalnih materija", rekao je Fronteks. "Pomagali su u otkrivanju tajnih ulazaka. Takođe, neki timovi su pomagali u patroliranju granice".

"Svi službenici koje raspoređuje Fronteks obavezani su strogim pravilima ponašanja i moraju da poštuju osnovna prava. Prvog dana kada dođu u operativno područje, službenici imaju briefing koji uključuje specifične savete o poštovanju osnovnih prava, procedurama preporuke, žalbenim mehanizmom i šengenskim pograničnim pravilima".

U slučaju finskog tima, čiji je pas ujeo migranta u oktobru 2016. godine, nije bilo nikakve istrage jer je mađarska policija smatrala da je povreda "slučajna" i da je pas korišćen u skladu sa mađarskim zakonom, prema internom izveštaju o incidentu. Tri dana nakon tog događaja, 14. oktobra 2016, Fronteksov poverenik za osnovna prava Inmakulada Arnaez podnela je internu belešku u kojoj izražava zabrinutost da Fronteks "možda operiše pod uslovima koji se ne pridržavaju obaveze da poštuju, štite i ispunjavaju prava osoba koje prelaze mađarsko-srpsku granicu". Ona je predložila da agencija "možda treba da preispita svoju podršku u operativnim područjima" gde su se ponavljali navodi o prekršaju EU, lokalnih i međunarodnih zakona.

Mesec dana kasnije, 10. novembra, Savetodavni forum izdao je preporuku – prvu takve vrste – izvršnom direktoru i upravnom odboru Fronteksa da "neodložno preuzmu akciju" i "obustave operativne aktivnosti na mađarsko-srpskoj granici".

"Operativna podrška na mađarsko-srpskoj granici mora zavistiti od toga da li je Fronteks uveren da su osobe koje dolaze na granicu propisno registrovane od strane mađarskih vlasti, da li im je individualno omogućen pristup procedurama i azilu, ako to žele, da ih ne vraćaju u Srbiju po kratkom postupku i da su slučajevi policijskog nasilja i zloupotreba neza-

visno i nepristrasno istraženi", kaže se u preporuci.

Sve institucije EU koje čine Savetodavni forum – Evropski savet, Evropska kancelarija za podršku azilu i Agencija za osnovna prava – bile su uzdržane kada se o tome glasalo, prema dokumentu.

Nakon prepiske, Leđeri i Generalni direktorat za migracije i unutrašnje poslove Evropske komisije, na čijem je čelu tada bio Matijas Ruet, zaključili su kako nema dovoljno dokaza da su se dešavale sistemske zloupotrebe.

Njihov zaključak zasnivao se na nalazima "tehničke misije" Evropske komisije koja je posetila Mađarsku 18. i 19. oktobra 2016. godine tokom koje ona "nije našla dokaze takvih sistematskih praksi", prema pismenom odgovoru Leđerija na preporuku Savetodavnog foruma.

"NAMERNO IZAZVANE POVREDE"

Nakon konsultovanja sa upravnim odborom agencije, Leđeri je obavestio Savetodavni forum 1. februara 2017. godine o svojoj odluci da ne obustavi operacije. U njegovom pismu se zaključuje da se "navodni slučajevi nelegitimne upotrebe sile od strane mađarske policije, ako budu potvrđeni, nisu desili u okviru operativnih aktivnosti koje koordiniše Fronteks".

Štaviše, "nepotvrđeni navodi o nelegitimnoj upotrebi sile i odsustvo izveštaja u okviru operativnih aktivnosti Fronteksa ne mogu da pruže osnov za odluku o suspenziji zajedničkih operacija".

U to vreme, tužioci u Mađarskoj vodili su najmanje 44 istrage navodnih zloupotreba od strane mađarskih graničara, nakon što je policija Mađarske priznala da je "možda došlo do prekomerne upotrebe sile na granici sa Srbijom", prema beleški koju je napisala Inmakulada Arnaez u oktobru 2016. godine.

Razmera operacija duž mađarsko-srpske granice bila je očigledna.

U svojoj beleški Arnaezova se pozvala na izveštaje mađarske policije od avgusta 2016. godine koji navode da su njihovi službenici zabeležili 4148 "pokušaja ilegalnih ulazaka", "sprečili ulazak" u 2306 slučajeva, a 1842 osobe vratili u Srbiju preko tranzitnih zona.

"Ukupno 8296 osoba izloženo je ovim merama po kratkom postupku u periodu od 30 dana", napisala je ona.

PUT PREPUN RIZIKA I OPASNOSTI: Migranti
Foto: AP

Anelize Baldaćini, stručnjakinja za EU migracije u Amnesti internešenele, koja je bila u Savetodavnom forumu, rekla je za BIRN da je značaj dokaza olako umanjivan.

"Ja verujem da je dokaza o pogrešnom postupanju bilo dovoljno i u pravnom smislu – Evropska komisija je na kraju krajeva započela proceduru protiv Mađarske zbog njenih pograničnih procedura, a ista institucija je član Fronteksovog upravnog odbora – kao i u praksi, uzevši u obzir dosledno ponavljanje slučajeva koji su dokumentovani kod niza otvorenih izvora", rekla je Baldaćinijeva.

U julu 2018. Evropska komisija tužila je Mađarsku Sudu pravde Evropske unije, što je drugi korak u proceduri koja je pokrenuta 2015. zbog neusaglašenosti mađarskog zakonodavstva o azilu i povratku sa zakonima EU.

Godinu dana kasnije podnela je novu predstavku protiv Mađarske zbog kriminalizacije aktivnosti koje pružaju podršku tražiocima azila. Takođe je pokrenula treću proceduru protiv Mađarske zbog uskraćivanja hrane tražiocima azila u tranzitnim zonama na granici sa Srbijom.

Aneliza Baldaćini nastavlja: "Tako da nedostatak reakcije – u ovom slučaju, SF [Savetodavni forum] je zahtevao obustavu operacija u Mađarskoj – izgleda da je bio motivisan malim brojem izveštaja o ozbiljnom incidentu i žalbi koje je Fronteks primio kroz žalbeni mehanizam."

Osoblje Fronteksa i službenici iz drugih zemalja EU koje angažuje Fronteks u obavezi su da podnesu Izveštaj o ozbiljnom incidentu (IOI) svaki put kada postanu svesni anomalija u vezi sa operacijama agencije. Interni dokumenti pokazuju

da Leđeri ne samo da nije bio zabrinut zbog efektivnosti Fronteksovih mehanizama za praćenje zloupotreba, nego je takođe koristio manjak izveštaja o ozbiljnom incidentu kao opravdanje da odbaci dokaze koje su predstavljale međunarodne organizacije.

U svom odgovoru Savetodavnom forumu Leđeri navodi da je provera koju je sproveo Odeljenje za operacije dovela do samo tri IOI u 2016. godini kroz Fronteksov interni sistem izveštavanja, i da sva tri slučaja "ne uključuju članove timova evropske kontrole granica i obalske straže". Budući da postoji IOI o incidentu sa

timom rukovalaca pasa iz Finske koje je angažovao Fronteks, Leđerijeva izjava nije u potpunosti tačna.

Na pitanje BIRN-a kako su odlučili da su tri IOI dovoljna da opravdaju odluku da li operacije treba suspendovati, agencija je odgovorila: "Fronteks je obavestjen od strane mađarskih vlasti da su istražili incidente o kojima je reč i da su na osnovu dokaza utvrdili da nisu verodostojni. Važno je napomenuti da, prema Regulativi o evropskoj graničnoj i obalskoj straži iz 2016, Fronteksu nisu data istražna ovlašćenja. Nacionalne vlasti su te koje treba da ispituju navode iz IOI izveštaja."

Statistike pokazuju da zvaničnici Fronteksa retko podnose izveštaje o ozbiljnom incidentu, uprkos obavezama da to učine svaki put kad se dogodi nešto što treba pomenuti. Tokom 2018. i u prvoj polovini 2019. godine Fronteks je sufinansirao i koordinisao 508 prinudnih povratnih letova za migrante i tražiocze azila koji su ušli u države EU. Za tih 18 meseci, podnet je samo jedan Izveštaj o ozbiljnom incidentu. Međutim, takva malobrojnost izveštaja nije u skladu sa brojnim navodima sa terena.

Stručnjak za ljudska prava Saveta Evrope koji je bio član Savetodavnog foruma i savetnik Fronteksovog upravnog odbora *rekao je u intervjuu* u septembru da "unutrašnji sistem Fronteksa proizvodi gotovo nula izveštaja o ozbiljnim incidentima. Drugim rečima, interni sistem Fronteksa govori da nema kršenja ljudskih prava".

Na sastanku u aprilu 2017. godine predstavnici Lekara bez granica kazali su Leđeriju da je ta lekarska dobrotvorna organizacija između marta 2016. i februara 2017. godine imala 106 slučajeva "namerno izazvanih povreda", koje

Poslovna zgrada Delta holdinga

Postavljen kamen temeljac za Delta house

Kamen temeljac za poslovnu zgradu Delta House postavljen je 4. februara 2020. u bloku 19 u Novom Beogradu

Delta House će biti poslovno sedište Delta Holdinga, koji u ovaj projekat investira 40 miliona evra. Ukupna površina zgrade iznosiće 23.000 kvadrata, na 11 etaža, od kojih su dve zajedničke, četiri će zauzeti poslovno sedište Delta Holdinga, a pet je predviđeno za izdavanje.

Delta House će biti poslovna zgrada sa najsavremenijim konceptom koji se danas primenjuje u svetu. Poslovni prostor u potpunosti je okrenut ka zaposlenima, projektovan tako da podstiče kreativnost, da bude udoban i prijatan, a pre svega zdrav za one koji u njemu borave. Predviđen je fleksibilan prostor, prostorije za grupne aktivnosti, sobe za odmor, kao i takozvana *touchdown* radna mesta, na kojima se zaposleni smenjuju. Projekat predviđa maksimalno iskorišćenje dnevnog svetla i kapacitete vazduha u skladu sa najrigoroznijim svetskim regulativama.

Delta House će korisnicima ponuditi zajedničke sadržaje kao što su restoran, kafeterija, teretana, a predviđeni su parking prostor i svlačionice za bicikliste, jer su zdrav život i očuvanje životne sredine nešto što ovaj poslovni koncept želi da podrži. Zgrada će biti LEED sertifikovana, što znači sertifikaciju objekata planiranih i građenih po principima zelene

gradnje, tokom projektovanja, gradnje i eksploatacije. Objekat je energetske efikasan, prikupljaće i koristiće kišnicu, a zelena površina na parceli biće veća od izgrađenog dela parcele. Koncept objekta je uradio jedan od najeminentnijih arhitektonskih biroa MYS architect, dok je koncept enterijera izradio američki studio sa kancelarijom u Parizu – StudioS.

Kompanija Delta Real Estate članica je poslovnog sistema Delta Holdinga i regionalni investitor u biznisu nekretnina. U 2019. godini otvorila je 172.000 kvadratnih metara poslovnog prostora i započela izgradnju još 62.200 kvadrata.

DELTA HOUSE

**DELTA
HOLDING**

**DELTA
REAL ESTATE**

su navodno nanele pogranične patrolе koje nadgledaju južnu granicu Mađarske. MSF je kazao da su povrede u skladu sa često prijavljenim nasiljem koje se pripisuje mađarskim vlastima: šutiranje, udaranje pesnicama ili palicama, ujed policijskih pasa i zapaljenja koja izaziva suzavac ili biber-sprej. Od tih 106 slučajeva, 22 navodne žrtve bile su maloletnici.

Prema navodima predstavnika MSF koji je prisustvovao sastanku, Leđeri je ponovo navodio nedostatak izveštaja Fronteksovih službenika kao razlog da se ne preuzimaju akcije.

Na pitanje o izveštaju MSF o više od sto "namerno izazvanih povreda", Fronteks je rekao BIRN-u da je Mađarska ispitala te navode.

"Fronteks je obavešten od mađarskih vlasti da su istražili izveštaj [MSF] o kom je reč i utvrdili da [navodi o zlostavljanju] nisu verodostojni na osnovu dokaza".

U martu 2017. godine, mesec dana nakon Leđerijeve odluke da ne obustavi operacije, poverenica za osnovna prava Inmakulada Arnaez posetila je Mađarsku da bi videla Fronteksove operacije. Redigovani izveštaj o njenoj poseti na osam strana, koji je podnet 14. marta 2017. godine, ponovo izražava zabrinutost zbog mogućeg pomaganja ili podržavanja prekršaja od strane mađarskih vlasti. Kako navodi Arnaezova, agencija je rizikovala da doprinese "akcijama koje ne garantuju da će obezbediti pristup azilu i međunarodnim procedurama zaštite".

Osim toga, Fronteks se nalazio u opasnosti da doprinese "serijskom potiskivanju i nehumanom i ponižavajućem tretmanu". Zaključila je da "rizik od toga da agencija deli odgovornost za kršenja osnovnih prava" ostaje "veoma visok".

Potiskivanje o kom je reč naziva se "refoulment" – prisilno vraćanje tražilaca azila u mesta gde mogu biti progonjeni i nije dozvoljeno po zakonima EU i međunarodnom pravu.

Stefan Kesler, predsedavajući Savetodavnog foruma od oktobra 2012. do decembra 2019. godine, rekao je za BIRN da pitanje Fronteksovih operacija u Mađarskoj ostaje otvoreno. U svom godišnjem izveštaju iz 2019, Savetodavni forum je ponovio preporuku iz 2016. da šef Fronteksa treba da preduzme akciju i obustavi operativne aktivnosti.

"Savetodavni forum je od novembra 2016. do kraja 2019. godine u više navrata savetovao EBCG [Fronteks] da obustavi operacije u Mađarskoj, bez pozitivnog odgovora", kazao je Kesler.

Na pitanje o upornosti Savetodavnog foruma, Fronteks je odgovorio BIRN-u: "Ne možemo da govorimo u ime Savetodavnog foruma. Ali bismo naglasili da prisustvo službenika koje raspoređuje Fronteks i njegovo osoblje mogu aktivno da doprinesu minimizovanju rizika od zloupotrebe sile, kao i da obezbedi objektivni i pouzdan izvor informacija o okolnostima na terenu."

Ketrin Vulard, direktorka Evropskog saveta za izbeglice i prognane, organizacije za prava izbeglica sa sedištem u Briselu, kaže kako je Fronteks imao obavezu da uloži napore ne samo da spreči kršenja osnovnih prava nego da ih promoviše tamo gde operiše.

"Ako to ne radi, agencija može biti pozvana na odgovornost zbog radnji koje uslede, uključujući dela službenika koje su poslale države članice, ako je postojao rizik i preventivne radnje koje je mogla preduzeti ali nije".

IMUNITET I NEKAŽNJIVOST

Analitičari kažu da je Fronteksova podrška pograničnim operacijama Mađarske bila ključna u održavanju kontrole na zapadnobalkanskoj ruti migracija, što je bio prioritet Evropskoj komisiji i većini članica EU. Zahvaljujući novom zakonodavstvu koje je stupilo na snagu u decembru, očekuje se da Fronteks igra sve veću ulogu na Balkanu, a ne samo u državama EU.

Agencija već sada sprovodi program vredan 3,4 miliona evra kako bi pomogla državama Zapadnog Balkana da poboljšaju način na koji identifikuju i registruju migrante i tražioce azila. Takođe je namenila milione evra investicija u kancelarijske kontejnere, vozila koja služe kontroli granice i opremu za nadzor, a prvi put sastavlja propisanu silu Fronteksovih graničara. Sa prvobitnih 700 regruta, jedinica će verovatno biti raspoređena na Balkanu do početka 2021. godine.

Agencija je već stupila na tlo Balkana izvan granica EU, sa 50 službenika koje su države članice rasporedile u Albaniji u maju 2019. Ova operacija ima za cilj

da sprečava iregularne migracije i pojača granične kontrole na albansko-grčkoj granici. Takođe je usmerena na borbu protiv prekograničnog kriminala kao što su krijumčarenje oružja i droge, što su veliki problemi u regionu.

Jačanje Fronteksove sposobnosti da izvodi operacije u trećim zemljama izvan EU doprinosi strateškom cilju, a to je uspostavljanje izvršne vlasti EU u regionu, kažu analitičari. Pored širih ovlašćenja, Fronteks treba da sklopi takozvane statusne sporazume sa svakom državom pojedinačno da bi dejstvovao u zemljama Zapadnog Balkana koje nisu članice EU. Prvi je potpisala prošlog maja sa Albanijom.

Do kraja novembra 2019. godine Fronteks je zaključio slične sporazume sa Crnom Gorom i Srbijom. Statusni sporazumi sa Bosnom i Hercegovinom i Severnom Makedonijom su u stadijumu izrade.

Ironično, bivši evropski komesar za migracije i unutrašnje poslove Dimitris Avramopoulos pozdravio je potpisivanje sporazuma sa Crnom Gorom kao "još jedan korak koji će približiti region Zapadnog Balkana članstvu u EU" 10 dana pre nego što je EU blokirala početak pristupnih pregovora sa Albanijom i Severnom Makedonijom.

Evropski parlamentarci takođe su rekli da je statusni sporazum sa Crnom Gorom "ključan da se osigura transparentnost, javni i demokratski nadzor Fronteksove saradnje sa državama koje nisu u EU". Temeljnije ispitivanje zaključenih statusnih sporazuma, kao i nacrtu predloženih, koje je objavila organizacija za praćenje EU politike Stejtvoč, postavlja ozbiljna pitanja o stepenu imuniteta koji se garantuje službenicima Fronteksa na terenu.

Prema tim sporazumima, osoblje Fronteksa će u principu imati imunitet od krivične, građanske i administrativne odgovornosti za radnje koje preduzimaju tokom obavljanja svojih dužnosti. Ako službenik bude optužen za prestup, izvršni direktor Fronteksa će odlučivati o tome da li je prekršaj počinjen tokom vršenja dužnosti, kako je predviđeno operativnim planom misije. Ukoliko je odgovor potvrđan, nikakav pravni postupak ne može biti pokrenut protiv službenika.

Ako nije, zakoni države domaćina mogu biti primenjeni. Odluka izvršnog direktora Fronteksa će biti "obavezujuća za sve nadležne organe država", stoji u statusnim sporazumima. Suštinski, šef Fronteksa je jedini ovlašćen da odobri krivično gonjenje službenika Fronteksa u zemljama Balkana, jer bez njegovog pristanka ne može se pokrenuti bilo kakav postupak.

Statusni sporazumi takođe propisuju da pripadnici misija Fronteksa mogu da nose oružje i koriste ga u radu.

Pitanje krivične i druge odgovornosti dodatno komplikuje tekuća regrutacija za Graničnu policiju EU, koja će na kraju biti deo stalnih snaga od 10.000 ljudi. Pošto će Fronteks uskoro moći da raspoređuje graničare koje će mu dodeljivati države članice, zajedno sa sopstvenim službenicima, pravo na nošenje oružja prošireno je na celi stojeći korpus osoblja koje radi za Fronteks.

Direktorka Evropskog saveta za izbeglice i prognane Ketrin Vulard kaže da ova odluka nije bila laka za zemlje Zapadnog Balkana.

"EU je insistirala na imunitetu, dok su države regiona zahtevale da tretman bude isti kao i za lokalne službenike", kaže ona. "Ovaj disparitet je izvor duboke i opravdane ozlojeđenosti. Ovde postoji istorija: situacija je slična EU misijama CSDP [Zajedničke politike za bezbednost i odbranu] i drugim misijama u regionu Balkana gde je nekažnjivost data raspoređenim službenicima, uključujući ozbiljne međunarodne zločine."

Evropski savet za izbeglice i prognane upozoravao je od novembra 2018. godine da sporazum može dovesti do nekažnjivosti za zločine koje počinji Fronteksovo stajaće osoblje.

Savetovao je da ukoliko ne postoje jasna pravila odgovornosti, niko koga direktno angažuje Fronteks sa autoritetom da čuva granice ne bi trebalo da bude raspoređen u treće države pod postojećim sporazumima.

"Granice EU nisu se promenile; druge zemlje predale su ovlašćenja za upravljanje granicom na EU", kaže K. Vulard. "U statusnim sporazumima za Balkan, izvršna vlast za upravljanje granicom sa zemljama o kojima je reč dolazi sa imunitetom od nadležnosti tih država, što stvara situaciju moći bez odgovornosti i podriva suverenitet tih država."

Fronteks kaže da namerava da ukloni zabrinutost tako što će primeniti stroga pravila ponašanja.

"Pravila ponašanja važe za sve osobe koje učestvuju u operativnim aktivnostima Fronteksa bez obzira da li se one sprovode na teritoriji EU ili izvan nje", rekla je agencija u pisanom odgovoru na pitanja BIRN-a. "Ona utvrđuju procedure čija je namera da garantuje principe vladavine prava i poštovanja osnovnih prava, sa naročitim fokusom na ranjive osobe, uključujući decu i osobe koje traže međunarodnu zaštitu."

Dodatnu zabrinutost izaziva to što su Evropska komisija i Fronteks dugo izbegavali da uspostave jasan okvir koji reguliše pitanje odgovornosti.

Evropska komisija i Fronteks odlagali su godinama stvaranje žalbenog mehanizma, uprkos zahtevima evropskog ombudsmana iz 2013. i Evropskog parlamenta 2015. godine. Nakon što je takav mehanizam konačno uveden u septembru 2016. godine, Savetodavni forum i Agencija za osnovna prava Evropske komisije dosledno su postavljali pitanja o efikasnosti mehanizma odgovornosti Fronteksa. Prošlog novembra, na konferenciji u Atini, jedan zvaničnik Fronteksa opisao je žalbeni mehanizam kao "još u izgradnji", sa samo 41 žalbom primljenom od 2016. godine.

Ketrin Vulard kaže kako su pravni lekovi dostupni pojedincima koji žele da preduzmu akciju ograničeni, i da će ostati takvi.

"EU nije potpisnica Evropske konvencije o ljudskim pravima, tako da je taj put zatvoren", kaže ona. "Zahtev za nadoknadu štete ili korišćenje Fronteksovog žalbenog mehanizma su mogući, ali zahtevaju vreme, sredstva, obaveštenost i pravni savet, koji obično nisu dostupni žrtvi".

Širenje mandata agencije izvan teritorije EU takođe nagoveštava promenu prioriteta EU prema regionu, kako kaže Ketrin Vulard.

"Umesto da koristi svoje značajne političke moći u regionu da podrži pozitivne promene, EU ih koristi da 'kupi' saradnju u kontroli migranata", rekla je ona. "Takođe namerno ignoriše nasilje koje se događa; određene evropske vođe ga aktivno ohrabruju".

APOSTOLIS FOTIADIS,
Atina, Brisel – BIRN

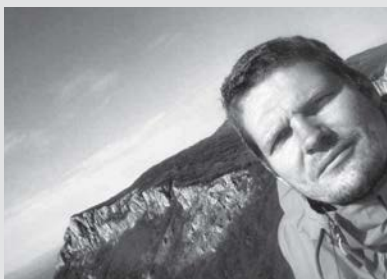
In memoriam

Boško Blažić

(1971–2020)

Otišao je naš drug i kolega Boško. Sa nama je radio deset godina, od 1997, prvo kao korektor, a onda na grafičkoj obradi i prelomu teksta. Pamtim ga kao čoveka koji je zakoračivši u redakciju "Vremena" uneo ogroman i neodoljiv duh ležerne smirenosti i optimizma koji je dolazio odnekud spolja, iz nekog drugačijeg, urbanog i šmekerskog sveta, nego što je bio novinarski.

Takav Boško je uvek bio tu za nas. I kada je u najnezgodnijem trenutku "pucalo po šavovima", kada su se greškom brisali čitavi tekstovi, kada se gomilao posao do plafona ili kada

su naprosto svirale "šizele" i padale bombe, bio je od one vrste autoriteta koji je urođeno lakonski i šeretski mogao svima da poruči "bez brige, lako ćemo". I bilo je lako, u tome je bez greške uvek uspevao. A mi smo bili ponosni što je sa nama Boško, prethodno pevač benda Svarog, čovek "sa scene", pionir specifične metal muzike koju smo jednostavno zvali hard-

✍

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Knjige sa šumom

“Moja rečenica je laka zato što nisam oduševljen činjenicom da pišem. Potrebno je zaboraviti da si pisac, a u nekim slučajevima je, čak, poželjno zaboraviti i šta si želio da kažeš. Ta neopterećenost pomaže. A ono što zovemo stilom, to je samo muzika koju smo u stanju da čujemo. Ko nema sluha, nema ni stila”

Prvi roman Draška Sikimića *Čvor na omči* (LOM, Beograd 2019) privukao je pažnju u čitavom regionu, a mladog pisca iz Ljubinja u Bosni i Hercegovini “izmestio” iz rutine svakodnevnog života, onako, otprilike, kako je i glavnog junaka romana, Vuka, izmestio pad s konja i smestio ga u bolnicu. U bolnici Vuk čeka da mu se amputira šaka, upoznaje sestru Helenu s kojom razvija dvosmisleno prijateljstvo, da bi po izlasku iz bolnice, u ritualu obojenim humorom, zajedno sa ocem sahranio odsečenu šaku, upoznao izvesnu Lanu, nastavio da skida raspetog Isusa s krsta (zbog čega je kao dete dobio bati-ne), suprotstavio se lokalnom kabadahiji i intenzivno živio svoj tihi život. Sa ovim mladim piscem razgovaramo o motivima njegovog romana, o životu daleko od gradskih centara, o pisanju politike i politici pisanja, humoru i drugim demonima.

“VREME”: Da li vas je odjek romana iznenadio?

DRAŠKO SIKIMIĆ: Nedavno sam sebi postavio jedno drugačije pitanje, koje me zanima možda i više od ovog koje ste mi vi postavili, ali nisam siguran da li na njega imam odgovor: Kako bih se osjećao da *Čvor na omči* nije privukao veliku pažnju? Čini se kao da sam, iako čitavog života nesiguran u svaki svoj korak, jedino za ovaj roman bio siguran da će biti primijećen; a možda o tome nikako nisam ni razmišljao. Možda su za tako nešto odgovorni moja iskrenost i poštenje u postupku pisanja, za koje vjerujem da su postojali tokom rada na tekstu. Imao sam svoju priču koju nisam silovao nijednom od tema koje su provučene kroz radnju romana; postupio sam onako kako to

i u životu radim: trudim se da ne dozvoljavam drugima (ljudima i događajima) da opterete moj život, pa tako sebi nisam dozvolio da opteretim život koji stvaram, i vjerujem da je možda to taj važni element koji su čitaoci prepoznali.

Međutim, uspjeh svog romana ne mjerim, na kraju, ni time što se našao u užem izboru za NIN-ovu nagradu, nego time što sam uspio da napišem priču smještenu u ovu “nevidljivu” sredinu, koja je toliko daleko od svih centara naših država, napisao sam priču u koju nisam ubacio nijedan element kojim se, ako nije glupo da tako kažem – s lakoćom kupuju čitaoci i kritičari: rat, rat, rat, lična tragedija, bolest, ideološka pozicija (što je tako-

gramofonske ploče

Foto: Radovan Dangubić

ževnosti? Da li dopuštate mogućnost da pisac bude neiskren ili nepošten, a da ipak napiše sjajan roman?

Možda je bolje da ne osuđujemo pisce na tako teške osobine, nego samo njihov metod koji su koristili da urade svoje djelo. Postoje romani koje mogu da nazovemo poštenim, ali su izrazito loše napisani jer autor nema umijeće. Veliki umjetnici, stilisti, poput Flobera, Hamsuna, ili Crnjanskog, imaju sjajne romane, ali i za neke od njih možda možemo reći da bi bilo pošteno, ili bar poštenije, da su kraći za 100 ili više stranica. To se, uostalom, za mnoga velika djela može reći. Nesreća je, međutim, kad se spoje nedostatak talenta i nepoštenje, a to možemo nazvati – ambicijom. Poštenje u književnosti je kad, dok čitaš nečiji roman, ne osjetiš da je pisac imao veliku ambiciju, nego da je to što je napisao išlo nekim svojim tokom; dakle, kad su gotovo izjednačeni njegova želja da piše i očekivanje same priče da joj da podlogu na kojoj će

jek potrebna, ipak poetičnija u velikom gradu. Osim toga, nedostaje mi, nekada, i mogućnost da posjećujem događaje kao što su muzički koncerti, pozorišne predstave, izložbe, književne promocije i tako dalje. Do pojave interneta bio sam suviše izolovan od većine mogućnosti, život je bio takav da nisu postojali realni uslovi da saznam sve ono što danas čini moja interesovanja; *kasnim* sa otkrivanjem dobre muzike, filma, književnosti, i svakog drugog oblika kulture i života. Sada je sve na svom mjestu, moglo bi se reći.

S druge strane, mir koji imam u Ljubljani dragocjen je iz mnogo razloga, posebno sada, u ovom periodu dok je još uvijek aktualna priča o mom romanu, smiješim se svojoj udaljenosti od svega toga, osjećam se *zaštićeno* jer prosto s lakoćom mogu da se ne odazovem na mnoge pozive za promocije i slične nastupe, a to mi i te kako odgovara. Odgovara mi, naposljetku, i to što sa ove umirujuće distance radimo ovaj intervju.

Roman, čini se, proističe iz najdublje iskustva...

Potrebno mi je da, bar maštanjem, ili kroz snove, ako već ne kroz lično iskustvo događaja, duboko proživim ono o čemu pišem. Roman *Čvor na omči* nije autobiografija, Vuk nije Draško, ali sve to što je napisano jeste istinski *dio mene*. Istina je da su se neki događaji zaista odigrali u stvarnom životu, ali ta granica između stvarnosti i fikcije, naposljetku, nije važna, pa zato neću ni otkrivati šta je stvarnost, jer djelo, kad je završeno, ono samo po sebi postaje stvarnost koja je zaživjela. Ono što je, međutim, za nas, mene kao autora i druge kao čitaoce, važno, jeste – uvjerljivost. Ništa od događaja iz romana nisam mogao da zapišem dok nisam dovoljno uvjerio sebe da se to Vuku zaista dešava. Kako sam to radio? Ako je u pitanju nešto što se nije dogodilo u stvarnosti, onda bih morao tu izmaštanost da držim u sebi danima, ili mjesecima, i ako je moje tijelo ne odbaci, ako ta materija ostane u krvi, onda to dopišem Vukovom životu, jer vjerujem svom organizmu koji je za ovih 35 godina iskustio

de bolest). A imam živo iskustvo iz svega toga. Kada čovjek "postaje piscem", bilo svojom voljom ili mu se slučajno dešava kao meni, prvu grešku koju, po mom mišljenju, može da napravi je da se prepusti nagonu da "i on" piše o ratu, i da odmah piše o svojoj "životnoj patnji". To je ono čemu sam silno želio da se oduprem, odbio sam tu senzacionalističku primamljivost. Ponekad volim da se zabavljam mislju da sam *sve prevario* tako što sam namjerno napisao roman koji *nije važan*, ali ipak su ga čitaoci zavoljeli.

Poštenje i iskrenost kod vas su, utisak je, više književne nego etičke kategorije. Kako, međutim, prepoznajemo iskrenost i poštenje u knji-

da zaživi; i onda kad završimo čitanje jedne takve knjige, mi naprosto osjetimo da je to moralo da bude tako napisano.

Živite u Ljubljani, koje i nije baš velegrad. Verovatno vam život "daleko od razuzdane gomile" obezbeđuje mir za pisanje, ali mislite li, s druge strane, da nešto gubite time što niste u većem gradu?

Svakako da postoje nedostaci u tome što živim u tako maloj sredini. Jedan od njih je – a to sam tek nedavno shvatio tokom nekoliko uzastopnih dolazaka u Beograd – to što u velikom gradu postoji bezbroj ulica kojima možeš da hodaš i u svakom momentu vidiš nešto novo. Čini mi se da je samoća, koja mi je uvi-

dovoljno toga da ga mogu smatrati mjerodavnim instrumentom.

S jedne strane, Čvor je duboko intimna priča. S druge, postoji u romanu snažan politički motiv. Da li je ta kombinacija ličnog i zajedničkog (političkog) ono što vas u književnosti zanima, ili vas je, naprosto, priča sama odvela do takvog sklopa?

U jednom momentu, tokom pisanja *Čvora na omči*, shvatio sam da želim napisati roman koji izgleda kao jedan veoma sadržajan pejzaž, sa ne previše jasnim detaljima, da čitalac može da se zagleda u *nedorečenosti*, ali da ga ipak čvrsto drže lijepo povučene glavne konture priče. Politički motiv se, naime, nametnuo sam, jer on toliko boji stvarnost oko mene, bar ovu koju sam do sada živio, da je bilo nemoguće da moj pejzaž ne bude uzdrman političko-ideološkim vjetrom. Ono što je meni, međutim, bilo najvažnije, jeste da se ne *prenemažem* ni sa jednim od motiva koji čine priču romana. Igrao sam se, sve vrijeme imajući u vidu cijelu sliku (ili bar dio) koju izrađujem: vukao bih linije čvrsto držeći *pisaljku*, i onda bih se najednom odmakao, bivajući svjestan da će neke čitaocze to *odustajanje* nervirati. Uostalom, svi motivi iz *Čvora* su nam zajednički, zar ne, ne samo taj politički? Ako se nešto ne dešava nama, ne znači da se upravo ne događa nekome pored nas: samoubistvo, gubitak ekstremiteta, nezaposlenost, smrt, ljubav, finansijska kriza, nepripadanje, emigracija, saobraćajna nesreća, pad sa konja, ideološki sukobi, nerazumijevanje, ljubav, poraz, poezija, i tako dalje. Mislio sam da je za oslikavanje neposredne današnjosti, iz koje je ova priča izvučena, važno da sadrži sve te elemente koji se svakodnevno intenzivno događaju.

Jedan od najupečatljivijih motiva romana jeste Vukova opsednutost Hristom: on ide okolo, pronalazi raspela i, doslovno, skida raspetog s krsta. Zbog toga će, između ostalog, da dobije batine. U isto vreme slab je vernik. Otkud ta epizoda? Šta ona znači?

Na tu ideju da dječak oslobađa Isusa sa krsta došao sam dosta ranije, možda i prije sedam-osam godina, ali iskoristio sam je tek sada, kad mi se za to ukazala odgovarajuća prilika. Gledajući često oko sebe

banalnost poimanja vjere i religioznosti uopšte, a posebno kroz primjer kada roditelji fotografišu svoju djecu – u većini slučajeva dosta mlađu od Vuka u toj pomenutoj sceni – kako drže svijeću pred ikonom, ili krst sa razapetim Isusom, čime na krajnje neozbiljan način ugađaju svojoj nedoraslosti onome čemu, kao, teže – duhovnoj prosvijećenosti – shvatio bih, nažalost, da je ta fotografija djeteta kako se “moli” često ujedno i krajnji domet u ličnom duhovnom razvoju njegovih roditelja. Gledajući jednu takvu fotografiju, dao sam sebi za pravo da tom djetetu dam moć svijesti koju u tom trenutku ne možda da ima, i ono je pred mojim očima bacilo svijeću i “ljutito” skinulo Isusa sa krsta. Vuk u romanu ne zna zašto je to uradio kao šestogodišnjak, ostavio sam to nepojasnjeno da bi čitaoci mogli da se zamisle nad tom nesvakidašnjom scenom, ali se tog događaja sjeća zbog batina, i on na neki način nesvjesno koristi taj incident za kasniji razvoj svoje ličnosti u odraslom dobu: Vuk više ne može da poveže “ljubav prema čovjeku” sa neprestanim razapinjanjem Isusa na muke. Osim toga Vuk se i sam suočava sa svojevrsnim razapinjanjem u životu – od lične nesreće do sukoba sa svijetom – i čini mu se da će spasavanjem Isusa, “najvećeg među nama”, osloboditi na određeni način i sebe, ali i druge. To što on nije vjernik važno je da bi se cijeloj toj priči oko Isusa i njegovoj “upotrebi” dao još jedan sloj značenja, jer naposljetku važan je samo taj odnos prema življenju, a ne zauzimanje pozicija i uloga, što se u romanu, čini mi se, kroz cijelu priču jasno i pokazuje.

Misli vašeg pripovedača izdvojene su kurzivom, što stvara neobičan književni efekat. Šta vam taj postupak omogućuje?

Takav književni postupak prvi put sam uočio kod Džordža Martina u *Igri prestola*; prateći lik Tiriona Lanistera u njegovim knjigama, shvatio sam da je taj kurziv idealno rješenje za sarkazam i ironične momente u priči. To dopunjavanje priče ispisivanjem junakovih misli značajno obogaćuje doživljaj tokom čitanja, a koliko bi Vukov lik bio siromašniji bez toga najbolje bi se primijetilo ako bismo ekranizovali *Čvor na omči*, kao što je taj nedostatak bio veoma uočljiv u televizijskoj seriji snimljenoj po Martinovoj ep-

skoj sagi, i iskreno me začudilo da u toj ekranizaciji nisu ubacili narativni glas za sve važne Tirionove kurzive iz knjiga; ja bih za Vuka tako uradio. Taj odnos izgovorenog i neizgovorenog je srce humora, jer taj unutrašnji glas je nekako uvijek bogatiji i važniji, on kao da je serum kojim Vuk samog sebe liječi od onoga što mora da izgovori.

Vaša rečenica je laka, čak i kada govori o stvarima veoma teškim. Kako ste pronašli tu rečenicu? (Ili je ona pronašla vas?) U kojoj meri je vaše iskustvo pisanja pesama uticalo na ovu i ovakvu rečenicu?

Po prirodi sam čutljivac i kad sam konačno našao odgovarajućeg sagovornika – knjigu, koja je prije svega strpljiva prema meni, jer mi daje vremena da je čujem, pa onda i pisanje, koje je takođe strpljivo i koje mi ne prigovara što odmah ne odgovaram – onda sam se raspričao. Zatim je bilo potrebno da mi se ta nova komunikacija zgadi, da se opet vratim svojoj čutljivosti, i da onda oprostim knjigama i pisanju što su me takvom iznenadnom mogućnošću povrijedili. Tako opečen dvjema krajnostima – dubokim čutanjem i brbljanjem sa knjigama – sada čitam koliko treba i pišem koliko treba. Moja rečenica je laka zato što nisam oduševljen činjenicom da pišem. Potrebno je zaboraviti da si pisac, a u nekim slučajevima je, čak, poželjno zaboraviti i šta si želio da kažeš. Ta neopterećenost pomaže. A ono što zovemo stilom, to je samo muzika koju smo u stanju da čujemo. Ko nema sluha, nema ni stila. Ne znam, zapravo, šta je najviše uticalo na moju rečenicu. To može biti nametnuto i ambijentom u kome se nalazi tekst na kome radim. A možda je i humor? On sve čini prohodnim. Iskustvo sa poezijom mogu smatrati samo iskustvom u pisanju uopšte; procesom, dijelom svog odrastanja.

Koje su to čutljive knjige (ili čutljivi pisci) s kojima ste se najslabije naćutali?

Sve one u kojima postoji filozofska misao, jer tjeraju te da čutiš, a i one same, u sebi, nekako, sadrže čutnju iza onoga što govore; osjeća se čovjek prijatno u društvu tih ljudi. Niče, Šopenhauer, Sioran. Osim njih tu su i romani Knuta Hamsuna koji su, svaki od njih čini se, kao neka šuma u kojoj, kada zađeš u nju, nepre-

stano čuješ neku tišinu koju samo dobri pisci, poput njega, mogu da stvore. Slična situacija je i sa knjigama Srđana Valjarevića, Andreja Platonova; njihove knjige imaju šum gramofonske ploče.

Među deset najboljih romana za NIN-ov roman godine, vaša se knjiga našla zajedno s romanima Steve Grabovca i Elvedina Nežirovića. Svi živite i pišete u Bosni i Hercegovini. Reklo bi se da BiH nije preterano dobra sredina za život, ali za pisce je, ako je suditi po broju zaista sjajnih savremenih pisaca – odlična. Da li pratite savremenu bosanskohercegovačku scenu?

Tek sam se *uključio* i prema meni leti mnoštvo knjiga domaćih autora; strah me da ću ih *izneveriti*. Ja ne mogu da pratim scenu, to rade kritičari i ostali čitaoci, a ja nikada nisam bio veliki čitalac, sporo to radim, jer teško je, pored svega ostalog što se mora, stići da ispratiš savremenu domaću književnu produkciju. Ali istina je da su se istakla neka imena posljednjih godina; međutim, ja to smatram običnim spletom okolnosti. Jer, ako je suditi po trenutnom broju trudnica u Ljubnju (više od 20), da li to znači da je ovo dobra sredina za novi život? Ne. Imamo sreće, ili je nemamo. Za tridesetak godina će neko, ko uskoro bude *pušten* u život kad se odveže ovih dvadeset *čvorova*, možda ući u uži izbor za NIN-ovu nagradu.

Puno je humora u vašoj knjizi.

Da li ga koristite i u takozvanom životu ili ga, kao i rasprisanost, ostavljate za roman?

Siguran sam da je nemoguće ostaviti humor i ne koristiti ga u životu, to je nešto čime si *nepopravljivo* obilježen, isto kao što je i čutljivost dio tebe. Kada bi se čovjek, koji je okružen kilometrima dubokog snijega u Sibiru, neprestano samo smijao i smijao, ili bar samo imao tu toplinu humora u svom tijelu, otopio bi sav led i bio bi spasen. Ja uvijek imam povišenu temperaturu tijela i shvatio sam da je to, zapravo, humor što me tako nepopustljivo grije.

IVAN MILENKOVIĆ

Partitura razaranja i stvaranja

Fotografije: Denis Ruvic

Svaki put kada se menjaju društvena uređenja, prolaze tragična ratna i poratna vremena, ruše se vrednosti i grade nove, traži se jasna odluka, preživeti ili ne. Grad je ovde kontekst i nemi svedok, aktivni činilac koji istovremeno i trpi promenu i menja se, sam ističući svu tragediju glavnog lika

Inicijalni producent predstave *Upotreba čoveka* je Novi Tvrđava teatar, u koprodukciji su i Novosadsko pozorište, JU Budva grad teatar i East West centar u Sarajevu. Predstavu je režirao Boris Liješević po dramatizaciji romana Aleksandra Tišme koju su uradili Liješević i Fedor Šili. Predstava je imala zatvorene pretpremijere u East West centru u Sarajevu i u Novosadskom pozorištu u Novom Sadu. Premijera predstave biće odigrana ovog jula na festivalu Novi tvrđava teatar.

Postoje situacije kada je neophodno poništiti sopstvenu prošlost kako bi se moglo početi iznova.

Predstava počinje tako što glumci praktično iz gledališta ulaze na scenu.

Slika ruže zadene u sivi zid. Prsa Vere Kroner na kojima je ispisano da je kurva. Scena paljenja Gospodičine beleznice...

Sa predstave *Upotreba čoveka* nosim asocijaciju na Brehtove *Bubnjeve u noći*. Bolna priповest, prikaz nutrine traume, koji se odvija predstavom, a koja pre samog svršetka donosi oslobođenje. Predstava nas nosi kroz scene, a ako govorimo o smeštanju naše junakinje Vere Kroner u Kuću radosti (*Haus der Freude*), kako

su nacisti nazivali javne kuće unutar logora), setimo se Jehiela de Nura, njegove "Kuća lutaka" u kojoj nas opominje da ne zaboravimo da su u njima bili ljudi, žene, persone, i okrutnom sudbinom vremena u kojem su se našle i neverovatnom brutalnošću pretvorene u lutke seks mašine i vlasništvo Trećeg rajha. Seks koji je prikazan plesom, trasira pasaže od obezličavanja koje razara identitet persone kroz žigosanje, kroz užas opredmećenja seksualne upotrebe, do oslobađanja kroz smrt. Reditelj jasno razaznaje istovetnost matrica plesa zavođenja i plesa smrti, Erosa i Tanatosa u zagrljaju, objedinjenih biologijom života i ništavnosti smrti. Fizičko oslobođenje, kroz scenu smrti vojnika i svu jadnost logorskog života u fizičkom bitisanju ali i psihološkom ropstvu.

Vera Kroner, po povratku u Novi Sad, žudi za povratkom u logor. (Motiv u kojem junak provodi život u logoru pojavljuje se i u *Elijahovoj stolici*, jer Rihard Rihter zapravo živi čitav život u vrsti unutrašnjeg logora.) Vreme poratno, žudno oprostaja i razumevanja onoga što nam se dogodilo, žudno pravde, slika Veru Kroner kao žrtvu i pravdnika. Identitet lica naizgled bez žiga, a zapravo

sa duboko utisnutim žigom, sve vreme traži pomirenje i završava u poništenju sopstvene prošlosti, sudaru dva izraza istog lica, mučenice i pravednice. Predstava zatvara večni krug: zločina, obezličnja i oslobađanja od iracionalne krivice od istog i putuje kroz vreme do nas.

Šta odlučuje nečiju sudbinu? Koliko se sudbina može menjati? Koje je vreme potrebno da bi snaga bila tačno koncentrisana i dobro usmerena kako bi do promene došlo? Šta nas spasava, a šta guši? Kako doći do instinkta kada je zatmljen? I na kraju se gotovo jasno vide naši junaci na novom početku, sa prošlošću koja je toliko teška da je morala biti stornirana. Ukoliko je vrsta elan vitala ono što je učinilo da Vera Kroner preživi, nemamo odgovor na pitanje kako se dešava momenat preokreta, označen paljenjem beležnice.

Dramatizacija romana koju su uradili Boris Liješević i Fedor Šili prati tok romana Aleksandra Tišme, a osim toga vrlo pažljivo smenjuje forme unutar dramatizacije stvarajući pripovest koja je jasna, a opet ne i pojednostavljena i koja sadrži duge i lične pasaze, monološke, vrstu rukavaca koja scenskoj naraciji daje tačan ritam.

Jasnoća dramatizacije nas spontano vodi kroz vremena u kojima se dešava naša priča, priča o porodici Kroner, o traumati, logorima i Novom Sadu koji je ovde ravnopravan junak. Dramatizacija nas lako vodi kroz različite vremen-sko-društvene okvire i pokazuje refleksiju odnosa ljudi i vremena i društvenih uređenja kroz koja prolaze. Tišmino uverenje da ne možemo birati okolnosti ali da je umnogome važno kako se postavljamo spram njih, pruža razumevanje likova Vere i Sretena.

Vera Kroner na kraju prvog čina govori da je pobedila. Kasnije, po povratku u

Novi Sad, kada je budu pitali kako je izašla živa iz logora, reći će: Bila je potrebna volja. Odluka spram okolnosti izraz je jasnog mentalnog stava. Svaki put kada se menjaju društvena uređenja, prolaze tragična ratna i poratna vremena, ruše vrednosti i grade nove, traži se jasna odluka, preživeti ili ne. Grad je ovde kontekst i nemi svedok, aktivni činilac koji istovremeno i trpi promenu i menja se sam ističući svu tragediju glavnog lika, tiho tutnjeći, poput Dunava.

Dance macabre zajednički je motiv koji Liješević koristi u *Upotrebi čoveka* kao i u *Lorencaču*. Istovetne matrice smrti i seksa, života u stvaranju u prepletu sa smrću i destrukcijom čine početak i kraj kružnice ovozemaljskog ega. *Dance macabre* u očima našeg reditelja je partitura razaranja i stvaranja.

Kraj predstave, naši junaci Vera i Sredoje pale Gospođićinu beležnicu. Paljenjem beležnice nas reditelj, kroz likove svojih junaka, upućuje na novi put u novi život. Poništavajući prošlost spaljivanjem "pisanog svedoka prošlosti" zatvara večni krug poput Feniksa. Kao i u *Lorencaču* i u *Upotrebi čoveka* Liješević režira stereoskopski, stereoskopijom doživljava omogućava gledaocu potpuno postojeciće sa tragedijom lika, zatvarajući paradoksa kapije besmisla prošlosti i buđenja nade u novi život.

Scenografski element je specifičan po samom početku predstave. Predstava počinje tako što glumci praktično iz publike ulaze na scenu obučeni gotovo jednako u pantalone i majice, staju u red pred zidom i dugo gledaju u publiku. Kako su obučeni, vi praktično ne razaznajete ko je ko. Svi smo jednaki. Tek nakon tog dugog pogleda oni pred nama oblače kostime i priča počinje da se otvara.

Liješevićev princip rada sa glumcima koji se zasniva na improvizacijama i

stvaranju ličnih glumčevih asocijacija na osnovu kojih se dalje radi, kod glumaca stvara duboko razumevanje teksta i sopstvenog mesta u predstavi. Elorova donosi Veru Kroner čisto, blisko, lišenu histetrije i patosa, donosi je kao devojkicu i kasnije ženu pogođenu stradanjem, a opet kao nekog ko sve vreme žudi za bliskošću, istovremeno je odbijajući.

Emina Elor kao Vera Kroner pomogla mi je da bolje shvatim Kronerovu. Prosto sam tek tada videla stvari koje sam potpuno drugačije doživela čitajući. U tom smislu je pozorišna predstava u odnosu na roman poseban instrument koji je sopstvenom snagom kadar da u gledaocu probudi nove slojeve značenja.

Draginja Voganjac koja igra više uloga: Gospođicu, Komšinicu, Gizelu komandantkinju Kuće radosti, Službenicu, Personalku, Medicinsku sestru... iz uloge u ulogu ide vešto, odlučno, tačno, sa lakoćom iskusnog plesača. Jednako Dušan Vukašinović, Jugoslav Krajnov, Aljoša Đidić, Ognjen Petković i Ognjen Nikola Radulović igraju autentično, celovito u jasnim međusobnim posredništvu.

Muziku je obradio kompozitor Stefan Čirić po izboru reditelja, numera koja je matrica predstave jeste Paloma iz filma *Juarez*, koju Tišma i pominje u romanu. Nije čudno – Paloma (na španskom Golubica) sjajno je izabrana kao simbol duše koja je zahvaćena *Dance macabre*-om: traje tačno određeni broj taktova, u određenom ritmu u određenom ključu. Muzika Stefana Čirića je, kako sam kaže, inspirisana melodijama valcera i tanga koje prožimaju ceo komad kroz igru i kroz tekst.

Kostim Marine Sremac spretno i suptilno prati tok dramatizacije i karaktere likova, on nam daje jasan uvid u promene kojima naši junaci svedoče, upotpunjuje doživljaj, jer u isto vreme meša vremena, a opet je i savremen u onim komadima koji su jednostavni i elegantni, prosto – sasvim prirodno kostim pristaje predstavi.

Scenografija Željka Piškorića, taj dugački sivi zid, markira ono što je rana unutar priče, markira plošnost ljudskih sudbina i fino je kada se ruža udene u memljivi zid jer ako dovoljno dugo gledate, možete videti vatre koje gore u daljini.

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Intervju:

Jovan Sibinović, Šajzerbiterlemon

Spasenje dolazi iznutra

“Teško je očekivati da se masovno oslobađa zaključana energija u društvu koje je, kada se posmatra šira slika, duhovno dovedeno na rub egzistencije. Mladi se plaše da se u bilo kom smislu bave nečim što im ne donosi sigurnost, a velike ideje su uvek vrlo nesigurne”

Fotografije: Marija Janković

Za sam početak: ovo je priča o mladom rokenrol bendu iz Beograda. Članovi trija Šajzerbiterlemon (Jovan Sibinović – vokal, gitara; Mario Marković – bas-gitara, vokal; Ana Đurović – bubanj) imaju između 21 i 22 godine, jednu devojku u sastavu i prvi album *Iza naših zidova* – koji nam je prošle godine doneo važan društveni iskaz iz sfere rokenrola, baš kad je izgledalo da do tako nečeg ne može doći, jer sveže rok muzike nekako više i nema u našoj ispošćenoj kulturi. Upravo suprotno – njihovo prvo izdanje ponovo pronalazi ugao gledanja mladih na nezgodne životne prilike oko sebe, i to u trenutku kad su nestale sve druge šanse za izražavanje istine.

Šajzerbiterlemon su, tako, odgovorni ne samo za jedan od najboljih autorskih albuma u oblasti popularne muzike kod nas prošle godine, nego su i ponosni učesnici izdavačkog poduhvata sezone – kompilacije *Hali Gali* (Kišobran/Pop Depresija/Hali Gali, 2019), na kojoj je

sabrana cela generacija najnovijih rok grupa, sačinjenih od nemirnih gradskih devojaka i mladića (bendovi: Vizelj, Sitzpinker, Johanbrauer, Proto tip, Gazorpazorp, cv. Псета, Tipon, Koikoi), odraslih uglavnom pod uticajem grupe Repetitor, svakako najvažnije domaće rok pojave već neko vreme. Da stvar bude do kraja puna *dubinskih* značenja – najnoviji produkt grupe Šajzerbiterlemon zapravo je verzija pesme *Izdrži udarac*, sastava Defektno efektni, originalno objavljene pod imenom A na klasičnoj *new wave* kompilaciji *Artistička Radna Akcija* (Jugoton, 1981), dok se pomenuta obrada pojavila ovog januara kao druga strana vinilnog singla Crne liste (bend sastavljen od muzičara iz više grupa sa ARA, vidi “Vreme” br. 1515). Ovim se uspostavlja živ most između dva skrajnuta naraštaja, odnosno dva mini pokreta: nekadašnje “druge generacije” beogradskog novog talasa i sadašnjeg neo pank rok andergrounda.

“VREME”: Album *Iza naših zidova* vrti se već određen broj meseci – kako se sada on čini članovima benda Šajzerbiterlemon, u trenutku kada je vreme od nastanka već odmaklo?

JOVAN SIBINOVIĆ: Čini nam se da je u celom procesu stvaranja, pa kasnije i promovisanja albuma, on postao sastavni deo naših ličnosti. Mislim da – ni iz sadašnje perspektive posmatrano – apsolutno ništa ne bismo menjali na njemu i čvrsto stojimo iza toga. U kom god pravcu se dalje bude razvijao naš zvuk, pesme sa ovog izdanja uvek će ostati jedan od naših zaštitnih znakova.

Na ovom albumu nema balada! Čak i one, naizgled umerenije pesme, prešle od snage. Je li teško na koncertima u kontinuitetu izvoditi ovako energične numere, vrlo složenih stihova?

Najiskrenije, ja sam samo takve pesme umeo da smišljam. U tom periodu, dok »

smo radili na albumu, kad god bismo krenuli da sviramo nešto smireno, nismo se osećali prirodno i *bili smo u elementu* tek kad krenemo sa nečim energičnim. Izvođenje tih vrlo energičnih numera u kontinuitetu, bez silazne putanje, jeste ono što obeležava naše nastupe uživo i mi se tako osećamo najprirodnije. Ipak, sada se u našem stvaralaštvu pojavljuju i neki elementi balada, tako da bi stvari mogle da se za nijansu promene u budućnosti.

Kako ste zapravo odabrali svog izdavača Geenger Records?

Kada smo snimili *Iza naših zidova*, u suštini nismo imali pojma šta znači izdati nešto. Sve se to desilo bez previše promišljanja, više intuitivno. Ja sam preko Repetitora čuo za taj *Moonlee Records* iz Slovenije, malo istraživao o njima i dosta mi se svideo "uradi sam" pristup koji imaju. Onda sam video da je u toj priči oko osnivanja *Moonlee*-ja učestvovao i Danijel Sikora Six, koji je kasnije osnovao sličan *label* u Zagrebu – *Geenger Records*, i to tako da funkcioniše po srodnim principima kao *Moonlee*. Stupio sam u kontakt sa Danijelom i poslao mu album. Kada smo prvi put razgovarali, bio je iskren i skroman, bez tračka nadmenosti i bez pompeznih obećanja. Odmah me je "kupio" i odao utisak osobe sa kakvom želim da sarađujem. I danas smatram da smo doneli pravu odluku i mislim da će se to tek pokazati.

Šta su Šajzerbiterlemon slušali kada su bili mali? Ima li odjeka muzike vaših tinejdžerskih idola u ovim pesmama sa albuma?

Ja sam u nekom ranijem detinjstvu, još u osnovnoj školi, odrastao na bendovima kao što su AC/DC, Led Zeppelin i Black Sabbath. U tinejdžerskom dobu više sam se preorijentisao na *britpop* i indi rok. Ana je bila malo *ispred* mene, ona je, na primer, sa 14 godina već slušala Repetitor, u trenutku kad ja još nisam ni znao šta znači klupska svirka. Maria smo upoznali malo kasnije, krajem 2015, kad je stigao u bend. On bi verovatno izdvojio The Prodigy ili Rage Against the Machine kao svoje omiljene bendove u tom smislu. Sigurno da je sve ovo na neki način uticalo da sviramo to što sviramo.

Ono što može da se primeti u zvuku jeste izvestan grandž vokabular, čak pojedine pesme imaju dosta ori-

ginalne mistike u izrazu, koja kao da je povukla iz Nirvanine verzije Love Buzz? Koliko je njihov album Bleach uticao na vas?

Ne možemo reći da smo toliko slušali Nirvanu generalno, ja na primer sad ne umem napamet da nabrojim nijednu pesmu sa albuma *Bleach*. Ipak, dosta njihove muzike mi je tokom godina na razne načine prolazilo kroz uši i uticali su na mali milion bendova, tako da sam na nekom indirektnom i podsvesnom nivou siguran da je *Bleach* uticao i na nas. Meni je recimo *Breed* njihova najbolja pesma, za nju bih mogao da kažem da mi je i malo direktnije uticala na stvaralaštvo.

Opet, ponegde se čuje i Hüsker Dü lepota ...?

Za Hüsker Dü sam čuo preko mog oca i dosta su mi se dopali. Čak smo na jednoj svirci, dok smo još počinjali, svirali obradu pesme *Girl Who Lives on Heaven Hill*. Pre neku godinu su nas i muzičari sa domaće scene zvali da sviramo kao gosti u *Božidar* na koncertu posvećenom ovom bendu, tako da se može reći da smo na neki način dosta vezani za Hüsker Dü.

A kakvog udela u vašem nastajanju i zvuku ima pojava grupe Repetitor?

Ima velikog udela. Mislim da su oni dobrim delom i "krivci" za pojavu toliko novih kvalitetnih gitarskih bendova na našoj sceni. Ima ljudi koji vole da za nas i nama srodne bendove sa kompilacije *Hali Gali* kažu kako smo svi "mali Repetitori". Na nama je da u narednom periodu svima pokažemo da smo izgradili svoj jedinstven stil, a da je Repetitor samo bio dodatna inspiracija u građenju nečega što je samo naše.

Koliko prisustvo devojkice u bendu, i to na poziciji bubnjarke, menja pogled na svet?

Prilično je lepa stvar što se na sceni pojavljuje sve više devojkica i što to ni u gitarskim žanrovima više nije neuobičajeno. Čak je utisak kao da ih upravo za bubnjevima ima najviše. Što se Ane tiče, mogu samo da kažem da je kao član porodice i da mi je dosta čudno da zamislim bilo kog drugog za bubnjevima dok sviram gitaru.

U kojoj meri današnji zahtev da muzika – koju savremeni bendovi prave – vizuelno komunicira putem youtube-a, utiče na način na koji Šajzerbiterlemon stvara svoje pesme?

Da li su iz tog razloga pesme danas više vrsta soundtracka nego samostalna dela?

Danas je bitno praviti muzičke spotove isto koliko je bitno praviti i samu muziku. Ne mislim da je to nužno loše, niti da skreće pažnju sa muzike, prosto je vreme takvo, teže je zainteresovati publiku, jer su svi zasuti gomilom sadržaja. Nije to nešto protiv čega se treba boriti, već na najbolji način iskoristiti. I ne mislim da cela ta stvar utiče direktno na stvaranje naših pesama, koliko na način na koji ih kasnije objavljujemo i promoviramo. Spotovi su nam uvek bili dosta bitni i uvek smo u rad na njima ulagali podjednako trud kao i u rad na pesmama, samo što kod spotova morate okupiti veću ili manju filmsku ekipu koja je podjednako entuzijastična kao i vi. Neka od meni najljepših iskustava su se upravo dešavala u okviru rada na našim spotovima i prelepo je videti toliko ljudi koji se maksimalno ulažu u nešto tvoje. Pesme na taj način ne postaju *soundtrackovi*, već dobijaju potpuno novu dimenziju.

Stihovi su posebna priča. Na neki način, pesme Šajzerbiterlemon neprekidno govore o izvesnoj začudnoj patnji, psihodeličnom ništavilu i – spasenju! Ali, o spasenju o kome kao da junak pesme uvek sam odlučuje – ono nekako stalno dolazi gotovo isključivo iz njega samog?

Ja tekstove pišem intuitivno, pišem ono što mi u trenutku padne na pamet. Mislim da previše analiziranja uglavnom

Sad, kad smo već kod Oblomova i njegovog oličavanja jednog novog senzibiliteta koji se uvukao među mlade Gončarovljevog doba: uobičajeno se o ovom romanu i glavnoj ličnosti govori kao o otelotvorenju suvišnog čoveka, talentovanog, ali bezvoljnog i pasivnog pojedinca, slabe volje, pravog simbola inertnosti i apatije. Kako vam se čini sopstvena generacija danas? Ima li u njoj

tih zaključanih velikih potencijala, ideja i energije, koji nikako da se oslobode?

Teško je očekivati da se masovno oslobađa zaključana energija u društvu koje je, kada se posmatra *šira slika*, duhovno dovedeno na rub egzistencije. Mladi se plaše da se u bilo kom smislu bave nečim što im ne donosi sigurnost, a velike ideje su uvek vrlo nesigurne. Cela moja generacija, na ovaj ili onaj način, više je okrenuta sebi nego bilo čemu drugom. Posledice toga mogu da budu brojne, od masovnog gubitka empatije do apolitičnosti. Pritom, ja ovo ne pričam kao neko ko smatra da je "iznad" toga, i ja se borim sa tim simptomima. Ipak, možda baš to okretanje samom sebi može u perspektivi da donese nešto značajno, barem kod onih pojedinaca koji imaju želju da razviju donekle svestraniji pogled na društvo. Ne mogu svi ti potencijali da ostanu zauvek zaključani, oni će se uvek u nekom obliku manifestovati, samo je pitanje da li će se otključati, ali i ujediniti neka količina potencijala koja je u stanju da napravi društveni pomak na makronivou.

Publika benda Šajzerbiterlemon svakako ne nailazi na tu vrstu izazova, ali ipak, kako reagujete na činjenicu da mnogo više vaših vršnjaka radije sluša narodnjake nego rokenrol? Može li se ikada preokrenuti ta nesrazmernost? I šta je tu potrebno učiniti?

Potrebno je prvo da starije generacije shvate da podela na *narodnjake* i ro-

kenrol više ne postoji. Jasno mi je da je to teško prihvatiti iz perspektive nekoga ko je, na primer, odrastao 1990-ih godina, kada je supkultura kojoj pripadaš bila u neraskidivoj sponi sa društveno-političkim opredeljenjem, ali o tome se više ne može razmišljati na takav način. Za moju generaciju *narodnjaci* nisu simbol Slobine vladavine, nama je to samo još jedan muzički žanr i ne vidim nikakav problem u tome da se meni, recimo, svidi neka turbo-folk pesma. Ni rokenrol muzika nije više revolucionarni glas generacije koji menja društvenu svest i izvodi ljude na ulice. Naša generacija živi trenutak u kom nema više takve vrste supkultura, a nivo društvene svesti ili političko opredeljenje nemaju apsolutno nikakve veze sa muzikom koju neko sluša. Još uvek ima kriminalaca koji slušaju samo *narodnjake*, ali ima i ljudi koji slušaju isključivo rok muziku, a nisu ništa više od sterilnih fosila koji sprečavaju svaki vid pozitivne promene. Naravno, uvek će biti muzike koja nije u stanju da dopre do publike na nekom dubljem nivou, uvek će biti izvođača kojima je stvaranje profita jedini cilj, ali toga sada ima u svim žanrovima. Potrebno je da se u svim porama društva "ubija" taj kulturološki elitizam koji ocenjuje ljude na osnovu muzike koju slušaju, i na taj način će i rokenrol kao žanr dobijati novu publiku.

A šta je u stvari ključni problem za mladu generaciju danas i da li se rokenrol bendovi uopšte bave time? Ili su se ipak povukli u neku svoju kulu od slonovače, obraćajući se samo odabranima?

Najveći neprijatelji su nam verovatno ta apolitičnost i nedostatak empatije, ali oni bendovi koji pokušavaju da u svojim tekstovima direktno ukažu na neki konkretan problem uglavnom ispadaju smešni i zapravo ne čine ništa da se bilo koji problem reši. Bendovi koji imaju vrednost trebalo bi da se bave ovim problemima, ali indirektno, kroz svoje delovanje u celini, stvarajući pesme u kojima, između ostalog, i sami sebe preispituju. Smatram da je važno da među sobom stvaramo mikrosisteme u okviru kojih delujemo i koje stalno unapređujemo. To se naizgled čini kao ta *kula od slonovače* u koju se povlačimo, ali ako te mikrosisteme ozbiljno shvatimo, ako svi zajedno

nije dobro. Ipak, u pravu ste kada kažete da spasenje u ovim slučajevima dolazi iznutra. Svi patimo i svi osećamo ništavilo, ali ovi tekstovi nisu samo puka ilustracija takvih stanja, već rogovska borba s njima putem iskrenosti i prihvatanja istih. Takva borba sa samim sobom često je teška i mračna, pa otud teški i mračni tekstovi, ali kroz tu borbu se osećamo živim, zbog nje volimo i samo nam pobeđe u takvoj borbi donose istinsku sreću.

Možda je maločas bilo bolje da upitamo i za književne heroje? Ima u pesmi *Sneg* malo te *oblomovštine* Gončarova. Tačno na jednom mestu u istoimenoj knjizi *Oblomov* valjda i kaže: "Sneg, sneg, sneg!"?

Refren za tu pesmu napisao sam jer su mi se te reči slogovno uklapale uz muziku. Kasnije se ispostavilo da to ipak ima i nekog smisla i vi ste, evo, to potvrdili ovim poređenjem sa Gončarovom. Inače, moram da priznam da ne čitam dovoljno poslednjih godina i ne mogu reći da imam neke književne uzore u pisanju tekstova, ali je recimo pesma *Sneg* nastala u saradnji sa rediteljem Milošem Tomićem na jednom njegovom kratkom eksperimentalnom filmu koji, čini mi se, nikad nije objavljen. Koncept je bio takav da smo mi pesmu smišljali uživo pred kamerom, inspirisani neobičnom melodijom koju nam je on u tom trenutku prvi put odsvirao na mandolini. Motivi dece i snega u tom tekstu verovatno su negde podsvesno vezani za motive iz te filmske priče.

delujemo jedni za druge i na taj način ih jačamo, onda kula od slonovače postaje planina. *Hali Gali* kolektiv, kome pripadamo kao bend, za samo godinu dana prešao je put od jednonoćnog festivala u klubu *Dragstor* do kulturne institucije u nastajanju koja bi mogla da umreži čitav regionalni andergrund, a vode je isključivo mladi muzičari i entuzijasti koji su naši prijatelji, dakle, nema nikakvog spoljnog, moćnijeg faktora. Razvijanjem više ovakvih mikrosistema u raznim kulturnim oblastima formira se temelj za ozbiljne političke promene.

Koja je to stvar koju ste učinili u životu, a da je bila najviše rokenrol... i to ne samo na sceni?

Ako sam okarakterišem nešto kao rokenrol, tog trenutka to prestaje da bude rokenrol, a i vrlo je diskutabilno šta neko podrazumeva pod rokenrol postupkom, reč je o potpuno subjektivnoj stvari. Na bini je to možda trenutak kad sam prvi put zapevao, s obzirom na to da nisam od samog početka bio glavni vokal u bendu, a van bine to ne bi bio jedan konkretan postupak nego recimo to što sam naučio da sa svima otvoreno pričam o svojim osećanjima i da se osećam dobro u vezi sa tim. Ali, eto, sada kada sam rekao ovo, više ne mislim da su to "rokenrol stvari".

Kako biste želeli da vas ljudi ovog časa vide? A kako da vas kao bend jednog dana pamte?

Želeo bih da svakog od nas iz benda vide kao "jednog od njih". Hteo bih da se ljudi osećaju kao da smo svi zajedno u svemu tome što doživljavaju u našim pesmama, a s druge strane, hteo bih da se svaki čovek koji voli našu muziku u nekom trenutku oseti kao da su naše pesme samo njegove. Što se zaostavštine tiče, bilo bi lepo da nas upamte kao jedan od bendova koji je obeležio određeno muzičko razdoblje u regionu, ali na tome ima još puno da se radi. Bitno je to što će pesme nastaviti da žive. Verujem da će uvek biti ljudi koji će ih istinski osećati. U ovom šizofrenom moru svega i svačega, nema većeg uspeha od toga da nešto što si stvarao i u šta si verovao nastavi da živi i posle tebe. ¶

ZORICA KOJIĆ i DRAGAN AMBROZIĆ

Tri letnje ljubavi... i malo hipsteraja

Film Maše Nešković je po mnogo čemu atipičan za srpsku kinematografiju i može se, eventualno, po određenim podudarnostima u tonu i pristupu, dovesti u vezu sa debijem Mine Đukić, filmom *Neposlušni*

Da li ste spremni za izazov? Autori *Asimetrije*, srpsko-slovenačko-italijanske koprodukcije koja je pre nedelju dana ušla u redovnu distribuciju u Srbiji, posetioce bioskopa stavljaju pred iskušenje, primoravajući ih da uz pomoć vlastitog mentalnog napora uobličie ono što su videli, da sami pronađu značenje i smisao ponuđenog. Reč "glavolomka" bi možda najpreciznije opisala suštinu ovog filma, ili bar jedan važan njegov aspekt, pošto je za razumevanje *Asimetrije* (ili preciznije: pokušaj razumevanja *Asimetrije*) neophodno pažljivo pratiti radnju, uočavati veze između likova i segmenata, povezivati i uklapati... Ovakav pristup će svakako odbiti sve one navikle na A-B-C naraciju i uobičajene zaplete i rasplete, što je šteta pošto je "*Asimetrija*" film koji ima šta da ponudi.

Mozaik se sklapa preplitanjem sudbina tri ljubavna para koji su zapravo, možda, jedan ljubavni par u tri različita vremenska razdoblja (detinjstvo, mladost, zrelo doba). Lola i Pec (Lola Vitasović i Mateja Poljčić) nerazdvojni su školski drugovi koji leto provode u vožnji biciklima i dečjim preokupacijama. Ali, nad njihovo prijateljstvo (koje svakog trenutka može procvetati u ljubav) nadviija se mračna senka. Lola od Peca krije da se uskoro sa roditeljima i bolesnim bratom, bebom Stefanom, seli u Kanadu i da im je preostalo samo nedelju dana da budu zajedno... Olja i Ivan (Mira Janjetović i Mladen Sovilj) upoznaju se nakon što ona iznajmi stan u njegovoj zgradi. Olja je godine i godine provela u Kanadi i u Beogradu je samo privremeno, dok se ne oporavi od gubitka koji je nedavno doživela. Devojka poznanstvo sa komšijom isprva koristi kako bi skrenu-

la misli sa vlastitih problema, postepeno postavši svesna da veza u koju se upustila ima potencijal da preraste u nešto više od uzgredne letnje avanture... Posle niza godina koje su proveli zajedno, Vladimir napušta Veru (glume ih Uliks Fehmiju i Daria Lorenci Flatz) i odlazi da se brine o svom dementnom ocu (Momo Píćurić). Njihov razlaz nije buran, jasno je dato do znanja da među njima još uvek ima bliskosti i topline, ali postoji i nešto što ih razdvaja... Leto prolazi, tri narativne linije se prepliću, s tim da se, praktično, nikada ne dodirnu.

Likovi u *Asimetriji* imaju različita imena i vlastite identitete, mada su istovremeno povezani brojnim podudarnostima u biografijama. Vera se tako, posmatrano u tom ključu, može doživeti kao odrasla verzija Lole, dok bi lik Olje bio spona između devojčice i zrele žene. Ta prožetost stvara zanimljivu narativnu tenziju koju, nažalost, nedovoljno pažljiv gledalac neće uočiti, što je i glavni problem koji pojedinci imaju kada je u pitanju percepcija ovog filma. Bez uočavanja te (a)simetričnosti tri teritorije (jednog) leta, *Asimetrija* postaje samo ambiciozno izmontiran omnibus u kome se nazimeno smenjuju tri narativna toka. A *Asimetrija* je više od toga.

Pred nama je jedan produkcijski umešno realizovan film (producirala ga je Snežana van Hauvelingen u okviru produkcije *This and That*, a uz pomoć slovenačkih i italijanskih koproducena-ta) koji svakako treba iskusiti u bioskopu, na velikom platnu. Direktor fotografije Đorđe Arambašić nadahnuto je za-beležio vrevu beogradskog leta, poigravajući se svetlošću i koristeći kameru iz ruke. Muzika Janje Lončar odlično podvlači emotivne scene – a njih u *Asimetri-*

Foto: promo

ji ima u izobilju, dok montažerka Marija Šarac (možda i previše) dinamično prepliće tri priče koje na spojevima imaju veoma efektivna vizuelna i audio preplitanja (posebno je efektno kada se dijalozi "preliju" iz jednog u drugi segment).

Asimetrija svakako nije film bez mana, pre svega onih scenarijskih. Priča Vere i Vladimira trpi zbog odluke da se ne otkrije razlog njegovog odlaska, a s tim u vezi ostaje nejasna funkcija određenih likova (kao što je lik Vladimirove kolegice – glumi je Tamara Krcunović – koja možda jeste, a možda i nije njegova ljubavnica). Verini pokušaji da spase život svom pacijentu zauzimaju previše prostora i odvlače pažnju sa njenog i Vladimirovog odnosa koji bi, ipak, trebalo da stalno bude u središtu zbivanja. Segment koji se usredsređuje na najstariji par je sav satkan od aluzija, nedorečenosti i naznaka, što dovodi do toga da odudara od druga dva kraka filma u kojima je jasno gde leži problem/dilema (Lola strepi da kaže Pecu da odlazi da živi u Kanadi, Olja se uplaši kada shvati da prema Ivanu gaji iskrene emocije). Film traje 93 minuta i mogao je biti nešto duži, dodatnih desetak minuta bi pomogli da određeni likovi dobiju na plastičnosti (Vladimirovi kolegica i otac, Loline majka i teka, Pecov otac, negovateljica), a određene situacije na zaokružnosti. Reklo bi se da je scenario dosta prepravljan i dorađivan, što je odnelo danak, pošto priča/priče povremeno gubi/gube fokus.

U glumačkom pogledu, najbolju hemiju i usaglašenost postižu Mladen Sovilj i Mira Janjetović, dok kod druga dva para glumački registri nisu sasvim usaglašeni. Poslednja scena u filmu je veoma emotivna, ili barem nastoji da to bude, ali pun efekat izostaje pošto prikazano nema utemeljenje u onome što smo pre toga videli (ili barem meni to utemeljenje izmiče). Ako ništa, prizor trostrukog uštapa iznad vodenog prostranstva deluje impresivno, pogotovo što je upotpun-

njen efektom muzičkom podlogom u vidu obrade pesme *Mesec je sam plovio* Srđana Jula, a čija se originalna verzija može čuti u filmu *Crna Marija*.

Film Maše Nešković je po mnogo čemu atipičan za srpsku kinematografiju i može se, eventualno, po određenim

podudarnostima u tonu i pristupu, dovesti u vezu sa debijem Mine Đukić, filmom *Neposlušni*, sa kojim deli jednog od glavnih glumaca (Sovilj) i direktora fotografije (Arambašić). Scenario koji potpisuju Maša Nešković, Vladimir Arsenijević i Staša Bajac nudi troslojnu studiju emotivnih odnosa, suštinski univerzalnu pošto bi prikazano u *Asimetriji* moglo da se odigra i u nekoj drugoj zemlji, na nekom drugom mestu, sve to veoma urbano i gradski, sa neizostavnim prstohvatom hipsteraja.

ĐORĐE BAJIĆ

Bioskop (2): *Gospoda*

Šarmantan povratak "londonštini"

Foto: Christopher Raphael

Ovo je vrhunski dizajniran, pametan, ali i uzbudljiv film, duhovit, krcat šarmantnim i/ili zanimljivim likovima, pun zgodnih rediteljskih rešenja, a uz to u dramaturškom smislu jasno utemeljen u krivudavom a ipak dovoljno zauzdano glavolomnom pristupu naraciji

Oni koji pomno i predano prate kino-repertoar u našoj zemlji, a ipak izmiču sociološkom profilu tipičnog prosečnog posetioca bioskopa u Srbiji danas, mora da su već dugo svesni suštinske manjkavosti bioskopske ponude. Usled čega onda iole zrelija publika jednoglasnom aklamacijom reaguje na svaku pojavu svakog zahtevnijeg i nesvakidašnjeg gledalačkog izazova koji stiže mimo tog klaustrofobičnog okvira

bučnih i, nažalost, sve ispraznijih studijskih mamipara. Ako već tako stoje stvari, ne treba da nas čude ozarenost publike i sve potonje kritičarske ili samo filmske pohvale na račun novog filma Gaja Ričija, kojim se ovaj autor posle prihvatljivog ali izlišnog *Kralja Artura* i tek puko upotrebljivog i krajnje konfekcijski ispraznog *Aladina*, vratio svom miljeu – soju dramaturški razglobljenih i razbokorenih, brzih, nasilnih i logoreičnih

krimi-komedija sa i dalje zavodljivim štabiljem mokni (*mockney*) filmskog i društvenog svetonazora.

Tako otprilike može da izgleda "krvna slika" i *Gospode*, najnovijeg Ričijevog filma, koji je, a to mora biti istaknuto već negde pri samom početku iole obuhvataje kritike, nastao kao nezavisna produkcija, premda, dizajnom, izgledom i sveukupnim pakovanjem ostavlja postojan utisak studijskog filma znatno višeg budžetskog kalibra nego što je to zbilja slučaj. A i u tome se ogleda očigledno i dalje prisutna i uticajna moć Ričijevog pristupa mokni podvrsti, a upravo je Riči svakako jedna od udarnih kreativnih pesnica unutar filmskog kraka te i dalje vitalne struje, proizašle iz (reklo bi se, ekstravaganantnih) poriva, možda i potreba onih ekonomski relaksiranih i klasno snađenih da usvoje stileme i trope koje preovlađuju u manje bezbrižnim socio-ekonomskim krugovima. Naravno, i tu se može govoriti o nekakvom vidu džentrifikacije, objektivizacije, pa i romantizacije sveta kome teško da iko zaista želi da suštinski i u stvarnosnoj dimenziji pripada, ali Ričiju se to svakako da oprostiti imajući u vidu da svako malo, ponekad i kada se čini da više za tako nešto nije zainteresovan, pa ni kadar, isporučiti nešto filmski učinkovito i privlačno, a što može da stane rame uz rame sa *Dve čađave dvocevke* i filmom *Snatch*, epitomima u tom delu dosadašnje Ričijeve rediteljske karijere.

Sa te kote sagledavano, *Gospoda* (*The Gentlemen*) je film sasvim na svom mestu – vrhunski dizajniran, pametan, ali i zabudljiv, duhovit, krcat šarmantnim i/ili zanimljivim likovima, pun zgodnih rediteljskih rešenja, a uz to, kako to ričijevski kanon već podugo nalaže, u dramaturškom smislu jasno utemeljen u krivudavom a ipak dovoljno zauzdano glavolomnom i dekonstrukcionističkom pristupu naraćiji. U tom pogledu, ovo je zdrav i ispravan povratak Ričija onome sa čime ga mnogi ponajpre povezuju i što možda prvenstveno od njega i očekuju. A unutar tog poletnog i postmodernističkog prostora našlo se mesta i za podosta manirizma (a manirizam, kada za krajnji ishod ima ovakvo nešto, može se Ričiju tolerisati, zar ne?), kao i za pomalo neočekivani autoironijski pristup klasnom stanju stvari u Britaniji, odnosno, ukazivanju na suštinsku jalovost i bezizlaznost britanske aristokratije, koja, ekonomski ruinirana, te nepopravljivo ućaurena i bezidejna, još jedino može da pruža smeštajne i slične usluge onima probitačnijima i dovrtljivijima. Sve to ovde stiže pod "kišobranom" žanrovski precizno profilisanog, dinamičnog, poletnog, živopisnog filma koji do odjavne špice ostvari sve svoje nemale kreativne i idejne potencijale. Narečenoj uverljivoj iluziji višeg i sjajnijeg produkcionog gabarita nego što je to zaista slučaj doprinosi i glumačka podela: Metju Makonahej u punoj zrelosti, ali i u punom naletu njumenov-

skog neusiljenog samopouzdanja i neospornog magnetizma; Čarli Hanam, koji, i uz Ričijevu pomoć, lagano i postojano krči put ka sve zapaženijim i zrelijim rolama na filmu; Hju Grant, nekim čudom, već par godina unazad (uključujući i izvrsnu ulogu u odličnoj ostrvskoj TV seriji *A Very English Scandal* u režiji Stivena Frirsa) nimalo iritantan i više nego funkcionalan; Mišel Dokeri (znana iz *Dauntonske opatije*) u svojoj prvoj posve valjanoj ulozi na filmu; Kolin Farel u vrhunskoj epizodi i dosad neviđenom relaksiranom glumačkom pristupu i izvođenju...

Podno svih ovih i ostalih pohvala koji se uz manje ili više relativizacija i sa manje ili više opravdanih povoda mogu izreći u slučaju ovog filma, između ostalog stoje i dva-tri, reklo bi se, izrazito važna pitanja. Prvo, da li je ovo možda zapravo Ričijev (opravdano) kalkulantski povratak na čuvene "fabričke postavke"? I, ako jeste, kako bi gledaoci trebalo da se postave prema takvoj proračunatosti? Drugo, da li bi *Gospoda* ostavila ovako snažan utisak dobrodošlog daška svežine i atipičnosti (unutar aktuelne repertoarske ponude i studijske politike koja je kroji i oblikuje) da je priča izneta u preglednijem i linearnijem narativnom modu? A s tim u vezi i sledeće – sve da je Riči ovde isporučio narativno linearniji i svedeniji film na istu temu i sa istim junacima, da li bi i tada to bio pravi Riči (dakle, voljen, cenjen, omažiran i oponašan) i da li bi to predstavljalo novi mini-zaokret unutar sličnog ili pak izdaju filmskog jezika koji ga je doveo do pomenutih visova?

Novim filmom Riči je izabrao sasvim zasluženu priliku za novi početak podalje od studijskih beslovesnosti na koje je morao ili odabrao da traći svoj nepobitni talenat (kao i davnih dana već dobro izbrušenu veštinu). U krajnjem zbiru mereno, ovo je vrlo dobar film u kome je lako i opravdano uživati, a osim toga, ovo je i delo koje sluti nove srećne ishode po reditelja. Ovo, dakle, jeste dobro, ali s druge strane, *Šifra U.N.C.L.E.* od pre nekoliko leta je bila odličan film, možda i remek-delo unutar ešalona svog soja, koje je ukazivalo da se Riči zapravo možda najbolje snalazi kada je daleko i od infantilnih CGI budalaština i od moknija, čija su, doduše, *Gospoda* baš dobar izdanak.

ZORAN JANKOVIĆ

Radio Laguna
Popodnevni program
93,7FM

TEMPOMAT
SA DAČOM

Danilo Jocić
radnim danima
od 12 do 14 sati

Laguna RADIO-93,7
www.radiolaguna.rs

Gdje ćemo sutra tražiti Davida Weisera

Urbani je prostor do posljednjeg kvadratnog metra dizajniran sa jasnom idejom o njegovoj upotrebi. Tu šetaš, tu trčkaš, tu napravi selfie, tu poljubi devojkicu, tu bleji u reku i razmišljaš o životu. Nema više nedizajniranog iliti degradiranog prostora

Davno sam čitao čudesnu knjigu *David Weiser* poljskog pisca Paweła Huellea i samo se približno sjećam te priče o nestanku židovskog dječaka u poslijeratnom Gdanjsku, ali je u meni još živ prostor po kojem pripovjedač priče bezuspješno traga za svojim nestalim poznanikom. Zapravo je to duh prostora, duh ispraznjenih skladišta i zatvorenih tvornica, duh nasipa sa kojih se spuštaju pogledi na Sjeverno more, na luku i na brodogradilište, napuštenih kuća, zaraslih dvorišta punih sjenki nekadašnjih žitelja, prigradskih livada koje presijecaju željezničke pruge i prašni drumovi, šumarak kroz koje se naziru rubovi grada...

No kada bolje razmislim, taj prostor u mom sjećanju i nije toliko Gdanjsk Paweła Huellea koliko su to Ljubljana, Pula i Visoko mog djetinjstva. Čitajući Huellea ja sam, kako to obično biva, Davida Weisera tražio po pulskim brežuljcima, po obalama rijeke Ljubljanice i po blatnjavim seoskim avlijama nadomak Visokog. Pisac me svojim pisanjem nehotice preselio u moje djetinjstvo jer je prostor njegove knjige nosio u sebi nešto meni beskrajno blisko i poznato iako mi se Poljska tada činila dalekom i stranom.

Danas, doduše, ne bih bio u stanju taj prostor prepoznati u gradovima svog djetinjstva, jer dijete prostor poima na posve drugačiji način od odraslog čovjeka. Kao dijete, recimo, nisam razlikovao lijepe od ružnih kuća, bio sam slijep za sve vrste odbojnosti i odvratnosti, ništa za mene nije bilo ni prljavo, ni blatnjavo, ni zanemareno. Dvorišta puna staklenih krhotina, šupe pune dasaka iz kojih prijeteći izviruju zarđali čavli, sve je meni bilo privlačno i drago. Ničeg ljepšeg od nepokošene livade ili nedovršene kuće. Jer crkveno se dvorište začas pretvori u nogometni stadion, ulica se presiječe nevidljivom teniskom mrežom, a u bašči nikne atletska staza.

Kao dijete imao sam neograničenu slobodu kretanja, slobodu posjedovanja prostora. Izaći napolje za mene je značilo ući u današnjoj djeci nezamislivu prostranost. U Ljubljani moj je prostor obuhvaćao čitavo, vrlo rasprostranjeno naselje, a često se širio i van njegovih granica. Kao mali, sedmo-osmogodišnjaci, mi smo prelazili na drugu obalu rijeke, išli kroz selo i penjali se na brdo. Na rubu naselja, odvojena tek jednom većom livadom, stajala je psihijatrijska bolnica, a ispred nje košarkaško igralište, niže prema rijeci nalazio se dvorac čiji su stanovnici imali opasne pse, a sjeverno, prema pruzi, bila je pustopoljina puna građevinskog otpada.

Ljeti, u Puli, moj je prostor kretanja bio i manji i veći istovremeno, neograničen pojmom naselja. Iza samoposluge preko puta bilo je zvanično okupljalište djece, ali to "iza" moglo je značiti i "ispred" i "pored" i "ni blizu" samoposluge. Kao da tražimo nekog izgubljenog Davida Weisera, mi smo ulazili u tuđe haustore, dvorišta, po-

Piše:

Goran Vojnović

Pisac i ureditelj iz Ljubljane

drume i skladišta, zalazili smo u puste, slijepe ulice, penjali se na terase, na potkrovlja i na krovove. Ponekad bi tako šireći svoj, zašli u prostor nekih drugih dječaka pa bi dolazilo do teritorijalnih sukoba. Jer je prostor svima nama bio važan i za njega smo se bili spremni potući.

Danas su djeca u svom kretanju krajnje ograničena i to ne samo radi nas, njihovih roditelja koji ih držimo bliže sebi nego što su naši roditelji držali nas. Urbani se prostor u zadnjih tridesetak godina veoma izmijenio. Izgradio se. Uredio se. I dizajnirao. U Ljubljani gotovo da nema više praznog, nenapučenog i nenamjenskog prostora kojim bi djeca mogla

besciljno lutati. U naselju u kojem sam odrastao u proteklih je desetak godina sagrađeno pet nemalih supermarketa, nekoliko parkirališta, jedan *bike park*, veliko dječje igralište i starački dom.

Urbani je prostor do zadnjeg četvornog metra dizajniran sa jasnom idejom o njegovoj upotrebi. Tu šetaš, tu trčkaš, tu napravi selfie, tu poljubi devojkicu, tu bleji u rijeku i razmišljaš o životu. Nema više nedizajniranog iliti degradiranog prostora, prostora koji bi mogla uobličiti dječja mašta. Pa čak da mi djecu i pustimo da kao mi nekada slobodno lunjaju gradom, ona ne bi mogla probiti granice koje su im dizajneri prostora postavili. Jer urbanisti i arhitekti su danas jedini kojima je dozvoljena igra s prostorom, a na svima ostalima je, pa tako i na našoj djeci, da prihvatimo pravila njihove igre.

U toj potrebi da se gradska vreva koreografira, da se gradski život uobliči, a čovjek u gradu uokviri, ima po meni nešto zagušujuće, nešto neslobodno, pa me danas kada prolazim pored napuštene ljubljanske tvornice bicikla Rog i kada kroz vrata zavirujem na njeno neugledno dvorište obuzima neka čudna nostalgija. Odraslome meni taj je Rog iskreno rečeno jedno krajnje depresivno i odbojno mjesto na koje nipošto ne zalazim, ali u njemu ipak prepoznajem prostor kojim bih kao dijete mogao slobodno švrljati i u njemu dangubiti. Samo bih još u Rogu, čini mi se, mogao tražiti nestalog Davida Weisera.

Tvornicu Rog su inače prije petnaestak godina okupirali raznorazni skvoteri i aktivisti koji se od tada uspješno upiru gradskoj vlasti koja bi na elitnoj gradskoj lokaciji rado izgradila nekakav art centar. Rogovci, kako ti skvoteri i aktivisti sebe nazivaju, bore se za zadnje pedlje neuređenog, neosvojenog gradskog prostora. Rog je njihov oslobođeni teritorij, to je njihov prostor slobode. I kad jednog dana gradske vlasti dobiju i zadnju sudsku parnicu i istjeraju iz Roga zadnjeg skvotera, jadni će David Weiser biti zauvijek izgubljen. A zajedno sa njim izgubit će se i ono malo djece što je ostalo u nama.

NEKA NAROD O

Svima je jasno da se Donald Tramp oglušio o Ustav SAD i zloupotrebio svoj položaj. Ipak, u izbornoj godini republikanci nisu bili spremni da ga puste niz vodu: bez njega ne bi imali nikakve šanse na predsjedničkim izborima u novembru, a i ne valja se zamerati osvetoljubivom predsjedniku

“Zadržavanjem vojne pomoći Ukrajini i ohrabriranjem tamošnje vlasti da otvore istragu protiv oca i sina Bajden, predsjednik jeste prešao granicu, ali to nije dovoljno da ga Senat opozove – američki narod treba da odluči o njegovoj budućnosti na predsjedničkoj funkciji.”

Šta u prevodu znači ova izjava koju je senator iz Tenesija Lamar Alekzander posljednjih dana “suđenja” Donaldu Trampu u Senatu dao tokom gostovanja kod Čaka Toda na En-Bi-Siju? Da je njemu i znatnom broju njegovih republikanskih kolega sve jasno i da su svega svesni, ali da uprkos svemu tome, ne žele da puste niz vodu Donalda Trampa.

OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA

Kada ovo, pored serije tvitova, na televiziji izjavi uvaženi senator koji će se u januaru iduće godine penzionisati nakon četrdeset godina javne službe, od kojih posljednjih osamnaest u gornjem domu Kongresa, može se samo zamisliti u kakvom strahu od Donalda Trampa žive oni republikanci kojima je i dalje stalo do položaja i privilegija. Biti protiv predsjednika i šefa stranke, naročito ovakvog kakav je Tramp, pokazalo se kao stavljanje tačke na političke ambicije.

Zato će nakon dvonedelnog “suđenja”, u noći kada ovaj broj “Vremena” bude u štampi, verovatno svi republikanski senatori, njih pedeset troje, glasati u

korist predsjednika SAD, protiv optužbi da je zloupotrebio položaj u vezi sa Ukrajinom i da je opstruisao Kongres, što su mu demokrate iz Predstavničkog doma stavile na dušu kada su ga u decembru *impiĉovale*. (vidi “Vreme” broj 1501)

Pošto republikanci imaju većinu u Senatu, i treće “suđenje” jednom američkom predsjedniku biće završeno identičnim ishodom – njegovim ostankom na funkciji.

PARTIJSKA LINIJA

Toliko mali broj pokušaja da se opozove američki predsjednik (postupak protiv predsjednika Niksona okončan je zbog njegove ostavke) nipošto ne govori

ODLUČI

MONTIRAN PROCES: Zaštićeni optuženi Donald Trump

Foto: AP

bi većini produžio taj status.

Ostajući u potpunosti na liniji sa Trampovim tezama, republikanci su u Predstavničkom domu kao po komandi ponavljali da je opoziv "lov na vešice", čisto politički proces (što naravno jeste), da ga demokrate mrze i da žele da mu naude, da u "ukrajinskoj priči" nije bilo ničega spornog a kamoli razloga za impičment i sve u tom stilu.

NE DAMO DONALDA

Od republikanaca u Senatu očekivalo se da iskoriste svoju većinu i da posao obave u što kraćem roku. Pošto je bio poznat datum kada će se predsednik

obratiti Kongresu i naciji o "Stanju nacije" (4. februar), verovalo se da će Tramp tom prilikom optrčati "pobednički krug" sa dobijenom oslobađajućom presudom i ceriti se demokratskim zakonodavcima u lice dok ovi budu prisiljeni da sede i slušaju ga kako se skoro dva sata seiri o svojoj nevinosti.

Odluka šefa senatske većine Miča Mekonela da finalno glasanje ipak bude 5. februara, navodno je, prema američkim medijima, naišla na Trampovo odobravanje iako to treba uzeti sa dozom rezerve.

Mekonel je svestan da je sudbina Republikanske partije – sadašnjih političara i onih koji tek nameravaju da se kandiduju – u potpunost vezana za Trampa, čak iako mu u novembru ove godine izmakne reizbor. Jer, jedno nezvanično

»

u prilog tezi da su ostali predsednici bili anđeli. I danas će mnogi reći da je Kongres lako prešao preko Reganovih afera, Bušovog isfabrikovanog *casus belli* u Iraku ili Obaminog masovnog nadziranja Amerikanaca.

Ali danas je jasno da bi takve inicijative pridobile zakonodavce obeju velikih američkih stranaka, iako verovatno ne u dovoljnom broju, da predsedniku uruče otkaz. I kad su u pitanju predsednici koje je zadesila sudbina impičmenta (u širem smislu značenja tog pojma kao postupak opoziva) Džonsona i Klintonu, nije bilo podele po partijskoj liniji prilikom glasanja.

U tome se aktuelni impičment razlikuje od svih prethodnih. Izraziti partijski karakter svih poteza koje vode obe stranke najkasnije od 2016. godine, prašta pridruživanje "drugoj strani" prilikom glasanja samo ako su u pitanju viši interesi, poput reizbora nekog zakonodavca koji

Bruka na startu unutarstranačkih izbora demokrata

U utorak, dan nakon kokusa u Ajovi, prvog u seriji nadmetanja kandidata za predsedničku nominaciju Demokratske partije, pobednik nije bio poznat, kao ni ukupni rezultati glasanja u toj omanjoj saveznoj američkoj državi, koja po višedecenijskoj tradiciji otvara sezonu unutarstranačkih izbora. Prema izjavama zvaničnika Demokratske partije u Ajovi, došlo je do problema u funkcionisanju aplikacije preko koje su sa mesta gde su održavani kokusi slati rezultati, "što je delom dovelo do kašnjenja s objavljivanjem konačnih rezultata i stvorilo konfuziju oko izbornog procesa u Ajovi".

Bez uobičajenog momentuma koji dobija pobednik u Ajovi, ali i bez bilo kakvog zvaničnog broja glasova i plasmana, svi predsednički kandidati uputili su se iz Ajove u Nju Hempšir gde će idućeg utorka biti održani prvi primarni izbori u sezoni. Do kraja meseca birači Demokratske partije glasaće na predizbornoj u Nevadi i Južnoj Karolini, da bi 3. marta, na tzv. Super utorak, predizbori bili održani u 14 saveznih država, među kojima su Teksas i, prvi put u tom delu kalendara, Kalifornija, države koje na završnu konvenciju demokrata šalju najveći broj delegata.

Tehnički problemi izazvali su salve podrugivanja republikanaca, u stilu "kako demokrate misle da vladaju Amerikom ako nisu u stanju ni da izbroje glasove tokom izbora svog predsedničkog kandidata".

istraživanje o potencijalnim kandidata republikanaca za 2024. pokazuje da je od petoro kandidata dvoje s prezimenom Tramp – sin Don i ćerka Ivanka – i da Donald Tramp uživa veoma visoku podršku među republikanskim glasačima.

Šef republikanaca u Senatu mogao je da vidi kako njegovi prijatelji iz Kongresa naprasno donose odluke da se više ne kandiduju, kao i kako prolaze oni kojima proradi dostojanstvo i samopoštovanje, pa bivaju izloženi Trampovim tvitovima ili, čak, pretnjama smrću i verbalnim napadima "trampista".

BEZ SVEDOKA

To, izgleda, ne bi mimoišlo ni senatora Aleksandera iako uskoro odlazi u penziju. Ili su mu se drugi strahovi motali po glavi kada je, uprkos očekivanjima, odbio da se pridruži nekolicini svojih kolega u podršci senatskim demokratama da tokom "suđenja" budu saslušani neki od Trampovih bliskih saradnika, poput bivšeg savetnika za nacionalnu bezbednost Džona Boltona.

Izvodi iz njegove nove knjige slučajno su se našli na stranicama "Njujork tajmsa" baš tokom rasprave u Senatu, a naročitu pažnju privukao je deo gde navodi da mu je Tramp u avgustu prošle godine rekao da ne želi da prosledi vojnu pomoć od blizu 400 miliona dolara Ukrajini dok mu tamošnji zvaničnici ne pomognu oko istrage sadržaja famoznog servera Demokratskog nacionalnog komiteta (koji je bio hakovan u kampanji za prošle izbore), te oca i sina Bajdena.

Ti svedoci bili bi odgovor demokrata na trampističku tezu o tome da su tokom impičment istrage bili saslušavani svedoci koji nemaju neposredna saznanja o razlozima za zamrzavanje pomoći Ukrajini.

No, nije to jedini primer kada je Mekonel zagazio u licemerje. Sam je, naime, tražio da se čitav proces "suđenja" u Senatu odvija po modelu Klintonovog suđenja iz 1999. godine. Ipak, svestan pogubnosti dovođenja ljudi predvođenih Boltonom, koji bi svakako imali šta da kažu, a sa Trampom koji mu sedi za vratom, Mekonel je zanemario bitne delove iz Klintonovog "suđenja" – to jest, upravo svedoke.

SPREMAN NA SVE

Ali zašto je Mekonel uopšte želeo da mu precedent od pre 21 godine bude zvezda vodilja? Naravno da mu nije bila namera da "suđenje" Trampu, kao tada Klintonu, traje gotovo pet nedelja, ali to nije bio ustupak predsedniku već nekim svojim senatorima. Koliko god želeo da Tramp ostane na vlasti, Mekonel razmišlja i o alternativnom scenariju: da pobedi kandidat demokrata. U tom slučaju, predsednika će sputavati samo sastav Kongresa i zato Mekonel čini sve da očuva svoju većinu – bez Trampa, to će biti moćno oružje, s Trampom i u naredne četiri godine, još moćnije – a u njoj ima onih koji će se u novembru suočiti sa neizvesnim izborima.

Njihov glas da Trampa ostane u Ovalnoj kancelariji i ovako će biti municija kojom će ih rivali gađati u kampanji, i u tom smislu maksimalno izigravanje procedure i ustavne dužnosti Senata u slučaju postupka opoziva predsednika nepotrebno bi pogoršala ne baš impresivne brojke u izbornim anketama.

Jedna od pretpostavki zbog čega je "suđenje" Endrjuu Džonsonu 1868. godine propalo jeste da je među senatorima vladala bojazan od političkih potresa koje bi doneo njegov naslednik. Umesto opoziva u Senatu, sačekali su se izbori te godine, ali Džonson nije više bio predsednik. Danas isti argument protiv smenjivanja ne iznose samo senatori, već je to naglasio i njegov tim branilaca – neka narod na izborima za deset meseci donese presudu o Trampu, takva odluka ne može biti u rukama senatora.

Kritičari takvog pristupa ukazuju da bi onda čitav postupak opoziva jednostavno mogao da se izbriše iz ustava, čiji su se autori ne samo izborili za taj mehanizam, već su uspeali da se suprotstave još tad prisutnom argumentu da narod treba bude sudija, pa "ako predsednik bude izabran, to je dokaz njegove nevinosti". Tvorci Ustava SAD je još 1787. godine brinulo da li će predsednik, kojeg druga grana vlasti ne sankcioniše kroz postupak opoziva, za potrebe ostanka na vlasti (reizbora) biti spreman da učini baš sve, ma koliko bilo nemoralno i nelegalno?

Ko može da tvrdi da Tramp na to nije spreman, sada kada iz "suđenja" u Senatu izađe kao slobodan čovek?

DENIS KOLUNDŽIJA

Prekrajanje istorije

Novi sul

Ko snosi deo krivice za izbijanje Drugog svetskog rata? Šta predstavlja Armija krajova? Kako je poginuo Vladislav Sikorski? Da li je Crvena armija odgovorna za pokolj u Varšavi? Da li je Čerčil to znao? Ko je bio Stjepan Bandera? Različito tumačenje istorije doprinosi podgrevanju hladnog rata koji je ponovo podelio svet

Piše: Ivan Ivanji

Predsednik Poljske Andžej Duda odbio je da dođe u Jerusalim na obeležavanje 75. godišnjice oslobođenja koncentracionog logora Aušvic. Razlog je bio taj što je predsednik Rusije Vladimir Putin bio pozvan da održi govor, a on, Duda, nije iako se mesto koje je postalo metafora za užas nalazi u njegovoj zemlji. Putin zato nije bio pozvan u Poljsku na obeležavanje godišnjice oslobođenja koncentracionog logora Aušvic iako su ga oslobodili vojnici Crvene armije. Rukovodstva dveju zemalja uzajamno se optužuju da snose deo krivice za početak Drugog svetskog rata pozivajući se na istoriju, a zapravo se oslanjaju na poluistine.

U Jerusalimu su se na obeležavanju datuma koji ukazuje na najveće strahote u dosadašnjoj istoriji čovečanstva, ali i pobede nad nečoveštvom, skupili predsednici država i vlada četrdeset i pet zemalja. Većina Izraelaca nije bila nimalo oduševljena time. Zemlja je zbog visokih inostranih zvanica danima bila mestimično blokirana. Bulevarima glavnog grada i auto-putevima jurile su kolone šefova tuđih zemalja i njihove pratnje uz domaće obezbeđenje.

Pored velikog broja predstavnika domaće i svetske svekolike elite, na svečanost je pozvana tek šaka preživelih logoraša. Mnogi Izraelci su to tumačili kao manjak poštovanja prema žrtvama logora, smatrali da je ogromnu sumu

okobi u senci prošlosti

RAZLIČITI POGLEDI: Prisustvo Vladimira Putina na ceremoniji u Jerusalimu...

Foto: Sputnik/AP

novca potrošenu na gošćenje uvažanih stranaca trebalo uložiti u boljitak preživelih logoraša i ustanova kulture sećanja na Holokaust. Ovako se obeležavanje oslobođenja Aušvica pretvorilo u predizbornu kampanju za dosadašnjeg premijera Izraela Benjamina Netanjahua, koji je, uzgred budi rečeno, optužen zbog nekoliko finansijskih malverzacija, a kome izraelski parlament nije odobrio imunitet.

Nedelju dana kasnije, izraelski memorijalni centar Jad Vašem uputio je svetској javnosti izvinjenje što je gostima prikazao dokumentarni film u kome se "potkrao niz netačnosti i koji je neuravnoteženo prikazivao istorijske činjenice". Levo-liberalni list "Harec" kritikovao je da je u njemu zastupljena "proruska linija".

Šta da se kaže, ako na temu Holokausta više nije pouzdana ni institucija, koja se zahvaljujući svom ogromnom arhivu i velikom broju eksperata smatra najmerodavnijom na svetu za tu istorijsku

tematiku? Bojim se da je izvinjenje Jad Vašema politički motivisano, da rukovodstvo nije bilo imuno na američke pritiske, pa sa utoliko više opreza pokušavam da iznesem podatke koji ukazuju na prekrajanje istorije i uvlačenje teorija zavere u nauku.

POKOLJ U KATINSKOJ ŠUMI

Prepucavanje na relaciji Moskva–Varšava počelo je kada je ruski ambasador u Poljskoj Sergej Andrejev izjavio kako je Poljska sukrivac za Drugi svetski rat, da je doprinela njegovom izbijanju. Tvrdio je da je tadašnja vlada u Varšavi sprečila stvaranje koalicije protiv Hitlera i time prisilila Moskvu da sklopi pakt sa nacističkom Nemačkom. Ta neočekivana provokacija je došla sa relativno niskog nivoa, nije je izgovorio niko iz Kremlja, ali je u poljskim ušima strašno odjeknula.

Na šta je Rus aludirao? U toku leta 1939. godine ruska strana je zaista predlagala Velikoj Britaniji i Francuskoj stvaranje nekog pakta ili ugovora. Te dve zemlje

su pristale, ali samo na veoma niskom diplomatskom nivou, iako su pre toga premijer Ujedinjenog Kraljevstva Nevil Čemberlen i francuski premijer Edvard Daladje marta 1938. godine otputovali u Minhen Hitleru na noge. Staljin je želeo takav skup u Moskvi radi dogovora o interesnim sferama u Evropi i bio je razočaran. Autoritarna poljska vlada naginjala je svemu što je antisovjetsko. To, između ostalih, potvrđuju britanski istoričar Norman Dejvis, nemački istoričar Wolfgang Benc i sovjetski diplomata i Staljinov prevodilac Valentin Tereškovi. Nečeg, dakle, u tome ima, mada mislim da je nazvati Poljsku sukrivcem preterivanje, poluistina, a to znači prekrajanje istorije.

Poljsko užasavanje nad Rusijom utemeljeno je pre svega u masakru kod Katinske šume blizu Smolenska. Masovne grobnice su 1942. godine pronašli prinudni radnici u Poljskoj. Nacistička propaganda je 11. aprila 1943. objavila da su pronađeni posmrtni ostaci 4.400 poljskih

**...odsustvo Vladimira Putina
na ceremoniji u Aušvicu**

Foto: AP

intelektualaca i vodećih oficira koji su aprila i maja 1940. godine ubijeni po naređenju Moskve. SSSR je to demantovao i tvrdio da je to učinila nacistička vlast. Celi svet izvan Hitlerove koalicije je u tom trenutku poverovao Moskvi, od Berlina se očekivao svaki užas, svaka laž. Posle rata su zapadni istoričari počeli da ispituju događaje i sumnja je ponovo pala na Sovjete, ali tek je Mihail Gorbacov 13. aprila 1990. godine objavio dokumenta koja dokazuju da je zaista lično Staljin naredio pokolj. Ne samo u Katinskoj šumi, nego i na raznim drugim mestima pobijeno je oko 25.000 članova poljske elite. Aprila 2010. godine Vladimir Putin i tadašnji predsednik Poljske Donald Tusk zajedno su položili venac u Katinu i poklonili se pred senima žrtava NKVD-a, što znači da je i Putin konačno priznao taj zločin.

POLJSKA VLADA U IZBEGLIŠTVU

Veoma važno po odnose dveju zemalja, a do kraja nerazjašnjeno, jeste šta se

sve dogodilo tokom varšavskog ustanka između 1. avgusta i 2. oktobra 1944. godine. Literatura o tome gotovo je nepregledna i kontroverzna. Iako se suštinski bitno razlikuje, situacija u Poljskoj će se lakše razumeti ako se donekle uporedi sa nekim događajima u Jugoslaviji.

Jugoslavija je posle okupacije pocepana, nastale su državice kao "Nezavisna država Hrvatska" ili Nedićeva Srbija; Poljska je prosto ukinuta, njena teritorija postala je "generalni guvernerman" nemačkog rajha, nije bilo nikakve vlasti koju bi Berlin mogao da prizna; jedan broj poljskih političara je preko Francuske pobjegao u London i organizovao vladu u izbeglištvu, koja može da se uporedi sa jugoslovenskom vladom u izbeglištvu; u samoj Poljskoj su se organizovale jedinice otpora, najjača je bila Armija krajova – poljska armija u domovini – koju je priznavala poljska vlada u izbeglištvu kojoj je predsedavao general Vladislav Sikorski. Armija krajova sa oko 350.000 članova može da se uporedi sa jugoslovenskom "vojskom u otadžbini" pod koma-

dom Draže Mihailovića, pogotovu što je poljska direktiva bila da se bavi špijunažom, donekle sabotazama, ali da se nika-ko ne upušta u otvoreni sukob sa nemačkom okupacionom silom da ne bi prouzrokovala represiju nad civilnim stanovništvom. Nemce je valjalo napadati tek kada Nemačka poklekne, ali onda navaliti da se "preseku tetive poklekne vojne sile".

Nasuprot njoj, postojala je i komunistička Armija ludova – Narodna armija – koja je bila u vezi sa poljskim komitetom u Moskvi, ali je imala samo stotinak hiljada pripadnika, pa poređenje sa narodno-oslobodilačkim pokretom u Jugoslaviji nije moguće. Ona nije imala snage da napada, a kamoli da oslobađa teritorije. Nije dolazilo ni do sukoba između Armije krajova i Armije ludove, a samo veoma sporadično do kontakta i saradnje.

Do 1944. godine došlo je do mnogih promena. General Sikorski je poginuo u avionskoj nesreći – o čemu će još biti reči – izvršen je atentat na Hitlera, Crvena armija ređala je pobedu za pobedom, zapadni saveznici su se iskricali u Nor-

mandiji i napredovali ka Berlinu. Poljska vlada u izbeglištvu je shvatila da neće imati nikakvog uticaja nakon pobeđe nad Hitlerom ako nešto pod hitno ne preduzme. Naslednik Sikorskog Stanislaw Mikolajčik je, zahvaljujući posredovanju Čerčila, uspostavio kontakt sa Moskvom i preko Kaira doputovao u sovjetski glavni grad. O tome je detaljno pisao u svojim memoarima. Dočekao ga je Vjačeslav Molotov i ledenim glasom upitao: "Šta vi hoćete?" Rekao je da kao predsednik poljske vlade želi da razgovara sa Staljinom. Odgovor je bio da je Staljin zauzet vojnim operacijama, da će ga na kratko primiti, a Poljak neka razgovara sa Komitetom nacionalnog oslobođenja, koji je pripreman kao alternativa poljskoj vladi u Londonu. Kad je 1. avgusta počeo ustanak u Varšavi, Mikolajčik je bespomoćno sedeo u vili koja mu je dodeljena u Moskvi.

BITKA ZA VARŠAVU

Borba za oslobođenje Varšave sopstvenim snagama bila je odlučujuća za ustrojstvo istoka Evrope posle pobeđe nad Hitlerovom Nemačkom. To je režim u Moskvi veoma dobro znao, otvoreno je pitanje da li su zapadne sile, pre svega Čerčil, u potpunosti bile u toku. Ja polazim od toga da Čerčil nije samo znao, već je i prihvatio šta će se dogoditi.

Radio Moskva je 29. jula pozvala građane Varšave na ustanak ne pominjući ni jednu od organizacija otpora. Armija krajova uspeła je, u sadejstvu sa Crvenom armijom, da oslobodi nekoliko gradova na istoku Poljske, ali bi posle svakog takvog uspeha njeni borci bili razoružani. Verovatno su komandanti u Varšavi sumnjali da se to može dogoditi i njima, ali su smatrali da je bitno da se po završetku rata može reći da su Poljaci sami oslobodili svoju prestonicu. Očigledno je razvoj slično procenila i sovjetska strana jer to nije dozvolila.

U centru Varšave došlo je do velikih uličnih borbi. Iako su nemačke snage bile višestruko jače i po brojnom stanju i po naoružanju, ustanici su uz strahovite gubitke oslobađali kuću po kuću, dvorište po dvorište, kvart po kvart, nadajući se pomoći sovjetskog i britanskog ili američkog vazduhoplovstva, kao i da će borci Crvene armije stići u pomoć. Crvenoarmejci su, međutim, do 14. septembra

oslobodili delove grada istočno od reke Visle i onda stali. Od uličnih borbi bili su udaljeni tek stotinak metara, ali je glavni štab zabranio da se mešaju u nastavak borbe za Varšavu.

Nemci su povukli sa fronta nekoliko esesovskih jedinica i poslali ih u Varšavu. Hajnrih Himler je izdao naređenje da se u glavnog grada Poljske pobiju svi građani, ne samo oni koji su nosili oružje, nego i starci, žene i deca. Oficiri Crvene armije mogli su masakr da posmatraju preko svojih dvogleda. Armija krajova je kapitulirala 1. oktobra, Crvena armija umarširala je u ruševine nekada tako lepog grada tek 17. januara 1945. godine.

Nemoguće je da britanska obaveštajna služba nije bila upoznata sa svim pojedinostima. Čerčil nije intervenisao kod Staljina iako su bili u stalnom kontaktu. Britanski premijer je još 1942. godine posetio Staljina. Nije bilo samo teških pregovora o sovjetskom zahtevu da zapadne sile otvore drugi front u Evropi, nego i intimnih, prijateljskih sastanaka. Na jednoj večeri učestvovala je i Staljinova kćerka Svetlana, koja je studirala engleski jezik. U svojoj autobiografiji je zabeležila: "Bilo je dosadno, razgovarali su o politici."

Zabeleženo je, međutim, i da su se dvojica lidera povukla da razgovaraju u četiri oka ("u četiri oka" obično znači uz prisustvo samo prevodilaca) i uz mnogo odlične hrane pili do zore. O tome u svojim memoarima svedoče sovjetski prevodilac Valentin Tereškov i britanski prevodilac major Artur Herbert Birs, mada veoma diskretno, ne ulazeći u detalje ovih moskovskih noći. Sve u svemu, Čerčil je sve vreme rata imao otvorenu liniju sa Staljinom, imali su ličan odnos.

POGIBIJA SIKORSKOG

Poljski predsednik vlade u izgnanstvu Vladislav Sikorski poginuo je na nerazjašnjeni način 4. jula 1943. godine. O tom incidentu isplela se teorija zavere na najvišem nivou.

Nemački pisac Rolf Hohut je svetsku slavu stekao 1963. godine svojom dramom *Namesnik* o Aušvicu, u kojoj kritikuje papu Piju XII da se nemarno odnosio prema Holokaustu. Narodno pozorište u Beogradu postavilo ga je na scenu 1966. godine. Hohutova drama *Vojnici* objavljena kao knjiga i premijerno

izvedena 1967. godine, pretežno se bavi britanskim bombardovanjem Drezdena pred sam kraj rata, koji vojnički nije bio potreban, za cilj je imao samo ubijanje što većeg broja civila. Hohut tvrdi da ga je naredio lično Čerčil, ali takođe i da je organizovao ubistvo predsednika poljske vlade u izbeglištvu Sikorskog, da se radilo o perfidno isplaniranoj likvidaciji političara koji je postao smetnja za britanske odnose sa SSSR. Kada su pisca zbog toga oštro kritikovali, ukazivali da se radi o uvredljivoj izmišljotini i senzacionalizmu radi većeg književnog uspeha, tvrdoglavo je nastavio da iznosi tobožnje dokaze.

Činjenica je da je 4. jula 1943. nešto posle 23 sata, sa aerodroma u Gibraltaru poleteo četvoromotorni bombarder britanskog ratnog vazduhoplovstva liberator AL S23. U avionu se nalazilo šesnaest osoba: predsednik vlade Sikorski, šef generalštaba poljske vojske Tadeus Klimmeki, britanski pukovnik Viktor Aleksander Kazelet, njihova pratnja i sedam članova posade. Pet minuta posle poletanja pilot češke nacionalnosti Edvard Prhal javio je da se nalazi na visini od 50 metara i da ne uspeva da podigne letelicu, koja se posle toga strmoglavila u more. Poginuli su svi putnici osim pilota, koji je začudo sa lakšim povredama spasen iz vode. U toku istrage o nesreći on je izjavio da je zakazao visinski upravljač. To je dokazano i prilikom ispitivanja ostataka aviona koji su preneti u Englesku, ali nije utvrđeno šta ih je blokiralo. Prhal se posle rata vratio u Čehoslovačku i radio na aerodromima. Kada su ga tamošnji novinari zamolili da potvrdi da je Sikorski namerno ubijen, rekao je samo: "Komunisti ne mogu da zamisle da državnik može da umre prirodnom smrću." Nije čudo što se tako držao jer je samom činjenicom što je ostao živ mogao da bude optužen kao saučesnik.

Još za vreme rata nastale su legende o ubistvu Sikorskog. Bilo je teza da je u atentat umešan i poljski general Vladislav Anders, koji je stajao na čelu konkurentskog poljskog korpusa od oko 50.000 vojnika. Njegova jedinica, nazivana i "Andersova armija", borila se protiv Nemaca u Africi na strani britanske vojske. Nacistička obaveštajna služba javno se hvalila u listu "Felkišer beobahter" »

SPORNA SMRT I SPORNA PROŠLOST:

Vladislav Sikorski i Stjepan Bandera

Fotografije: wikipedia.org

da je njihov agent u Gibraltaru sipao šećer u gorivo aviona, što sigurno nije tačno, jer niti su nađeni tragovi šećera, niti bi to moglo da utiče na visinski upravljač.

Nekoliko ozbiljnih nemačkih medija, tako i "Špiegel", kritikovalo je u svojim recenzijama Hohuta, pišući da je neozbiljno Čerčila nazvati ubicom, ali pisac je nastavio da insistira kako mu je Džejn Ledig-Rovolt rekla: "Znali smo da je u Gibraltaru i da će te noći biti mrtav..." Hohut je obećao da nikad neće odati njen izvor, ali je pitao da li je Čerčil uopšte znao za pripremu atentata. Odgovorila je: "Sasvim sigurno jeste. Poznajem nekog ko je zbog toga lično morao kod Čerčila, on je bio veoma utučen, ali je tvrdio da nema izbora..."

Džejn, koju su u Nemačkoj ironično nazivali "lejdi Džejn", bila je Britanka i za vreme rata radila za jednu od britanskih obaveštajnih službi; posle se udala za nemačkog izdavača Hajnriha Marija Lediga Revolta. Nije stoprocentno pouzdan svedok, ali je ipak dovoljno poznata da ne može da se ignoriše šta je izjavljivala.

Velika Britanija je Hohuta proglasila nepoželjnom osobom, engleska pozorišta su odbila da igraju Hohutov komad *Vojnici*. Tim povodom je neko navodno upitao Antonija Idna, koji je za vreme rata kao ministar inostranih poslova koristio isti taj avion, doduše sa drugom posadom, da li se seća "kako smo smaknuli Sikorskog?" On je odgovorio: "Bože, to sam valjda smetnuo s uma."

ANTISEMITSKI HEROJI

Da li se uopšte može zamisliti da političar formata Vinstona Čerčila lično naredi političko ubistvo? Vojskovođe i političari koji predvođe svoje zemlje u vreme rata svesno računaju sa smrću bezbroj mladih ljudi, kolokvijalno rečeno, "šalju ih u smrt". Prihvataju i smrt bezbroj civila kao "kolateralnu štetu". U Nemačkoj su pacifisti nosili plakate "Vojnici su ubice". Ministarstvo odbrane ih je tužilo za uvredu i klevetu. Savezni ustavni sud u Nemačkoj je 7. novembra 1995. godine doneo pravosnažnu presudu da javno nazivanje vojnika ubicama "u određenom kontekstu" nije kažnjivo kao uvreda, jer vojnike dakako obučavaju da ubijaju.

O poljskoj "vojsci u otadžbini" u poslednje vreme se opet mnogo diskutuje kako u Poljskoj tako i u Nemačkoj. Trodelna televizijska serija *Naše majke, naši očevi* prikazana na Drugom programu nemačke državne televizije ZDF, u nekoliko scena prikazuje kako pripadnici Armije krajeve izručuju Jevreje esesovcima. Poljska je protestovala na svakom mogućem nivou rekavši da se umesto pomirenja insistira na ponovnom razvijanju mržnje. Urednici su se izvinili, ali najugledniji jevrejski medij u Nemačkoj "Jevrejska algemajne" je u nekoliko članaka insistirala kako je Armija krajova bila antisemitska organizacija. Jevrejski list navodi da je odbila da podrži poznati ustanak u Varšavskom getu, a da su se zbog toga poljski Jevreji pridruživali Armiji ludova, koja je u osnovi bila komunistička. Današnja poljska propaganda to je preokrenula i tvrdi da nisu proganjani Jevreji, već komunisti, pa makar bili i Jevreji.

Činjenica je da se u Poljskoj Armija krajova slavi kao herojska organizacija, a antisemitskih ispada u Poljskoj bilo je i posle oslobođenja od nacista, pa nije poželjna obrada složenih odnosa mnogih Poljaka sa poljskim Jevrejima pre i za vreme okupacije. Publicista Jan Tomaž Gros u svojoj knjizi *Susedi* opisuje masakr nad Jevrejima u gradiću Jevabne bez ikakvog učešća nemačkih okupacionih snaga i koliko je poljskih seljaka učestvovalo u "lovu na sakrivene Jevreje", koliko njih je izdalo Jevreje koji se skrivali "za sitne poklone".

OD HLADNOG DO VRELOG RATA

Vredi zabeležiti i prijateljstvo, gotovo savezništvo, Poljske i Ukrajine u proglašavanju za nacionalne heroje istaknute progonioce Jevreja za vreme Drugog svetskog rata. U današnjoj Ukrajini najlakše je to pratiti kroz odnos prema Stjepanu Banderi.

Bandera se rodio 1909. godine u selu Stari Ukrinov u Galiciji, tada delu Austro-Ugarske. To je bitno napomenuti zbog toga što se ta teritorija svaki čas nalazila u drugoj državi. Najkraće rečeno, posle Prvog svetskog rata ušla je u sastav Poljske, 1939. teritorija je postala deo SSSR, posle Drugog svetskog rata deo Ukrajine kao sovjetske republike, a danas se nalazi na zapadu samostalne Ukrajine.

Bandera je 1934. godine osuđen na smrt zbog učešća u ubistvu poljskog predsednika vlade Bronislava Pierackog, ali je kazna preinačena u doživotnu robiju. Nakon što je Sovjetski Savez na osnovu pakta sa Hitlerom preuzeo taj deo Poljske, pušten je na slobodu. Postao je agent nemačke vojno-obaveštajne službe Abver, posle nemačke okupacije osnovao je Legiju ukrajinskih nacionalista i s njom učestvovao u borbama protiv Crvene armije. Njegove jedinice su aktivno učestvovala u pogromima Jevreja, preuzeli su od esesovaca dobar deo ne samo hapšenja, nego i masovnog ubijanja, tako i u mestu Babin Jar, kada je za nekoliko dana ubijeno 33.000 Jevreja.

Već pomenuti list "Jevrejska algemajne" piše da esesovci nisu znali ni ruski, ni ukrajinski, nisu mogli da ustanove ko su Jevreji, njih su privodili smrti Ukrajinci, saradnici okupatora. Međutim, Bandera je preterao pokušavajući da osnu-

VARŠAVA 1944: Propao ustanak protiv Nemaca

Fotografije: wikipedia.org i Bundesarchiv

je nezavisnu ukrajinsku državu. Zbog toga su ga uhapsili i odveli u koncentracijski logor Sachsenhausen, gde je, doduše, važio za "prominentnog" logoraša, imao je dvosoban stan i bio hranjen kao ese-

sovci. Posle završetka rata ostao je pod lažnim imenom da živi u Nemačkoj, gde je ubijen 1959. godine. Nemačke vlasti su kao ubice označile pripadnike sovjetske tajne službe.

■ Crvenoarmejci su od uličnih borbi bili udaljeni tek stotinak metara, ali je glavni štab zabranio da se mešaju u nastavak borbe za Varšavu

Zašto toliko o njemu? Zar nije u svakoj zemlji bilo saradnika okupatora, izdajnika? Jeste, ali u današnjoj Ukrajini je taj čovek, koga mnogi smatraju teškim ratnim zločincem, zvaničnim predsedničkim ukazom proglašen za narodnog heroja, širom zemlje mu je podignuto 46 spomenika, mnoge ulice nose njegovo ime. Za istok zemlje, za Donbas, u kome se pitaju Rusi, on je ratni zločinac. Pored svega ostalog, i odnos prema njemu deli tu zemlju.

Danas je čak i sećanje na obračun sa fašizmom postalo deo hladnog rata, nametanje različitih interpretacija istih događaja i ličnosti. Prekranjanje istorije je fitilj koji namerno ili nesmotreno može da dovede do pretvaranja hladnog u veoma vreli rat u čijem slučaju bi ruske oklopne jedinice kroz zapadnu Evropu mogle da prođu kao nož kroz puter. Komanda NATO-a čak i ne taji takav odnos kopnenih snaga, te da bi u tom slučaju jedini odgovor mogla da bude upotreba nuklearnog oružja, što bi ujedno bio i smak sveta.

U jeku novog hladnog rata, trvenja novodefinisanog Zapada i Rusije, rusko-poljska granica je najosetljivija linija dodira. Kubanska kriza je 1962. godine izbila kada je Sovjetski Savez postavio rakete isuviše blizu Sjedinjenim Američkim Državama; danas se američke rakete u Poljskoj nalaze pod nosom Rusije. Godine 1962. na čelu zapadnog bloka stajao je racionalni, energični Džon F. Kenedi, na čelu SSSR neuračunljivi Nikita Hruščov. Danas se neuračunljivim može smatrati američki predsednik Donald Tramp, a Putin razložnim i smirenim. Trenutna opasnost od pretvaranja zamenskih u otvorene sukobe, hladnog u vrući rat nije velika. Samo što je trend u svetu već duže vreme negativan.

Da li će nas pojesti

“Teraju nas da mislimo na jedan način i da pišemo o uskom krugu tema i tako nas vaspitavaju, dresiraju. Ako hoću da budem pisac, moram da navezem 300 strana o tome kako srpski kraljevi kopaju oči jedni drugima ili kako je profesor obljubio učenicu”

Nedavno objavljeni roman *Vlasnik svega našeg* (izdavač Arhipelag) prva je knjiga Nine Savčić. Postigao je trenutni uspeh kod kritike, kao i uspeh među publikom, a našao se u širem izboru za Ninovu nagradu za roman godine. To je priča o usamljenosti i teskobi, sofisticiranog jezika i jasne ideje, čija glavna junakinja radi kao privremena zamena u biblioteci koja na policama ima makete knjiga. Njen posao je da dođe na vreme i da sedi u biblioteci zaključana do kraja radnog vremena.

Nina Savčić je, po formalnom obrazovanju i po oblastima kojima se profesionalno bavi, prozni pisac, novinar, lektor, dramski pisac, savetnik za odnose sa javnošću, enterijerista, dizajner nameštaja, grafički dizajner, scenograf, akvarelista, diplomirala je na dva fakulteta, magistrirala na jednom a priprema doktorat na trećem, govori tri strana jezika...

“VREME”: Da li je prekvalifikovanost prednost ili otežavajuća okolnost?

NINA SAVČIĆ: Nipošto Srbija nije mesto za one koji žele više i bolje. Naprotiv. Odbijali su me zato što sam prekvalifikovana. Godinu dana nakon što sam završila roman shvatila sam zašto sam ga napisala. Sebi sam odgovorila na pitanje koje me je pratilo dugo: da li sam u stanju da odem iz Srbije, jer sam sigurna da je to jedini put za ljude koji žele da napreduju. Moja junakinja mi je otkrila da, iako bih u ovom trenutku iz Srbije pobegla glavom bez obzira, to ipak ne mogu da učinim. Kao što je ona ostala u biblioteci, odlučujem da ostanem. Međutim, kao što će ona biblioteku sa apotekarski složenim lažnim knjigama kroz 10 nenapisanih strana možda napustiti, za godinu ili manje možda ću biti spremna da zaključam vrata stana i odem iz Beograda.

Foto: Bojan Stekić

pirane

U romanu govoriš o ideji i fenomenu usamljenosti, a ne o tom osećanju. Da li misliš da se umesto odlučivanja na osnovu emocija i iracionalnosti treba okrenuti formulisanju jasnih ideja u kom pravcu želimo da idemo?

Mi bismo ozdravili u tom slučaju. To je naš antibiotik. Ako bismo izašli iz kolektivnog bunila u koje smo utonuli, ako bismo se usmerili ka realnosti i u skladu sa realnošću i razumom delovali... i tako uporno i svakodnevno mnogo godina... jednog dana bi nam bilo bolje.

Slično je i sa pitanjem slobode – možemo se kretati gotovo svuda kuda poželimo, možemo relativno lako menjati poslove, mesta stanovanja, a ipak je osećaj skučenosti i odsustva kontrole nad sopstvenim životom gotovo opšti.

Sloboda nije samo mogućnost pokretanja udova i izbora hotela na Tari. Mi smo neslobodni zato što živimo u mentalnoj i psihološkoj betonskoj kutiji iz koje ne vidimo svet. Moramo da nađemo zadovoljavajuće mesto u sistemu da bismo se osećali dobro. Ovde to nije lako, gotovo je nemoguće. Osećamo se skućeno zato što je sve neizvesno. To je teško prevazići. Nismo u mogućnosti da uspostavimo kontrolu. Zato su osećanja poniženosti, gneva, promašenosti jaka. Junakinja mog romana nekad pokazuje i hrabrost, kao da se probudi i uzme stvar u svoje ruke, pokrene se. Kod nje se vidi kapacitet za borbu iako je uglavnom melanholijska guta. Tako je i sa nama. Zaiskri potreba da ustanemo i pođemo u boj, ali onda ponovo upadnemo u isto živo blato koje je postalo naše prirodno okruženje. U njoj nekad pobedi znatiželja i odvede je u avanturu. To je zdravo, znači da nije sasvim utonula u pakao melanholije.

Tvoja junakinja dolazi na novi posao i ne uspeva da sazna šta bi tu trebalo da radi, ko su ljudi koji rade sa njom – informacije su joj uskraćene. Da li danas i pored pet televizija sa nacionalnom frekvencijom

nemamo prave informacije kao devedesetih kada smo se informisali porukama i telefoniranjem?

Nama jesu uskraćene informacije i mnogo šta je oko nas, kao u biblioteci iz romana, lažno. Mi živimo u džungli od informacija. Možemo da imamo još 105 kanala i nacionalnih televizija i nećemo znati više nego što sada znamo. Treba da otvorimo četvore oči i podnosimo pritisak koji stvara obaveza da stalno moramo da budemo budni, da vodimo računa o tome koliko je autentično ono što nam ljudi pričaju i da se u skladu sa tim ponašamo. A za sve to vreme, mimo nas prolazi život. Zagađen, naravno, svim izjavama, vestima, rečenicama koje se izvikuju u masu. Zvučaću kao zagovornik teorije zavere, ali čini mi se da u tom ludilu ima nekog sistema, kako kaže Hamlet, naum da nam se baca prašina u oči. Ne gledam televiziju i ne mogu da čitam novine, dovoljno mi je što na najautentičniji način saznajem gde živim i kako mi se piše. Izadnem na ulicu, uđem u prodavnicu i kristalno mi je jasno da je teror primitivizma i gluposti pobedio. Medijska arena je zaista arena u kojoj se svi drže za revere i izivljavaju svoje frustracije. Pitanje da li bi trebalo da imamo slobodne medije postalo mi je otrcano i dosadno. Sve bi trebalo da bude drugačije. Mediji, obrazovanje, zdravstvo, sve. Šta ćemo sa slobodnim medijima ako ne umemo da napravimo bolje društvo, zdravije?

Zar nisu baš slobodni mediji neopohodan preduslov za takvo zdravije društvo?

Apsolutno učestvuju, ali, iz moje perspektive to nikako nije jedina platforma na kojoj treba raditi ako želite zdravo društvo. Tu je i obrazovanje, na primer. Da, trebaju nam slobodni mediji. Međutim, treba nam i zdrava porodica, razuman pogled na svet. Treba nam struktura.

Radila si i radiš u više novina i časopisa, kako procenjuješ kvalitet komunikacije i jezika u medijima?

Mislim da postoji samo mali broj tema za nas zaista važnih – opšti kriminal, ozbiljan sebičluk, siromaštvo, uskraćivanje i sadistički odnos moćnih prema čoveku. O tome se premalo piše. S druge strane, previše se po medijima vuku iste teme koje samo zatvaraju vidik. I nema veze

ko je pozicija, a ko opozicija. Jednostavno, kao da smo potonuli u bunar bez dna, svako se dere dok izgovara svoj tekst i preglumljuje. Mnogo je žuči, a rane su otvorene i nezalečene. Iz tih osećanja teško se zaista vodi računa o komunikaciji i o jeziku.

Koji je tvoj savet?

Možda sam konzervativna, ali mislim da je neophodna ozbiljna edukacija. Ako želimo da pišemo, nije dovoljno da smislimo zaplet i uzmemo laptop u krilo. Imala sam intervju sa Renatom Balestrom, kostimografom i kreatorom. Pitala sam ga šta misli o uličnom odevanju u Beogradu. Odgovorio je: "Ne gledam, trudim se da se zaštitim". Postoje knjige koje sam dobijala na poklon od vrlo dragih ljudi i od kojih bih uspešla da pročitam samo deset strana. Sa nervozom sam ih ostavljala, po cenu da pokvarim odnos. Činilo mi se da mi svaka nova strana pomalo kvari stil. Želela sam da se zaštitim, kako kaže Balestra. Dakle, samo izvrsni pisci.

S obzirom da ti je ovo prvi roman, kako sada kao autor, a ne više samo čitalac, gledaš na situaciju u izdavaštvu?

Da li velike ribe jedu male? I da li za nas male ribe ima planktona? Ne znam. Od romana pa ni od izdavača nisam očekivala čudo. Kod nas od pisanja, bar od pisanja romana koji nisu pesma o ljubavi, srpskoj istoriji ili kombinaciji ove dve teme, ne može da se živi. Dok još nisam odnela rukopis u Arhipelag, raspitivala sam se kod poznanika kako ceo proces nuđenja materijala izgleda. Pitali bi me o čemu se radi i ja bih odgovorila: skoro ni o čemu, nema seksa, nema ubistava, niko nikog nije prevario, nema pretučenih žena ni ostavljene dece. Par puta sam dobila odgovor da mi to niko neće objaviti. Dakle, kao i u svemu. Teraju nas da mislimo na jedan način i da pišemo o uskom krugu tema i tako nas vaspitavaju, dresiraju. Ako hoću da budem pisac, moram da navezem 300 strana o tome kako srpski kraljevi kopaju oči jedni drugima ili kako je profesor obljubio učenicu. Ima mesta za razne ribe u tom akvarijumu. Da li ćete preživeti ili će vas pojesti pirane, to nije pitanje vezano samo za izdavaštvo već za sve.

NEBOJŠA BROČIĆ

Slike iz ličnog života

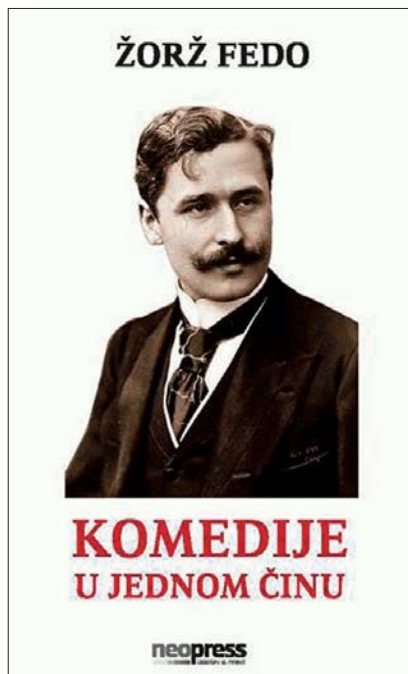
Žorž Fedo, kralj vodvilja, konačno među Srbima i u pisanoj formi, nakon što su 45 godina na pozorišnoj sceni gledali njegovu *Bubu u uhu*

Ako ništa drugo, nedavno objavljena knjiga *Komedije u jednom činu* Žorža Fedoa naučila nas je da se njegovo prezime izgovara Fedo, a ne Fejdo kako je prihvaćeno u našoj pozorišnoj i novinskoj praksi – ko ne veruje, neka proveri u *Pravopisu* Matice srpske iz 2013. godine, preporučuje profesor Sava Anđelković, priređivač ove knjige i prevodilac u njoj objavljenih jednočinki.

Žorž Fedo je na našim pozorišnim scenama rado gledan i poznat pisac – njegova *Buba u uhu* u režiji Ljubiše Ristića igrana je 45 godina u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, a nekoliko godina unazad jedna od najgledanijih predstava te iste scene je *Hotel "Slobodan promet"*. Do 2018. godine bilo je sedamdesetak postavki Fedoovih tekstova. Pa ipak, pre *Komedija u jednom činu* (Neopress, Beograd) prevodi Fedoovih tekstova u štampanom obliku na srpskom jeziku nisu postojali. Sava Anđelković za "Vreme" navodi da su za potrebe izvođenja Fedoovih komedija u pozorištima postojali prevodi Dragoslava Andrića, Danila Kiša, Vladete Dragutinovića, i da je 1990. godine povodom premijere *Velike auto trke* Jugoslovensko dramsko pozorište u svojoj biblioteci "Ars dramatica" objavilo prevod Miodraga Karaulca, ali Fedoove knjige na srpskom nije bilo sve do sad.

VLADAR BULEVARSKOG POZORIŠTA

Verovatno da se baš zbog toga, kaže Sava Anđelković, odlučio za zbirku jednočinki – kako bi u jednoj knjizi objavio što više Fedoovih tekstova i kako bi ti tekstovi, hronološki poredani, predstavili različite faze njegovog stvaralaštva. "Fedo je zaista zaslužio tretman klasika, kako je davno mislio veliki Žan-Luj Baro. Postao je miljenik glumaca i publike već od svojih prvih uspeha. Neki njegovi komadi su na stalnom repertoaru prestižne Francuske komedije, igran je u engleskom Narodnom pozorištu, izvođen je u raznim velikim pozorištima, ali je Fedo

pre svega suvereni vladar repertoara bulevarskih pozorišta."

Opšte je mišljenje da su Fedoovi tekstovi više za prikazivanje nego za čitanje, i više za gledanje nego za izučavanje. Stoga je bilo vrlo malo teoretičara koji su se njime bavili. "Jedno vreme, bio je više zastupljen u američkim univerzitetskim krugovima nego u francuskim, što dokazuju doktorske teze na tamošnjim univerzitetima. Ovi potonji su tek krajem prošlog veka počeli da se više interesuju za njega, a tek početkom ovog veka postao je deo srednjoškolskog obrazovanja. Danas se u pozorištima u Parizu može videti desetak Fedoovih komada, a u knjižarama pored skupih kritičkih izdanja, postoje jeftine knjižice koje se dobro prodaju", objašnjava Sava Anđelković.

TRINAEST JE SREĆAN BROJ

Žorž Fedo (1862–1921) je tipičan predstavnik bulevarske dramaturgije. Bio je uspešan reditelj svojih i tuđih komada, povremeno glumac i slikar, kolekcionar impresionističkih slika, pasionirani koc-

kar, ljubitelj noćnih provoda, lepih žena i još mnogo toga. Najuspešniji je bio u teatru. On je izveo vodvilj iz stanja zamrlosti kad je kao žanr istrošen, doveo ga do perfekcije i time mu omogućio novu mladost. Anđelković naglašava da je Fedo bio samouk, "usavršavao se čitanjem pozorišnih komada i slušanjem ljudi od pera koji su dolazili u očev dom, druženjem sa glumcima. Njegov otac Ernest bio je pisac, a majka Leokardi mlada lepotica jevrejsko-poljskog porekla oko koje su se širile glasine da je Žoržov pravi otac niko drugi do Napoleon III. Posle smrti Žoržovog oca ona se brzo preudala za Anrija Fukjea, koji je, izgleda, bio nešto više od njihovog dugogodišnjeg kućnog prijatelja."

Komediografski opus je počeo u devetnaestoj jednočinkom *Kroz prozor* čiji je muški lik, objašnjava Anđelković, vrlo mek i trpi uticaj svoje (odsutne) žene, tip kakvog će kasnije razviti u likovima Pinglea iz *Hotela "Slobodan promet"* i dovesti do savršenstva u liku Tuda u komediji *Leoni je požurila*. Ohrabren pohvalama kritičara, nakon prvih jednočinki, Fedo piše komediju u tri čina *Krojač za dame*, koja će potvrditi njegov talenat. Narednih pet tekstova nisu se dopali ni kritici ni publici.

Sa dvadeset i šest godina Fedo još nije žurio da se liši momačke slobode u kojoj je bespoštedno uživao. Jedna od najlepših žena Pariza, Mari-An Karolis-Diran, kći slikara, očekivala je da će je Fedo zaprositi. Kako se to nije dogodilo, ona ga je, protiv svih pravila tadašnjeg vremena, naterala da je zaprosi. Posle neuspeha u pozorištu, verovatno mu je bila potrebna neka krupna promena, a smatrao je i da treba da unese malo reda u svoj razuzdani život. Tadašnji mediji su, navodi Anđelković, zabeležili da je devetnaestogodišnja Mari-An sa šarmom i gracioznošću nosila savršeno iskrojenu satensku haljinu i da je sa Fedoom, jednim od najlegendarnijih pariskih kavaljera, činila vrlo

POČETAK:
Pred prvo izvođenje
Bube u uhu,
1971. godine
 Foto: promo

ne scene već duže vreme uselila u scene realnog života.”

SVEMU JE KRIVO SLOVO J

Poslednjih godina šeste decenije Fedo ovog života počinju prvi ozbiljni simptomi bolesti. Njegov sin Žak kaže da je bio vrlo konfuzan i da je jedva uspevaao da izgovori neke reči. Problemi sa vidom i glavoboljom su se povećavali, “ali izgleda i sa umom jer je tvrdio kako mu je majka priznala da mu je Napoleon Treći otac. Pustio je bradu i doterao brkove kako bi izgledao kao njegov ‘otac’. Sličnost je bila zaista frapantna. Sin Žak je tražio pomoć od više lekara, ali bez rezultata. Tek je vrlo uspešni neurolog doktor Sikar ustanovio treći stadijum sifilisa koji mu je napao mozak. Predložio je sanatorijum u Rijeu-Malmezou u kojem je radio, i na insistiranje sina, Fedo je pristao. Sa sobom je poneo rukopise na kojima je radio. Posle nekog vremena nije prepoznavao ni sina, ni doktora. Pao je u komu iz koje se nije probudio. Ispratili su ga brojni prijatelji, ljubitelji njegovog dela, njegova deca, kao i polusestra sa majkom, koja je tada imala osamdeset godina.”

Knjiga *Komedije u jednom činu* objavljena je krajem prošle godine iako je Sava Anđelković svoj deo posla završio godinu i po pre toga. Aleksandar Pejčić, urednik knjige, objašnjava da “niko nije bio zainteresovan da pomogne ovo izdanje. Francuski kulturni centar na svom konkursu pomaže izdanja francuskih pisaca, ali samo prevode dela onih pisaca čija autorska prava nisu istekla, pa izdavač mora najpre da ih otkupi od francuskog izdavača da bi mogao da konkuriše za dodelu sredstava. I pored dobre volje, Francuski kulturni centar nije mogao da nam pomogne. Na konkursu koji je raspisala Skupština grada Beograda nismo dobili sredstva. Jedan kolega je šaljivo prokomentarisao da smo odbijeni jer smo prijavili Fedoa, a ne FeJdoa. Moguće.” ¶

SONJA ĆIRIĆ

lep par. Na crkvenom venčanju je bila Fedoova majka, još uvek zavodljiva u haljini boje duvana, njegova sestra Valentin, porodica, rođaci i prijatelji Mari-An, kao i Dima sin, Emil Zola, ljudi iz izdavaštva, pozorišta i izvesni političari.

Njegov komad *Idem u lov*, inače trinaesti, imao je veliki uspeh kao i naredni: *Dama iz Maksima*, *Iz ruke u ruku*, *Buba u uhu*, *Pozabavi se Amelijom* i jednočinka *Ortans je rekla: “Zabole me baš!”*. Teme za pisanje je nalazio, kaže Sava Anđelković, u sopstvenom životu. “Pažljivo je osluškivao kafanske razgovore i umetao ih bez korekcija u svoje dramske dijaloge. Realnosti iz njegovog bračnog života bile su mu najplodnija inspiracija, dok mu je Mari-An poslužila kao prototip za više ženskih likova. Naime, kada se bračni par Fedo suočio sa novčanim problemima, zbog neumerenog trošenja na žensku garderobu, a najviše zbog Žoržove strasti za kockanjem, dolazilo je do bračnih svađa u kojima je Mari-An briljirala svojim ostrim jezikom. Brojne selidbe unutar istog kvarta kod Jelisejskih polja, čet-

tvoro dece, smanjenje broja raspoloživih soba, prodaja nameštaja, kao i Fedove ljubavnice, sve je to podizalo bračne tenzije. Fedo odlučuje da napusti dom i ode sa jednom torbicom u hotel “Terminus”, koji je ranije posećivao sa ljubavicama. S vremenom će preneti u hotel i gomile knjige, kao i nekoliko slika. Deca su ga redovno posećivala, kao i on njih.

Razvod braka biva ozvaničen i to krivicom Fedoa, koji na sudu nije izneo saznanje da je i njegova žena imala jednog mladog ljubavnika. Deca su dodeljena majci i on je morao da plaća alimentaciju. Međutim, bračni život je i dalje bio izvor Fedoovog pisanja. U komadima *Klistiramo bebu*, *Ma, ne šetaj se tako gola*, *Leoni je požurila ili Slatki bolovi* postoji mnogo autobiografskih elementa u kojima je, uz obilje humora, prikazana degradacija bračnih odnosa uzrokovana svakodnevnim svađama. Glavni lik na kraju komada njegove poslednje jednočinke napušta porodično gnezdo, koje mu je zbog žene postalo košmar, baš kao i njegovom autoru, kome se bračna farsa sa pozoriš-

Neko koga i ima i nema

Ako se kojim slučajem pomene ime Lujo Davičo nezavisno od osnovne i srednje baletske škole u Beogradu, koja je po njemu nazvana, malo ko će znati o kome se govori. Zato je nedavno objavljena knjiga Saše Brajović *Lujo Davičo, fragmenti života* (izdavač Clio) doživljena kao priča o nepoznatom

Tek sada, posle toliko decenija od njegove smrti, Saša Brajović nam odgovara na pitanje – ko je bio Lujo Davičo?

Dok čitamo knjigu i gledamo fotografije, ukazuju nam se obrisi ličnosti: vidimo umiljato dete oslonjeno na majku (Streju Davičo) ili lepo obučenog dečaka sa braćom; vidimo dečakovu jevrejsku, dobro obrazovanu porodicu i njeno važno mesto u predratnom Beogradu; vidimo nekoga ko vrlo rano zna da želi da igra, da se izražava telom i zato odlazi da uči pokret kod Mage Magazinović. Nešto kasnije, ukazuje nam se čak čuvene švajcarske škole kompozitora Emila Žak-Dalkroza, tvorca euritmike, a zatim vidimo slobodnog umetnika na sceni, plesača, igrača na binama Kolarca, jevrejskog Doma, hotela Central... Vidimo nekoga ko izvodi igračke numere, saznajemo šta je njegov muzički ukus: Šopen, Bah, Debisi, Grig, Tajčević i pratimo kako kao igrač nenametljivo napreduje, ali i kako se u jednom trenutku transformiše od obožavanog plesača-ritmičara u delikatnog pedagoga, vidimo ga kako radi koreografske predstave za avangardni govorni hor radničkog društva "Abrašević", sada je on već koreograf, neko ko istražuje i zapisuje folklor, profesor koji u Beograd donosi iskustva Žak-Dalkrozove metode i podučava čak i studente Muzičke škole "Stanković" i tek osnovane Muzičke akademije. Vidimo ga s prijateljima, doduše retko. Po svemu što čini shvatamo da je to čovek izrazito modernih shvatanja, vidimo naprednog intelektualca. Onda – a tu je već blizu i kraj iako je tek prešao 40 godinu – vidimo učesnika Narodno-oslobodilačkog pokreta, borca, antifašistu, nekoga ko gine ne zato što mora – bar ne tog trenutka – nego zato što je smrt izabrao sam. Iako nikad nećemo saznati šta se tačno dogodilo tog dana u Nikšiću 1942. godine, sigurno je samo to da je Lujo Davičo sam izabrao da napadne grupu italijanskih oficira-fa-

šista, i time izabrao i svoju vitešku smrt. Smrt kao gest. Krešendo završnih godina Lujovog života od njega stvara heroja. On to jeste, ali ne samo tada. On je junak i kada, još kao dečak, tačno zna šta želi, kada hrabro u to doba odluči da se izražava pokretom i telom, kada pobedi strah od nerazumevanja okoline.

Lujo je neko koga i ima i nema: on je i član Narodnog pozorišta, kako stoji na programu njegovog nastupa, ali ga i nema u arhivama samog pozorišta, profesor je u "Stankoviću", prisutan prilikom osnivanja Muzičke akademije novembra 1937. gde je honorarni nastavnik za ritmičku gimnastiku, ali istovremeno njegovog potpisa nema tamo gde bismo ga očekivali... Njegovo lice se ne može prepoznati na fotografijama prve generacije studenata i nastavnika Akademije. Zašto je izbegao zajedničko slikanje?

Ono što znam, to je da se Lujo Davičo od sredine tridesetih godina sreće sa svojim ocem Pavlom Stefanovićem. Posebno često se viđaju 1937. kada u "Abraševiću", radničkom društvu, u sekciji za govorni hor rade na predstavi *Oj Kuli, oj!* Zamišljena je za recitatora, govorni hor, klavir, flautu, violinu, obou/klarinet i gongove. Tekst je Luja Aragona. Predstavu prikazuju u sali Doma radničke komore "Abrašević". Pavle je neka vrsta rediteља, dirigenta, inspicijenta, Lujo je koreograf, a u sali i na sceni tiska se osamdesetak izvođača, članova i članica govornog hora. Oni recituju, govore, skandiraju ili ispevavaju Aragonov tekst, koriste i udaračke instrumente, uz njih je kamerni muzički sastav koji izvodi muziku koju je napisao Josip Slavenski. Za klavirom je Stana Đurić Klajn, koja će uskoro biti

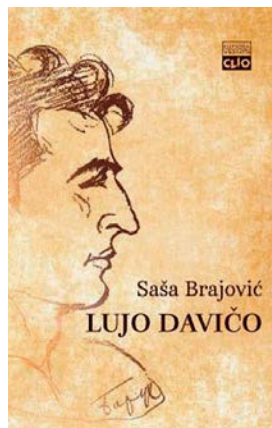
izuzetno značajna za srpsku muzikologiju. Zamislimo kako se ceo hor pokreće, glumi, pleše, gestikulira... a sve to u svrhu neprikrivene levičarske propagande sprovedene umetničkim sredstvima.

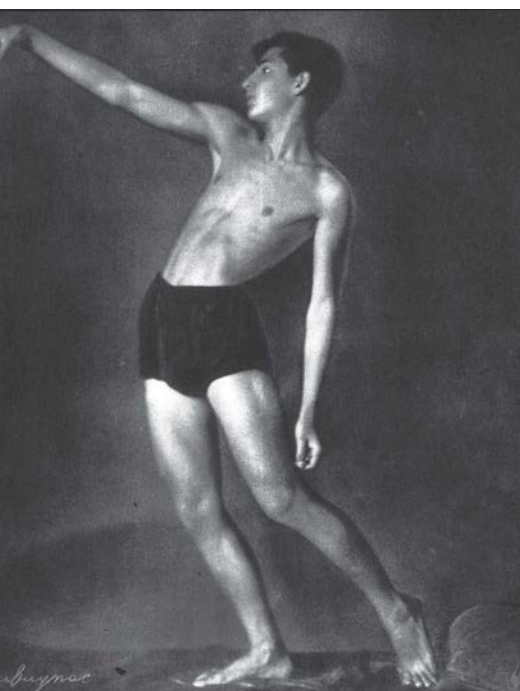
Teško je bilo razumeti novu umetnost u kojoj je Lujo uzeo toliko kreativnog učešća. Ali Pavle Stefanović, njegov drug

iz ovog poduhvata, pokušao je u jednom kasnijem tekstu da objasni prirodu govornog hora, idejnu i estetsku srž sintetskog pozorišta u kojem se "plodno ostvaruje organsko jedinjenje arhitekture, slikarstva, muzike, plesa i pesništva, hranjenje vitaminima spontanog umetničkog stvaralaštva narodnih masa".

Ovim rečima on opisuje ono što – a oni su svi u to verovali – predstavlja ne samo umetnost "današnjice, nego još više sutrašnjice". Danas znamo gde su, u pogledu ishoda ideje sintetskog pozorišta, bili u pravu a gde ne. Ali tada je govorno-plezni hor privlačio veliku pažnju, ne toliko kritike ili dnevne štampe koliko levičarske omladine, s jedne strane i policije s druge.

U knjizi Saše Brajović srećemo mnoge poznate likove poput Mage Magazinović, prve moderne srpske plesačice i filozofkinje, Rafaila Blama, kompozitora, dirigenta, jednog od prvih džezera, Vojislava Vučkovića, kompozitora sa doktoratom Karlovog univerziteta u Pragu, Josipa Slavenskog, u tom trenutku kompozitora svetskog renomea i profesora Muzičke akademije, Lidu Frajt, učenicu Slavenskog i prvu diplomiranu kompozitorku koja je diplomirala na Beogradskom univerzitetu, Mirjanu Kodžić, glumicu i mnoge druge. Ali srećemo indirektno i one čija imena sada ne bismo mogli navesti, članove i članice radničkog

VREME IGRE: Lujo Davičo, oko 1926.
Foto: E. Sambmynael

Čekajući promenu

Prisustvo verske nastave u školama doživljeno je kao političko, a ne kao obrazovno pitanje. Zašto? Šta zapravo hoćemo od verske nastave

društva "Abrašević" koji su, ubrzo potom, stradali u borbama ili u brojnim logorima tokom Drugog svetskog rata.

Prilikom jednog susreta, Saša Brajović mi je ispričala priču o salati i bunaru u dvorištu kuće u Nikšiću 1942. Deca iz okoline gledala su došljaka tamne kose i živih očiju, koji se neobično lepo kreće i kad treba, govori strane jezike. Taj došljak na bunaru svakoga dana pere salatu kao pravi hotelski konobar. Sve dok jednog dana ne odjekne eksplozija u kojoj strada više italijanskih oficira ali i konobar-
atentator. Bio je to Lujo Davičo.

Među onom decom bila je i majka Saše Brajović, tada devojčica. Ona je sačuvala živu supstancu ove priče, a Saša Brajović je pažljivo preuzela i veoma stručno i toplo primenila postupak "arheologije sećanja", skupljajući kamenčiće te davno rasute građevine. Ona ovom knjigom otkriva činjenice, rekonstruiše jedan skoro zaboravljeni umetnički lik, oslikava kontekst i društvena previranja, vreme mira, narastajućeg fašizma, a potom i rata. Moglo bi se reći da je ovim rekonstrukcija života umetnika i čoveka Luja Daviča završena. Ipak – a iskustvo nam govori da je to moguće – sa otvaranjem istorijskih podruma koji su dugo bili zatrpani, odnekud bi se mogle pojaviti i neke nove priče, novi delovi tog davno izbledelog lika. Jer, iako sada imamo podataka više nego ikad, Lujo Davičo kao da nam, na neki čudan način, i dalje izmiče. ¶

IVANA STEFANOVIĆ

Nekoliko godina unazad, u hramovima Arhiepiskopije beogradsko-karlovačke služi se moleban za početak školske godine. Međutim, tu romantičarsku sliku narušava činjenica da, recimo baš ovog septembra, na molebanu nije bilo onih kojima je on zapravo i namenjen – dece. Osim one koja i inače dolaze na liturgiju sa svojim porodicama.

Šta ovo znači? Da li je u školama previše verske nastave? Zar crkva nije mesto gde treba da naučimo da se krstimo, celivamo, koje službe postoje, kako se ispovedati i pričešćivati? Nema li verska nastava smisla jedino ako se prožimaju ova dva elementa – škola i crkva? I šta zapravo hoćemo od verske nastave?

VAŽNO VASPITNO SREDSTVO

Prema prezviteru Vukašinu Milićeviću, profesoru etike na Bogoslovskom fakultetu u Beogradu, još Petog oktobra celokupni javni nastup Crkve postao je upitan, i to potpuno nepotrebno: "Prisustvo verske nastave u školama doživljeno je kao političko, a ne kao obrazovno pitanje. Stvorio se utisak neke mahinacije. Zapravo, ne zna se šta stoji iza uvođenja verske nastave, vidljivo je samo političko dostignuće da se na direktan način uđe u javni prostor obrazovanja. Ali zašto, sa kojim ciljem, koje modalitete odnosa na relaciji Crkva-država to podrazumeva? To su stvari koje su nepotrebno netransparentne i što ostavlja prostor da se zaključuje po analogiji. Prema Crkvi je stvoreno nepoverenje, što izgleda Crkva ne shvata, a upravo to nepoverenje utiče na borbu verske nastave da zadrži mesto koje sada ima."

Da bi verska nastava bila deo obrazovnog procesa, potrebno je da se potpuno promeni paradigma. Vukašin Milićević smatra da škola nije mesto za liturgičku katihezu, niti mesto u kome nekoga učimo kako da veruje, jer sve to zahteva liturgiju i kontekst Crkve, već škola može i treba da bude mesto gde se uči o veri bez obzira na to da li mi verujemo ili ne, jer je religija jedan od ključnih fenomena kojima je određen čovek kao takav. "Religija je jednako važna kao i umetnost, književnost, filozofija ili bilo koja druga aktivnost duha, a s obzirom na socijalni potencijal koji je imala i ima, njen domet je često i dalji jer pogađa mnogo veće slojeve populacije za koje nisu bile rezervisane ove aktivnosti duha koje su doskora bile elitističke. Promenom koncepta verske nastave u školama, gde ona postaje unutrašnji deo obrazovnog procesa, mora se promeniti i način prisustva nauke o veri. Ona ne treba da bude stvar hira ili nekakve trenutne političke elite ili ideološke paradigme koja je u ovom trenutku povezana sa dominantnom partijom na vlasti, već mora biti integralni deo obrazovnog procesa", naglašava profesor.

Predlog kako to konceptualizovati treba da daju crkve i teolozi. Ovde nije reč o potpunom odustajanju od koncepta konfesionalne verske nastave, već, kako profesor Milićević naglašava, moramo naći balans, iako je u našem slučaju kulturno-istorijski kontekst dominantno obrazovan pod uticajem pravoslavne vere i kulture.

Sociolog religije Zorica Kuburić, profesor na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, ističe da je verska nastava veoma važna, kao i da je verska nastava

vraćena u obrazovni sistem onako kako je bila izbačena. "Konfesionalna verska nastava ima ulogu da religijska verovanja prenese sistematično i sveobuhvatno, da deca upoznaju svoju veru kojoj pripadaju njihovi roditelji i koja obeležava kulturu i stil života zajednice kojoj pripadaju. Takođe se radi na univerzalnim vrednostima i moralnom ponašanju, što je značajno vaspitno sredstvo. Efekti verske nastave su vidljivi, ne možda tako eksplícitno, ali vernici više nisu samo po pripadanju već i po znanju", smatra profesorka Kuburić i ističe da i deca utiču na roditelje. Prema njenom mišljenju, moć veroučitelja je velika, a njihova ličnost važna jer oni vaspitavaju, i nadovezuju se na porodičnu tradiciju.

MENJANJE PARADIGME: Detalj sa verske nastave

Foto: Aleksandar Andić

PROTIV VERONAUK

Prema nekim statistikama koje dolaze iz crkvenih izvora, 75 odsto dece u svakoj eparhiji pohađa versku nastavu. Pa ipak, otkako je uvedena, versku nastavu prate protesti, a kasnije peticije za ukidanje. Istraživanje je pokazalo da je u 2011. godini bilo najviše takvih peticija. Ima ih i danas, u znatno manjem broju na godišnjem nivou, a sadržaj je manje-više ostao isti. Neki se zalažu za strogu podeljenost Crkve i države i misle da je nedopustivo da se u sekularnoj državi Crkva na bilo koji način upliće u državne poslove, zatim ima onih koji smatraju da su njihova osnovna ljudska prava ugrožena uvođenjem veronauke u škole, pa sve do onih koji versku nastavu vide kao vrstu indoktrinacije, diskriminacije drugih vera i, na samom kraju, onih koji je ne vide kao nauku. Statistika pokazuje da je prosek potpiisa po peticiji oko 4000.

Razdvajanja dece zbog vere nisu pogodna varijanta za manjinske verske zajednice. Građansko vaspitanje pruža

utočište za drugačije verujuće, što znači da treba razmisliti o novom, širem konceptu verske nastave. Očigledno je da versku nastavu čeka ozbiljna promena koncepta. Deo stručne javnosti se slaže oko ideje reforme verske nastave, a spas vidi u iznalaženju alternative konfesionalnoj verskoj nastavi. Ovo bi mogao biti nekakav tip religijologije, koji bi pored konfesionalnog integrisao u sebe dobar deo religioškog pristupa, a za to već imamo dosta poznatih modela.

KAKO JE U REGIONU?

Sanja Vuković, veroučiteljica u Bosni i Hercegovini, ističe da su crkve na liturgijama pune dece i da je verska nastava do petog razreda omiljeni predmet. Međutim, već od šestog razreda dolaze teži predmeti, a u verskoj nastavi kreće konfuzija starozavetne neprilagođene tematike.

Veroučitelji iz Hrvatske, s druge strane, glavni problem vide u tome što je verska nastava shvaćena neozbiljno, kao predmet koji se ne treba učiti, pa

ni izučavati. Studenti teologije sa Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu misle da to veroučitelje stavlja u neugodan položaj. Jer, kako đake zainteresovati ako sama škola šalje poruku da je verska nastava zanemarljiva i uvek je po rasporedu na poslednjim časovima. Primećuju, takođe, da je sve više "neautentičnih teologa" i sve manje se vera praktikuje u porodicama. Ovo predstavlja veliki problem za versku nastavu u budućnosti, ako se ne iznađe neko rešenje.

U Sloveniji je stanje drugačije. Profesor na Teološkom fakultetu u Ljubljani dr Roman Globokar objašnjava da u javnim školama nema verske nastave. Ukinuta je 1952. godine, i nakon demokratizacije nije ponovo uvedena. Neki vid ver-

ske nastave se održava u katoličkim župama za one učenike koji to žele, i to posle nastave u školi, jednom sedmično u trajanju od jednog školskog časa. Profesor Globokar kao glavni problem vidi to što đaci "nemaju znanja o hrišćanstvu, ni o nacionalnoj kulturi. Većina javnosti je protiv uvođenja verske nastave u škole, što govori o njenom lošem položaju u društvu, to je tabu tema o kojoj se ne može normalno razgovarati. Vidljivi efekat zabrane verske nastave je netolerantnost kod mladih, jer kada ne poznaješ nečiju kulturu i veru, onda ga se bojiš, a verska nastava je najbolja za boj protiv radikalizacije društva. Rešenje bi bilo uvođenje verske nastave u javne škole makar i kao nekonfesionalne nauke o hrišćanstvu i ostalim religijama."

Da li ćemo se tešiti time što kod nas nije najgore stanje, ili ćemo uložiti sve snage i početi da postavljamo versku nastavu na zdrave noge, pokazaće bliska budućnost sa ili bez veronauke u njoj. ¶

KATARINA MILOJEVIĆ TOMIĆ

Korona virus prešao na kompjutere

Dešavalo se u prošlosti da kompjuterski virus zaraži čoveka. Nije u pitanju mali broj onih koji se mogu smatrati kiborzima jer imaju neku tehnologiju ugrađenu u organizam, već o tome da kompjuterski virus napravi nered u nekom uređaju ili aplikaciji koja pomaže u lečenju.

Sada se prvi put dešava da humani virus uđe u tehnologiju.

U cilju sprečavanja daljeg širenja virusa Kina je zatvorila grad Vuhan, produžila novogodišnji školski raspust i odmor, što znači da mnoge fabrike koje proizvode telefone i kompjutere ne rade i neće početi da rade najmanje do 10. februara. Veruje se da bi to moglo da se produži, to jest da će se odluke o nastavku rada donositi na dnevnom nivou.

Na udaru su najpre kineske kompanije poput Huawei, ZTE-a i Šaomija, ali bi najveći udar mogao da doživi Epl. Oni su već zatvorili sve svoje prodavnice u Kini, a govore i o zaustavljanju proizvodnje u celoj Kini. Naruku im ide to što je sezona božićnih kupovina i postbožićnih rasprodaja gotova, novi model se neće pojaviti pre septembra, tako da narednih par meseci mogu da preguraju. Protiv njih rade podaci o odličnoj prodaji Eplovih telefona u poslednjem kvartalu i konstantnoj tražnji na koju možda neće moći dobro da odgovore, ako kriza potraje. A to bi moglo da vodi skoku cena na sivom tržištu što, takođe, nije dobro za kompaniju.

Ako se situacija sa korona virusom produži, možemo računati na kašnjenje 5G tehnologije koja se mahom proizvodi u Kini, eventualno bi mogle da ožive neke druge lokacije za proizvodnju. Nevolja je što

nigde osim u Kini i delimično Južnoj Koreji nema adekvatne radne snage koja može za kratko vreme da proizvede veliku količinu visokotehnoloških uređaja vrhunskog kvaliteta.

U samom Vuhanu nekih deset hiljada ljudi proizvođači Eplove aparate iako kompanija kaže da im je to "rezervna lokacija". Ali Vuhan je i mesto gde se u većoj količini prave 4K ekrani za televizore i kompjuterske monitore. Samo po tom osnovu može se očekivati pad od 10 do 20 odsto u kineskom izvozu ekrana, a zamislite šta će se dogoditi ako se kriza produži i proširi i na druge pogone po Kini. Za početak, spremite se za više cene. I to u olimpijskoj godini kada prodaja uvek skače.

Ako mislite da imate i telefon i kompjuter i televizor te vas se ovo ne tiče, grdno se varate. Sve ove uređaje virus bi mogao lako da zaraži, ako ne povedete računa o higijeni. Pokazalo se da je korona virus idealan za širenje kompjuterskih virusa. Dobijete imejl ili neku drugu poruku u kojoj vas panično obaveštavaju o opasnostima ili vas "institucija" upućuje na preventivni pregled, kliknete na ponuđeni fajl da vidite o čemu je reč i gotovo. Virus je u kompjuteru, a da toga niste sasvim ni svesni dok vam ne zaključa sve i zatraži odštetu.

Za to postoji jednostavan lek: kampanja državnih institucija da se ne pristupa nikakvim informacijama osim onima koje se nalaze na zvaničnim portalima, široko reklamiranim u medijima. Evo, za početak, mi vas savetujemo da ne klikćete ni na kakve mejlove i poruke, pa čak ni na video i audio klipove koji se šire po mrežama, a za temu imaju virus. Rizik je veliki, a lečenje skupo.

¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Da li su oni ozbiljni

U nastavku istrage protiv Predraga Koluvije i njegovih saradnika srpsko tužilaštvo se oglasilo prvi put i saopštilo da predsednik Srbije i njegov brat nisu poznavali osumnjičene i da sa njima nemaju ništa. Nema informacija o tome kakva je metodologija korišćena da bi se nedvosmisleno utvrdilo ono što piše u saopštenju. Nije jasno ni zašto je ova krivična prijava tretirana odvojeno od celog slučaja. Jer, skoro tri meseca nakon hapšenja Koluvije i ekipe javnost nema ni naznake kada će biti podignuta optužnica

Još jedna mala, ali ipak pobeda za braću Vučić pred pravosuđem Srbije. Nedelju dana nakon što je u sudskom postupku utvrđeno da je Andrej Vučić bio brutalno i protivzakonito prebijen na Paradi ponosa 2014. godine, tužilaštvo za organizovani kriminal je u posebnom saopštenju javilo da on i njegov brat nemaju nikakve veze sa slučajem Jovanjica.

Ovo saopštenje prenosimo u celini.

"Povodom krivične prijave koju je 9. decembra 2019. godine Miloš Vučević podneo protiv Aleksandra Vučića, predsednika Republike Srbije i njegovog brata Andreja Vučića, Tužilaštvo za organizovani kriminal obaveštava javnost o sledećem:

Tužilaštvo za organizovani kriminal je utvrdilo da ne postoje osnovi sumnje da su Aleksandar i Andrej Vučić bili u bilo kakvom kontaktu ili komunikaciji sa osumnjičenim Predragom Koluvijom, niti da su pomaganjem ili na drugi način učestvovali u izvršenju krivičnog dela koje se stavlja osumnjičenom Predragu Koluviji na teret, čime ne postoje osnovi sumnje da su Aleksandar i Andrej Vučić izvršili bilo koje krivično delo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

Naime, iz izveštaja o prikupljanju podataka iz mobilnih telefonskih uređaja i SIM kartica oduzetih od okrivljenog Predraga Koluvije, sačinjenog od strane Službe za specijalne istražne metode MUP Republike Srbije, akvizicijom memorisanog sadržaja kao i sadržaja svih instaliranih aplikacija za komunikaciju putem Interneta, proizilazi da nije utvrđen nijedan kontakt sa Aleksandrom Vučićem i Andrejem Vučićem, niti da se komunikacije koje su ostvarene 13. i 14. novembra 2019. godine putem mobilne mreže ili Internet aplikacija mogu dovesti na bilo koji način u vezu sa Aleksandrom i Andrejem Vučićem."

Reakcije na ovakav ishod bile su očevidne: ovi što su uz Vučića likuju i govore da je još jednom dokazano da su oni (misleći na sve iz opozicije) lagali i izmišljali; druga strana – ako tako nešto postoji u ovom slučaju – govori da je ovo još jedan dokaz o podjarmljivanju pravosuđa, odnosno – da je tužilaštvo u potpunosti potčinjeno interesima Vučića i vladajuće stranke. A oni koji relativizuju sve, kažu da je oduvek tako bilo i da se ovde protiv vlasti ne vode postupci, ali da se ne vode postupci ni po padu s vlasti jer postoji neka vrsta nepisanog dogovora onih koji su u politici.

Par nedelja pošto je policajac koji je vodio istragu u slučaju Jovanjica Slobodan Milenković u čudnom TV iskazu rekao da braća Vučić nemaju nikakve veze sa ovom aferom, stigla je i nova potvrda, ovoga puta sa "nadležnog mesta" da su braća Vučić oklevetani i da, na sreću, nikakve veze nemaju sa ljudima koji su na plantažama pored Beograda uzgajali tone droge.

BRZO TUŽILAŠTVO

Iako saopštenje nije potpisano, zna se da Tužilaštvom za organizovani kriminal rukovodi tužilac Mladen Nenadić, osoba koja se retko može videti u javnosti, čak ređe nego republičku javnu tužiteljku Zagorku Dolovac.

Ovaj tužilac je, za razliku od svojih prethodnika, veoma diskretan, a diskretni su i postupci koje je pokrenuo od trenutka kada je postavljen na to mesto. Ako se ne možete videti u javnosti, moguće ga je sresti u nekim elitnijim restoranima po Beogradu; reporter "Vremena" ga je nekoliko puta video u društvu ministra zdravlja Zlatibora Lončara, jednog od najvažnijih ljudi u sistemu Aleksandra Vučića.

Takav tužilac je očito ozbiljno shvatio "nalog", odnosno krivičnu prijavu Miloša

Vučevića, advokata iz Novog Sada i trenutnog gradonačelnika tog grada; on je prijavu podneo po principu "obrnute psihologije" – do sada ne tako često primenivanog postupka u važnim pravosudnim stvarima. Naime, Vučević je, o čemu je i ovde bilo reči, tužio braću Vučić da bi pokazao da oni sa svim tim nemaju veze.

O umešanosti ove dvojice u aferu Jovanjica javno je govorio narodni poslanik Miroslav Aleksić iz Narodne stranke, pozivajući se na izvore iz MUP-a. Prethodno Aleksić je govorio i o tome na koji način je sprovedena akcija hapšenja Koluvije i njegovih saradnika, takođe se pozivajući na izvore u MUP-u.

Izgleda kao da je Vučević namerno lažno optužio Vučića da bi "isterao zeca" na čistinu, samo je pitanje ovde ko je zec – Aleksić/opozicija ili istina o ovom slučaju?

Posmatrajući ranije slučajeve u kojima je najčešće bio pominjan Andrej Vučić – slučaj Asomakum pred Privrednim sudom, slučaj Parada ponosa pred Višim sudom i aktuelni slučaj Asomakum pred Višim sudom u Beogradu – novost je u tome što se stvar sada završava u predistražnom delu, veštačenjem telefona i aplikacija Predraga Koluvije kako bi se nedvosmisleno utvrdilo da on nije zvao nijednog od braće Vučić ne samo u danu kada je hapšen, sredinom novembra 2019. godine, nego ni ranije.

KRALJEVI ANKETNIH ODBORA

Nekoliko godina unazad svedoci smo da je u SAD vođena istraga protiv predsednika Donalda Trampa zbog indicija da je on lično, kao i brojni njegovi saradnici, bio povezan sa stranim državama, konkretno Rusijom, tokom kampanje za izbor na mesto predsednika SAD 2016. godine.

Istragu je vodio veliki broj istražitelja koje je predvodio Robert Miler, a koju je

NEZABELEŽEN PRESEDAN: M Vučević sa "krivičnom" prijavom protiv braće Vučić

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

na taj način reketirao za potrebe stranke razne ljude, odnosno da je dizao galamu dok "mu se ne plati". Da li se to dešavalo vrlo lako mogu da potvrde ili demantuju svi oni koji su se našli u toj poziciji... Kada je došao na vlast, promenio je ćurak.

Nikada opoziciji nije bilo dozvoljeno da formira anketni odbor za brojne afe-re koje prate ovu vlast još od 2013. godine i pretvaranja JAT-a u Air Serbia, pa nadalje. S druge strane, Vučić se ponekad branio i formalno, ne samo preko televizije, odlazeći na poligrafsko ispitivanje. To je u jednom trenutku postalo kulturno mesto za utvrđivanje istine u Srbiji, po onoj staroj: Ako krava laže, poligraf ne laže!

Sada je režim potegao dva mehanizma i odrekao se poligrafa: prvo, izgledalo je kako je Slobodan Milenković nateran da javno kaže kako Vučići nemaju ništa sa Koluvijom, a sada smo dobili i šturo objašnjenje tužilaštva.

Za razliku od američkog primera i, čak, organizovanja anketnih odbora, ovde neki glas iz tužilaštva u "tri tvita" kaže: proverili smo jedan telefon, videli da nije zvao (zvao na koje brojeve?) i to je to, nije bilo veze, nije bilo nikakvih odnosa.

Nema informacija o tome koliko je telefona forenzički obrađeno, koji su svedoci saslušani, niti kakva je metodologija korišćena da bi se nedvosmisleno utvrdilo ono što piše u saopštenju. Dalje – nije jasno zašto je ova krivična prijava tretirana odvojeno od celog slučaja i kako je tužilac odredio prioritete. Jer, skoro tri meseca nakon hapšenja Koluvije i ekipe, u javnosti nema ni naznake kada će biti podignuta optužnica, niti da li je ovo hapšenje samo jedno u nizu u cilju otkrivanja cele mreže proizvođača i trgovaca drogom. Zauzvrat, dobili smo postupanje po krivičnoj prijavi visokog funkcionera SNS sistema.

Ovakvo promptno rešavanje slučaja koji je trebalo da pokaže kako slučaja nema, kao što je rečeno odmah po podnošenju prijave protiv samog sebe, više liči na ruganje nego na sprovođenje pravde.

PREDSEDNIK NA SUDU

Zašto se uopšte govori o tome da Aleksandar Vučić nema nikakve veze sa okorelim uzgajivačima marihuane i da li je strašno pozvati prvog čoveka države da svedoči u nekom postupku?

Postoji slučaj kada se Boris Tadić u svom mandatu našao pred sudom i to Prekršajnim, posle utakmice Srbija-Rumunija u kvalifikacijama za Svetsko prvenstvo u Južnoj Africi 2010. godine. Na toj utakmici se točio šampanjac u loži stadiona Crvene zvezde, što je u suprotnosti sa Zakonom o sprečavanju nasilja na sportskim priredbama, pa su se Tadić, kao i tadašnja ministarka Snežana Malović i tada zamenik gradonačelnika Aleksandar Antić, našli pred sudijom Zoranom Pašalićem.

On ih je osudio na novčanu kaznu, koju su platili i, razume se, nisu se pozivali na imunitet, niti su pokušavali da ubede javnost da se ništa nije dogodilo ili da je bilo primereno da se pije šampanjac u večeri kada je Srbija potvrdila odlazak na Svetsko prvenstvo u fudbalu.

U slučaju Jovanjica, Vučić se sam ugu-rao iako ga niko nije pominjao. On je, u želji da "odbrani" svog brata, stavio sebe na krivičnu prijavu i govorio kako je monstruozno da se on optužuje da je sarađivao sa uzgajivačima marihuane. Tako je uspeo da se lično nađe u centru afe-re, što nam najbolje govori o odnosima unutar SNS-a i borbi koja se vodi za prevlast u policiji. Posmatrano iz perspektive nekoliko poslednjih meseci i uz analizu desetina zaumnih poruka koje su slali Vučić, Lončar, Stefanović i drugi "lideri" vladajućeg režima, može se nazreti velika napetost u odnosima u vrhu nekadašnjih radikala.

Ipak, u Vučićevim istupima ništa se nije promenilo: govori i dalje glasno, emotivno i sve što mu padne na pamet, računajući da će ga takav pristup približiti "običnim ljudima", a njegov trenutni rejting govori da je taj pristup za sad najbolji mogući. On se uvek "busao u prsa" i govorio da se ničega ne boji. Tako je bilo i kada ga je ovaj reporter prvi put u karijeri pozvao 2004. godine da komentariše slučaj koji je pred sudom u Beogradu nameravao da protiv njega pokrene advokatski tim Vuka Hamovića zbog kleвета da je opljačkao EPS i Srbiju.

Na pitanje da li će se pozvati na institut poslaničkog imuniteta da bi izbegao pojavljivanje na sudu, vikao je u slušalicu: "To je čista laž! Nikada se ne bih sakrivao iza imuniteta, nikada to nisam činio niti ću! Tako mi rođene dece!"

SLOBODAN GEORGIJEV

Tramp "brendirao" kao "lov na veštice". Za našu priču nisu važni detalji ove istrage nego postupak: istraga je bila temeljna, trajala je dugo, podrazumevala je opsežnu proveru dokumenta različite vrste, kao i saslušavanje brojnih svedoka i drugih osoba koje su mogle da znaju nešto o tome.

Na kraju, sastavljan je opsežan izveštaj koji je javno prezentovan i o kome se javno raspravljalo.

Tako nešto se u Srbiji dešavalo ranijih godina i to, po pravilu, onda kada su nekadašnji radikal Vučić i njegov šef Vojislav Šešelj pokretali parlamentarne istrage o pojedinim kontroverznim slučajevima. Od 2001. godine pa do 2007. godine, radikalni, a Vučić posebno, istakli su se sazivanjem anketnih odbora na sledeće teme: ko je ubio Pavla Bulatovića, nekadašnjeg ministra odbrane SRJ; ko je upao u Biro za komunikacije Vlade Srbije zbog prisluškivanja Vojislava Koštunice i dela Vojske; ko se sa Vojinom Lazarevićem i Vukom Hamovićem dogovarao o prodaji struje EPS-u; da li su pokradeni izbori u Beogradu 2004. godine; kako je sprovedena privatizacija kompanije "Knjaz Miloš" i tako dalje...

Dok su bili opozicija, radikalni, današnji naprednjaci, nisu se libili da sve koje označe kao svoje neprijatelje proglase kriminalcima, lopovima i mafijašima opšte prakse, pa su koristili svoju poziciju u sistemu da dobiju više medijske pažnje kroz pokretanje parlamentarnih istraga. Vučić je vikao sa poslaničke govornice, optuživao ljude, spremao slučajeve, tužbe, pretio hapšenjima i dugogodišnjim robijama.

Docnije su oni iz radikalne stranke koji nisu prešli u naprednjake govorili po kuloarima skupštine i u neformalnim razgovorima sa novinarima da je Vučić

Jogurt

Ako imate stomačnih problema, pre nego što posegnete za probiotikom, bolje je da prvo pokušate sa jogurtom, savetuju lekari. Sličan savet sam dobio od jednog komšije: "U našim godinama jogurt je neophodan. Moraš sebe da prisiliš da popiješ dnevno bar čašu jogurta!" Kad sam komšiji odgovorio da dnevno pijem bar pola litra jogurta i da sam u mladosti, kad su prodavali jogurt u onim lepim, staklenim flašama, umeo da navrnem celu flašu pred zoru, odnosno pred počinak, komšija je prebledeo.

Čovek je, isto kao i ja, u mladosti imao neograničene količine mleka u kući, tj. očevi su nam bili vlasnici krava. Međutim, on je, kako to na selu uvek biva, mleko shvatao kao sirovinu od koje nastaju proizvodi zvani sir i kajmak. To se iznosi na pijacu i prodaje po ne baš niskoj ceni, koja se pred nove godine, božiće i uskrse skoro udvostručava. Ukućani se na selu vrlo retko ili nikako ne prehranjuju mlekom i mlečnim prerađevinama. Tek ako se neko razboli.

Zahvaljujući tvrdoglavom ocu, koji za vreme rata nije hteo da sarađuje sa okupatorom i domaćim izdajnicima, a posle rata sa pobednicima, nego je trgovinu zamenio zemljoradnjom i stočarstvom na zemlji van grada, koju pre rata nije ni znao da poseduje, mi smo u gradu imali sve poljoprivredne proizvode, a retirali smo ih starim, predratnim navikama. Prodavalo se koliko je moralo da se preživi, a u kući se trošilo nemilice. Najviše se trošilo mleko. Pravilo se kiselo mleko u šerpi od pet litara, a jogurt se pravio u loncu od deset.

Glavna za proizvodnju ovih mlečnih nektara bila je majka, ali brzo sam joj preuzeo primat. Nema tu neke velike tajne i misterije. Ja sam imao više slobodnog vremena od majke, čiji je primarni posao bio kuvanje ručka i održavanje kuće. Samo žene znaju koliko ti poslovi vremena i pažnje troše. Desilo bi se da majka zaboravi na jogurt i kiselo mleko, a kad se njihov proces kišljenja (stručnije kazano: fermentizacije) ne prekine na vreme, ono što dobijete može samo da se baci. Ni mačke i kućici ga neće. Za razliku od majke, ja sam imao vremena da svaki čas obilazim i osmatram sadržinu ogromnog lonca umotanog u staro vojničko ćebe, koje je jedan ruski major, neželjeni podstanar u našoj kući zaboravio kad je krenuo dalje, na Berlin. Kad osetim pravi trenutak, lonac se izvadi iz ćebeta, mikserom dobro izmeša budući jogurt i sve brzo strpa u frižider da se proces "jogurtizacije" prekine. Posle nekoliko sati jogurt se izvadi iz frižidera i može da se pije odmah,

ali je još bolji ako se *izmuzira*. Muziranje je vrlo lagan posao i poboljšava mu ukus, a izvodi se tako što se polako, jedno pet-šest puta sav jogurt prespe iz jednog lonca u drugi. U čemu je tajna ne bih znao da ispričam, ali deluje.

Jogurt smo poklanjali užoj rodbini i komšijama. To smo radili ne zbog neke plemenitosti, nego zato što nismo uspevali sve da popijemo. A i voleli smo da nas hvale kako je naš jogurt najbolji i kako onaj iz prodavnice ne može ni da mu prinese. Jednom prilikom sam, idući na sastanak sa bivšom devojkom, poklonio budućoj tašti kantu od deset litara jogurta. Budućoj tašti nisam baš bio po volji. Čula je da imam nekoliko brakova iza sebe i pride dvoje dece. Reč je bila o nesporazumu, jer me neko pomešao sa starijim bratom, sa kojim sam delio nadimak i prezime, inače je sve ostalo bilo tačno. Posle prvog pozitivnog šoka, koji je buduća staramajka naše dece doživela od jogurta, nastavio sam da je snabdevam jogurtom. To je toliko delovalo na nju i uzelo takvog maha, da ona danas često tvrdi da nema boljeg zeta od mene na vascelom svetu. Imaju doktori pravo – pre bilo

Foto: Alexas fotos

kakve terapije prvo pokušajte da sebi olakšate sa jogurtom. I dan-danas, kad nema više ni oca, ni mleka u kući, ja se ne vraćam iz prodavnice bez flaše jogurta. Em ga svi volimo, em još uvek živim sa taštom.

Jogurt je nastao u Mesopotamiji pet milenijuma pre Hrista. Doduše, ovo ime pod kojim ga pijemo dali su mu Turci u šesnaestom veku. Prisetite se da su Mesopotamci izmislili prvo pismo, iskorišćavanje energije vetra, poljoprivredu i navodnjavanje, astronomiju, filozofiju i još trista korisnih činenica, među kojima i jogurt. A jogurt je čudotvorna stvar. Osim uživanja u njemu, on nam omogućava da uživamo u još jednoj stvari – bureku! Da li možete da zamislite da neko jede burek bez jogurta? Možda i ima takvih, ali em ne uživaju sasvim u doručku, em ih oko podne muči kiselina. Jogurt možete namazati uveče na od sunca izgorela ramena, a onda su-tradan otići na plažu kao da se juče ništa nije desilo. Nauka je ispitala i ustanovila dugačak spisak blagodeti koje jogurt stvara čoveku. Te produžava život, čuva kosti i zube, poboljšava efekte vežbanja, pomaže kod depresije, itd, itd... Ja sam otkrio i dodao još jednu.

Jogurtom možete sebi obezbediti umiljatu taštu za čitav život.

JOVAN KALE GLIGORIJEVIĆ

ZVIŽDAČI

REŽIJA CORNELIU PORUMBOIU

VLAD IVANOV

CATRINEL MARLON

OFFICIAL SELECTION
FESTIVAL DE CANNES

U BIOSKOPIMA OD 6. FEBRUARA

Prava adresa MESA i DELIKATESA

Yuhor Dućan je poznat po velikom asortimanu svežeg mesa i delikatesa. Tradicionalna receptura i iskustvo duže od jednog veka garantuju vrhunski kvalitet i prepoznatljiv ukus.

Meso se dobija iz domaćeg uzgoja i sa naših farmi, uz strogu kontrolu tokom svake faze proizvodnje.

Svaki komad mesa se pažljivo bira kako bi svi proizvodi bili jedinstven gastronomski doživljaj za čiji se kvalitet garantuje.

Zaslужeno poverenje kupaca uspešno se opravdava svakog dana, a kao rezultat dobrog poslovanja mreža Yuhor Dućan objekata sve više raste.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec